

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

katedra výtvarné výchovy

Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Edukační projekt od nuly.

Tupesy ceramics traditions in the contemporary context. Education project from the beginning.

Autor: Bc. Eliška Tichá

(rozená Marková)

Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy výchova ke zdraví — výtvarná výchova
navazující magisterské, prezenční

červen 2014

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Anna Kovandová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a při jejím zpracování jsem vycházela pouze z uvedené literatury.

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce Mgr. Anně Kovandové za cenné rady a připomínky. Děkuji Liborovi Tichému za možnost realizace projektu Letních keramických dílen v Tupesích. Děkuji všem minulým a současným pracovníkům Tupeské keramiky, především Jaroslavu Petrášovi a Blance Svobodové, kteří mi poskytli cenné materiály a rozhovory, bez kterých by se tato práce neobešla.

Anotace

Tichá, E.: **Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Edukační projekt od nuly.** /Diplomová práce/ Praha 2014, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, 119 s. (Přílohy: Panely s fotodokumentací a artefakty (6 ks), Komiks (50 str.), 97 položek obrazové dokumentace)

Práce obsahuje teoretickou studii a výtvarný projekt, které jsou obsahově propojeny tématem tupeské keramické tvorby. Na základě studia odborné literatury a dobových pramenů přináší informace o tupeské keramice, její historii, technologii a tradici a tyto informace zasazuje do širších dobových, kulturních a uměleckých souvislostí. Vlastní výtvarné výstupy představují téma tupeské keramiky v současném kontextu. Hlavním přínosem práce je autorský návrh uceleného pedagogického projektu vycházejícího z tradice tupeské keramiky, jeho realizace a vyhodnocení.

Klíčová slova

výtvarná výchova, keramika, Tupesy, habáni, dekor, edukační projekt, výroba hlíny

Annotation

Tichá, E.: **Tupesky ceramics traditions in the contemporary context. Education project from the beginning.** /Diploma thesis/ Praha 2014, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

The theses includes theoretical study and art project that are connected content by the theme of Tupesy pottery making. Based on the literature study and original sources it provides information about Tupesy ceramics, its history, tradition and technology, and puts this information into broader historical, cultural and artistic context. Own artefacts present traditional topic in the current context. The main contribution of this work is the author's proposal for a comprehensive pedagogical project based on traditional Tupesy ceramics, its implementation and evaluation.

Key words

art education, ceramics, Tupesy, Habana, decor, educational project, clay production of

Abstrakt

Tichá, E.: Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Edukační projekt od nuly. /Diplomová práce/ Praha 2014, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, 119 s. (Přílohy: Panely s fotodokumentací a artefakty (6 ks), Komiks (50 str.), 97 položek obrazové dokumentace)

Práce obsahuje teoretickou studii a výtvarný projekt, které jsou obsahově propojeny tématem tupeské keramické tvorby. Na základě studia odborné literatury a dobových pramenů přináší informace o tupeské keramice, její historii, technologii a tradici a tyto informace zasazuje do širších dobových, kulturních a uměleckých souvislostí. Vlastní výtvarné výstupy představují téma tupeské keramiky v současném kontextu. Hlavním přínosem práce je autorský návrh uceleného pedagogického projektu vycházejícího z tradice tupeské keramiky, jeho realizace a vyhodnocení. Výsledky pětileté práce prokazují, že tupeská keramická tradice je nosná a široce využitelná v současném kontextu pedagogické práce s dětmi.

Abstract

Tichá, E.: Tupesy ceramics traditions in the contemporary context. Education project from the beginning. /Diploma thesis/ Praha 2014, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

The theses includes theoretical study and art project that are connected content by the theme of Tupesy pottery making. Based on the literature study and original sources it provides information about Tupesy ceramics, its history, tradition and technology, and puts this information into broader historical, cultural and artistic context. Own artefacts present traditional topic in the current context. The main contribution of this work is the author's proposal for a comprehensive pedagogical project based on traditional Tupesy ceramics, its implementation and evaluation. The results of five year work prove that Tupesy ceramic tradition is widely applicable in the current context of educational work with children.

Obsah

Úvod.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1.1 Tupeská keramika: historie.....	9
Zdroje informací o historii tupeské keramiky.....	10
Rozhovory s místními keramiky.....	12
1.2 Dobové, kulturní a umělecké souvislosti.....	14
Příchod habánů.....	15
Lidová tvorba	17
Vznik Tupeské keramiky – Jaroslav Úředníček.....	19
Od poválečného období do současnosti.....	23
1.3 Výroba	25
Suroviny.....	26
Zpracování surovin.....	27
Vlastní práce hrnčíře.....	29
Způsoby sušení a pálení hlíny.....	30
Způsoby úprav a dekorací	31
Motivy tupeské keramiky.....	31
1.4 Odraz tupeské keramiky v tvorbě současných umělců.....	32
Podobnost v dekoru.....	33
Tvarová podobnost.....	36
2 PEDAGOGICKÁ ČÁST.....	37
2.1 Východiska přípravy edukačních projektů, keramická technologie ve výtvarné výchově.....	37
2.2 Tupeská keramická tradice v současných kontextech, edukační projekt.....	41
2.3 Edukační projekt I., souvislá praxe na SŠ.....	42
Organizační rámec.....	42
Edukační projekt I.....	42
Reflexe.....	45
2.4 Edukační projekt II., souvislá praxe na ZŠ.....	46
Organizační rámec.....	46
Edukační projekt II.....	47
Reflexe.....	48

2.5 Edukační projekt III., galerijní a muzejní edukace v UPM.....	49
Organizační rámec.....	49
Edukační projekt III.....	49
Reflexe.....	51
2.6 Edukační projekt IV., Letní keramické dílny v Tupesích	53
Organizační rámec.....	53
Tvorba webových stránek.....	56
Edukační projekt IV., realizace a reflexe.....	57
VN1 Červenice ve šneku.....	58
VN2 Od pravěku do Tupes.....	63
VN3 Hledání tvaru.....	69
VN4 Můj ornament.....	73
VN5 Tradice a současnost.....	77
2.7 Celková reflexe edukačního projektu I.-IV.....	78
3 VÝTVARNÁ ČÁST.....	80
3.1 Hra s dekorem.....	80
3.2 Variace lidového kroje.....	86
3.3 Reprodukce tupeského talíře.....	88
3.4 Špachtle a další pomůcky.....	88
3.5 Komiks.....	89
4 ZÁVĚR.....	90
5 POUŽITÁ LITERATURA.....	91
6 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	95
7 SEZNAM ZDROJŮ OBRÁZKŮ.....	98
PŘÍLOHA 1.....	100

Úvod

K Tupeské keramice mám osobní vztah. Narodila jsem se v Praze, kde i nyní žiji, ale do Tupes a okolí jezdím pravidelně od roku 2007. Od léta 2010 zde každoročně pořádáme Letní keramické dílny. Znáám se s místními obyvateli, vypomáhala jsem v provozu výroby keramické hlíny, pozorovala při práci hrnčíře a malářečku a mohu říci, že jsem si místní lidovou keramickou tradici oblíbila. Oslovila mě pracovitost a pokora místních lidí, jejich hluboká znalost přírody, tradiční kultury, úcta k řemeslu i k místní historii, jejich humor a chuť do života.

Začala jsem se zajímat o historii a současnost tupeské keramické tradice, zároveň jsem se začala obávat o její budoucnost. Obdiv k práci předků se mísil se zoufalstvím z hloubky devastace, způsobené zejména poklesem kvality v důsledku masové produkce za komunismu a neuváženým hospodařením v devadesátých letech minulého století. Přemýšlela jsem, jakým způsobem zprostředkovat tento kulturní poklad generaci dnešních dětí. Spojení tohoto zájmu s mým povoláním učitelky výtvarné výchovy vyústilo zcela přirozeně do námětu diplomové práce: Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Edukační projekt od nuly.

Cílem práce je vyhledat v odborné literatuře a dobových pramenech informace o tupeské keramice a zahrnout je do širších dobových, kulturních a uměleckých souvislostí, navrhnout, realizovat a vyhodnotit edukační projekt a vytvořit vlastní související artefakt.

Materiály k této práci jsem shromažďovala po dobu pěti let, prošla jsem místní knihovny, archivy a muzea, hovořila jsem s pamětníky, prozkoumala jsem autentické dokumenty z tupeského keramického závodu, studovala jsem odborné publikace, ale hlavně jsem pracovala s dětmi, kdy jsem si ověřovala, zda toto úsilí má smysl. Odpověď na tuto otázku považuji za hlavní výstup předložené diplomové práce.

1 Teoretická část

První část je zameřena na historii tupeské keramiky, zejména na příchod habánů, jejichž keramika byla hlavním zdrojem inspirace pro vznik tupeské keramiky. Dále analyzuji vliv místní lidové tvorby na současnou podobu tupeského dekoru. Podstatný přínosem této části práce je vlastní rozhovor s posledním žijícím keramikem z rodu Petrášů, panem Jaroslavem Petrášem. V další části uvádím přehled technologických postupů při výrobě keramiky, které jsou nezbytnou součástí keramického řemesla a důležitým zdrojem pro navazující výtvarný projekt pedagogické části této práce. Dále zmiňuji motivy typické pro tupeský dekor.

Propojení s dnešním kontextem reprezentuje výběr výtvarných artefaktů současných umělců, kde jsem našla volnou souvislost s tupeskou keramickou tradicí.

1.1 *Tupeská keramika: historie*

Obec Tupesy se nachází nedaleko hradu Buchlov pod Buchlovskými vrchy v okrese Uherské Hradiště. Sousedí s obcemi Zlechov, Velehrad, Buchlovice, Břestek a Boršice. První písemná zmínka o obci Tupic pochází z roku 1220. Počátky keramického řemesla však pravděpodobně sahají až do období Velkomoravské říše. Dokládají to nálezy střepů a slovanské polozemnice z 10. století. (Mikula, 1993) Hlína je jedním z nejstarších přírodních materiálů, který člověk začal využívat ke svému užitku. To dokazují nejstarší dochované památky: stopy v hlíně, paleolitické hliněné sošky Venuší, vypálené hliněné plastiky se zvířecími motivy, neolitická užitková keramika různých kultur a další. I na území dnešních Tupes a sousedícího Zlechova byly nalezeny keramické střepy z doby neolitické, pocházející z období přibližně 5000 př. n. l.¹ Svědčí o tom i kvalita místní hlíny z části obce Soudné a Podsoudné, kterou si někteří keramici dovážejí dodnes. Postupně tedy v Tupesích vznikalo stále více dílen a tak mimo zemědělství a vinařství byly Tupesy proslaveny i velmi zručnými hrnčíři. (Kovářů, 1990) K nejstarším hrnčířským rodinám patří například rody Petrášů a

¹ <http://www.obeczlechov.cz/index.php?session=0&action=readtp&id=1217275744> Vstup 14.4.2014

vlčků, jejichž příslušníci zůstali věni svému řemeslu až po dnešní dny. Tím nejznámějším, zejména pro Tupeskou keramiku, je pak rod Úředníků.

Zdroje informací o historii tupeské keramiky

Při shromažďování a přípravě podkladů pro mou práci mi byly nejprve velkou oporou cenné rady místních obyvatel, často též neformální sdělení typu „kdo, s kým a kde“, případně „kdo proti komu“. To vše mi v začátcích pomohlo zorientovat se v jednotlivých keramických rodech a vztazích mezi nimi. Díky podnětným rozhovorům jsem byla odkázována na další literaturu a na jednotlivé osobnosti.

Velké množství dostupných materiálů je shromážděno v **Knihovně Slovákého muzea v Uherském Hradišti**². Tam jsem našla především knihy o Tupesích a Zlechově.

Nejvýznamnějším materiálem pro mě byly sepsané dějiny Tupes od kronikáře Mikuly, který velmi dopodrobna zpracoval i historii tamní keramiky. Zde jsem mohla porovnávat s materiály získanými přímo v **Tupeské keramice**³, které mi poskytl pan Libor Tichý, současný majitel provozovny. Jedná se o dvě velké krabice plné autentických materiálů z tehdejší výroby; našla jsem tam například staré černobílé fotografie, dokumentující proces stavby budovy Dekor Keramika Tupesy, momentky z různých schůzí, akcí, archivní fotografie místností, na některých fotografiích pamětníci poznali i konkrétní lidi. Dále jsem objevila knihy o záznamech pracovníků, od kdy do kdy tam pracovali (jsou tam i všichni Úředníkovi), účetní spisy s cenami jednotlivých položek, dopisy zaměstnankyně Blanky Fullipové, o níž jsem se dočetla i v článcích a která byla vedoucí maléřeček. Nejzajímavější pak byla spousta skic a návrhů na keramické výrobky, z nichž některé vzory se používají dodnes, skicář vedoucí maléřeček B. Fullipové a v neposlední řadě signované originály návrhů tvaru nádob i dekoru od Pravoslava Rady, který pro Tupeskou keramiku také navrhoval.

Dalším zdrojem byly webové stránky obcí Tupesy a Zlechov. Pravdivost informací jsem si dále ověřovala v **Knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti**⁴, kde jsou

² <http://www.slovackemuzeum.cz/doc/42/> Vstup 14.4.2014

³ <http://www.tupeska-keramika.unas.cz/> Vstup 14.4.2014

⁴ <http://www.knihovnabbb.cz/> Vstup 14.4.2014

archivovány články a rozhovory ze Slováckých novin, Zlínských novin, Mladé Fronty Dnes a tehdejšího časopisu Rovnost. Informace jsem hledala též na webových stránkách, které spravuje **Národní ústav lidové kultury ve Strážnici**, a to na serveru Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v ČR⁵ a v archivu časopisu Národopisné aktuality⁶.

V **Knihovně UPM v Praze**⁷ jsem pak našla zejména obecné informace o lidovém umění, moravské lidové keramice, Habánské keramice a ornamentice. V této knihovně jsem též čerpala z publikací o současné keramické tvorbě. Jako obecný přehled mi posloužila stálá expozice UPM s názvem *Příběhy materiálů*, zahrnující část věnující se Umění ohně a Habánské fajáns:

„Habánská fajáns je nejvýznamnějším domácím fenoménem v dějinách evropské keramiky. Moravští novokřtění — habáni — vyráběli fajáns zhruba 140 let od konce 16. do 30. let 18. století. Poté jejich tvorba splynula s lidovou keramikou moravskou a slovenskou. Sbírka UPM, po Budapešti druhá největší na světě, je ojedinělá především soustředěním památek z nejranějšího moravského období z let 1590—1620. Přežívající vliv italské renesance je patrný v šálech, soudcích, džbánech se střídou heraldickou nebo rostlinnou dekorací. Památky ze 3. čtvrtiny 17. století s texty a téměř důsledným datováním, patří do světového keramického fondu I. kategorie.“⁸

Konkrétně o Tupeské keramice však v UPM mnoho zmínek není. Pracovnice muzea paní Dita Hálová mi sdělila, že Tupeskou keramiku ve sbírkách nemají a že to k nim ani nespadá. Odkázala mě do **Národopisného muzea – Musaionu**⁹ v Letohrádku Kinských. Musaion opravdu obsahuje sbírky Tupeské keramiky a mají zde i zpracovaných několik pracovních listů pro dětské návštěvníky. Kvalita těchto doprovodných aktivit mě však příliš nepřesvědčila. Hlavní nedostatek vidím v grafické úpravě listů a hlavně v celkové koncepci programu, která se drží pouze kreslení na papíře a nevyužívá žádné techniky práce s keramickým materiálem, která je myslím pro pochopení nezbytná. Do budoucna bych se proto ráda pokusila o spolupráci s pracovníky Musaionu s návrhem na edukační aktivity v místní keramické dílně, která je v současné době téměř nevyužitá.

⁵ <http://nulk.cz/>, <http://www.lidovaremesla.cz/?page=bibliografie/keramika> Vstup 14.4.2014

⁶ <http://na.nulk.cz/1983/3/Nr.html#04> Vstup 14.4.2014

⁷ <http://www.knihovna.upm.cz/>, <http://www.wopac.upm.cz> Vstup 14.4.2014

⁸ <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=203> Vstup 14.4.2014

⁹ <http://www.nm.cz/http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Narodopisne-muzeum-Musaion.html>

Významným zdrojem informací mi byly souvislé **rozhovory s místními obyvateli, kteří se zabývali a zabývají keramickou tvorbou**. Jednalo se o několik rozsáhlých rozhovorů s Liborem Tichým, současným majitelem provozny Tupeská keramika a s jednou z posledních aktivních maléřeček Blankou Svobodovou. Při těchto rozhovorech jsem si pořizovala ručně psané poznámky a na základě jejich analýzy jsem se připravila na velký společný rozhovor s výše jmenovanými a s posledním žijícím hrnčířem z rodu Petrášů, panem Jaroslavem Petrášem. Tento rozhovor jsem nahrála na diktafon, jeho doslovný přepis uvádím v příloze diplomové práce, datové fragmenty z rozhovoru pak v příslušných pasážích teoretické části.

Rozhovory s místními keramiky

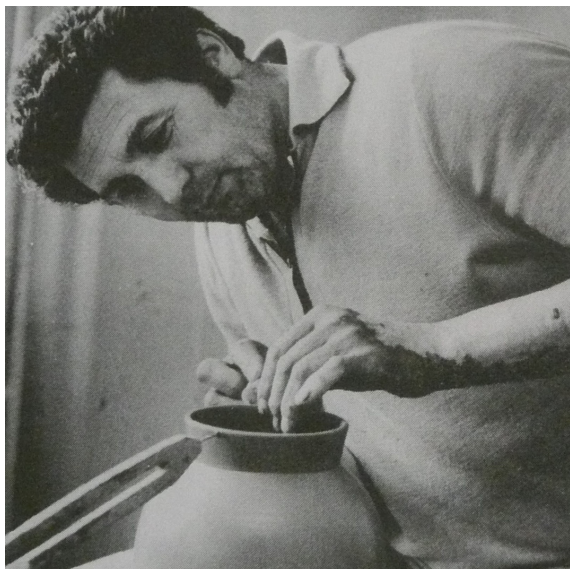
V nově vzniklé dílně Oldřicha Úředníčka, syna Jaroslava Úředníčka, pomáhal točit hrnčíř František Petráš, poslední žijící hrnčíř z tohoto rodu. Narozen 1930, žije v Buchlovicích. (Náplavová, 1999, str. 25) Jaroslav Petráš (Obr. 1) byl jedním z nejznámějších tupeských hrnčířů, což je doloženo i v dalších publikacích.

Jaroslav Petráš však nejraději vzpomíná na chvíle, kdy seděli s otcem u svých kruhů proti sobě: "Dyž byla dobře připravená hlina a dílo sa dařilo, tož sme si tak vykládali o všeckém - moc sem sa při tom naučil." (Jančář, 1983, str. 193)

Významná byla jeho role při obnově tradičního hrnčířského řemesla v oblasti koncem padesátých let minulého století.

Teprve poměrně rozsáhlá kolekce návrhů keramických výrobků od výtvarníka Ladislava Hurta spolu s narůstajícím zájmem o lidové rukodělné výrobky od konce padesátých let přispěly k plné obnově fajánsové výroby jak v Tupesích, tak také v ostatních dílnách družstva Lidová tvorba. v té době uzrávala točířská dovednost Jaroslava Petráše, který se stal v Tupesích dílenským mistrem; učil nové adepty hrnčířského řemesla a sám se začal podílet na tvorbě nových kolekcí tupeské keramiky. Je zajímavé, že přes to, že pracuje v dílně, zaměřené především na výrobu fajansí, jeho tvůrčí zájem ho vede k modelování a k tradiční hrnčířské práci, jaká se v rodě Petrášů hotovila odedávna. Však také komisi ministerstva kultury předložil k posouzení na mistra práce, zdobené tradičními engobami nanášenými kukačkou a polévané průhlednými glazurami, Za tato díla s přihlédnutím k dosavadní tvůrčí činnosti byl Jaroslavu Petrášovi udělen titul mistra lidové umělecké výroby v roce 1971, kdy získal tento titul i jeho bývalý spoluučeň Jaroslav Vlček, už tehdy

vedoucí keramické dílny Ústředí lidové umělecké výroby v Uherském Hradišti. Vedení této dílny převzal po Ladislavu Znojovi. Zároveň s Jaroslavem Petrášem, u něhož se učil, získal titul mistra lidové umělecké výroby v oboru keramiky o deset let mladší Antonín Moštěk, rodák z Vlčnova. (Jančář, 1983, str. 195 – 196)

Obr. 1: Jaroslav Petráš, nar. 1930

Obr. 2: Osobní návštěva Jaroslava Petráše, 2013

Pana Petráše jsem navštívila doma (Obr. 2). Byl velmi pohostiný a ochotně vyprávěl o Tupeské keramice, o jejím vzniku, o růži, o náplni své práce, vzpomína

Na návrh maléřečky Blanky Svobodové, která schůzku s panem Petrášem na mé přání zařídila, jsme se 23. 7. 2013 vydali do jeho domu v Buchlovicích. Velmi vřele nás přivítali pan Jaroslav Petráš i jeho žena Alena, kterým jsme vysvětlili důvod mé návštěvy a poprosili o svolení s nahrávkou. Nejprve nás provedli po domě. Připadala jsem si jako v muzeu. Všude na stěnách visela malovaná keramika, jednotlivé talíře velkých průměrů i celé sady nádobí. Na skříních bylo plno váz, ty větších rozměrů stály na zemi. Z vyprávění pana Petráše jsem pochopila, že má k těmto artefaktům osobní vztah, každý z vystavených kousků je pro něj vždy něčím významný a má svůj vlastní příběh, každého si z různých důvodů cení.

Poté jsme se přesunuli do obývacího pokoje a všichni si posedali do pohodlných pohovek kolem stolu, na který se začalo nosit. V první řadě to byla kořalka, která se stala po Tupeské keramice a tvorbě pana Petráše hned druhým nejdůležitějším tématem.

Předem jsem si sepsala otázky pro pana Petráše. Jelikož se jednalo o velkou návštěvu, po boku s Liborem Tichým a Blankou Svobodovou, nechávala jsem rozhovor spíše plynout a využít tak příležitosti, kdy všichni zúčastnění chtěli zavzpomínat na to, jak to kdysi v Tupeské keramice vypadalo.

Předem připravené otázky:

Jak jste s keramikou začínal? Jak dlouho jste pracoval v budově Dekor Keramika Tupesy?

Jaké akce (soutěže, hrnčířské soboty, kurzy) se v keramice konaly?

V čem vidíte krásu keramického výrobku? Co pro vás znamená ornament?

Jaký máte vztah ke své práci? Proč děláte keramiku po celý svůj život?

Jak byste popsal Tupeskou keramiku? V čem je krásná?

Jaký je charakter Tupeské keramiky? Čím se vyznačuje, jaké má rysy? Proč je taková?

Jak vidíte budoucnost Tupeské keramiky?

S ohledem na věk pana Petráše jsem proto vedla polostrukturovaný, až místy volný rozhovor a často jsem během rozhovoru působila spíše jako pozorovatel a přizpůsobovala jsem se tomu, o čem chtěl sám hovořit. Nebylo třeba příliš zasahovat, jen občas položit doplňující otázku. Velmi zajímavá byla konfrontace zkušeného keramika pana Petráše, který prožil v Tupeské keramice 60 let svého života a současného majitele Tupeské keramiky, který koupil budovu v dezolátním stavu a snaží se slávu Tupeské keramiky znovu oživit.

1.2 Dobové, kulturní a umělecké souvislosti

První hrnčířské cechy, které se podílely na utváření regionálních variant hrnčířské tvorby, vznikaly v Čechách v 15. a na Moravě v 16. století. Druhá polovina 16. století pak přinesla vynález rychlotočivého kruhu a ležatých pecí. Rozšířilo se též používání krycích neprůhledných glazur, které se nanášely štětcem nebo husím brkem a umožnily nové způsoby zdobení nádob. Pro rozvoj hrnčířské tvorby na jižní Moravě byly klíčové dva zdroje: vliv habánské keramiky a místní lidová tvorba.

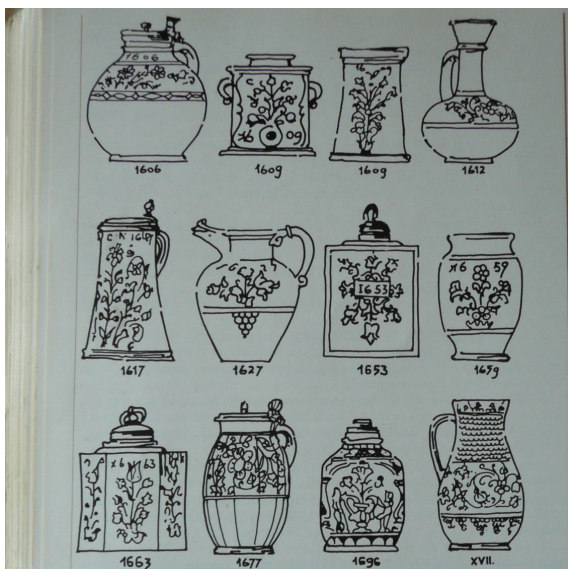
Příchod habánů

Výrobou malované keramiky se v pozdním středověku proslavila zejména Itálie, Francie, Holandsko, Morava a Slovensko. Ve 14. století se rozšířila výroba majoliky po střední a severní Itálii. *Majoliku můžeme nazývat také fajánsí. Toto pojmenování vzniklo počestěním slova fayence.* (Batala, 1973, str. 26)

Právě na Moravu se fajáns dostala díky členům protestantské náboženské sekty novokřtěnců, u nás též známí jako habáni, podle usedlosti zvané Haushaben. *Vytvářeli společenství několika rodin, které spolu bydlely a vychovávaly děti.* (Batala, 1973, str. 28)

Novokřtenci byli ze své vlasti vyhnáni a přicházeli kolem roku 1526 ze Švýcarska a postupně osidlovali celou jižní Moravu, která se pro ně stala zemí zaslíbenou, jak ji nazývali ve svých kronikách. *Na Moravě, v zemi náboženské svobody, se objevily první hloučky pronásledovaných křtěnců již v červnu r. 1526.* (Černohorský, 1941, str. 44) Zakládali zde keramické dílny na výrobu fajánsí. (Mikula, 2007) Slavná italská rodina della Robbiaů užívala fajáns k tvorbě velkých chrámových reliéfů. Byli to sochaři a tím nejslavnějším se stal Luca della Robbia, který se zasloužil i o zdokonalení některých glazur. (Batala, 1973, str. 28) Reliéf bílé Madony a andělů, vystupující z modrého podkladu a orámovaný věncem z květin a ovoce, nalezneme i uvnitř poutního kostela Barborka poblíž Buchlova. Autorství tohoto reliéfu je připisováno Giovannimu della Robbia.

Habáni byli velmi zruční řemeslníci a vyráběli užitou keramiku, například pozoruhodné melounovité džbány s úzkým hrdlem, ležaté soudky nebo válcovité vázy s kovovými víčky, viz Obr. 3. Díky svým tvarům a malovanému dekoru postupem času sloužila keramika k výzdobě a reprezentaci moravské šlechty. Jedním takovým ozdobným kusem se stal například talíř s malým vypouklým dnem a širokým rovným okrajem, zvaný kardinálský klobouk. (Batala, 1973) Jejich tvorba byla charakteristická bíle polévaným malovaným keramickým zbožím výrazně renesančního tvarosloví. (Jančář, 1983) Výzdobou habánské keramiky byly převážně rostlinné ornamenty citlivě rozmístěny po ploše talířů, namalovány s elegancí tahů štětce (Obr. 4), převážně žlutou, zelenou, modrou a fialovou barvou. Řídící náboženské obce habánů daly výslovný zakáz zdobit nádobí motivy figurálními a animálními, tzn. zvířaty nebo ptáky. Zdálo se jim to příliš světské. (Černohorský, 1941)

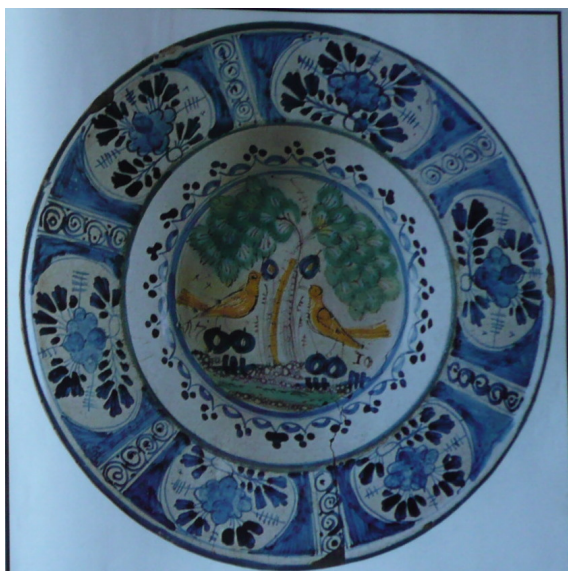

Obr. 3: Tvary starých habánských nádob

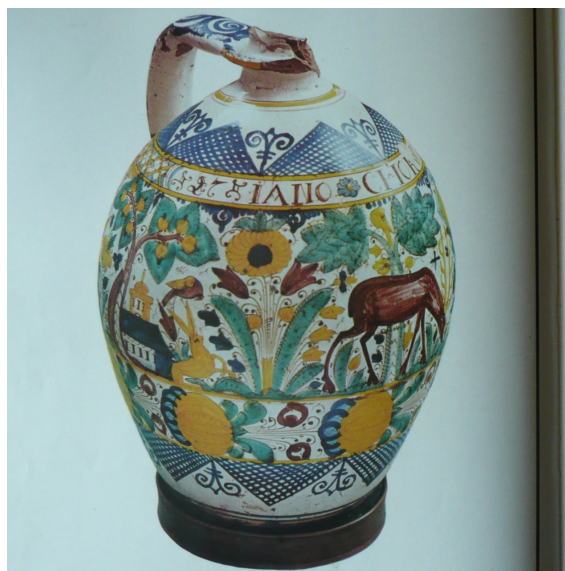

Obr. 4: Talíř s květinovým dekorem z roku 1671

Po bitvě na Bílé Hoře roku 1620 byli Habáni pro své vyznání spolu s dalšími nekatolíky vyhnáni ze země. Odešli na východ na západní Slovensko a jejich výrobu začali přebírat venkovští řemeslníci. (Batala, 1973). Zhruba od poloviny 18. století se v důsledku rozpadu přísně vedených habánských dílen a přechodem výroby do rukou lidových džbánkářů habánská keramika stávala rozmanitější. Malovali nejenom znaky zemědělské práce a řemeslných cechů, ale v hojné míře i dekorativní obrazy zvířat i lidské postavy (Obr. 5, 6), znázorňující nejruznější povolání až po obrázky světců. (Jančář, 1983).

Obr. 5: Talíř bohatě malovaný s motivem stromu a ptáků z roku 1716

Obr. 6: Čepák habánsko-slovenský „Jano Chorvát“ z roku 1742

Lidová tvorba

Místní lidová tvorba velmi výrazně ovlivnila způsob dekorování keramických výrobků a přispěla tak ke vzniku zcela unikátních vzorů. Zdroje těchto vzorů nalézáme například v tradici malování na okna, viz Obr. 8. Bývají to tradiční ornamenty známé z výšivek: růžice, tulipán, granátové jablko, vinný hrozen. Rozšířené bylo též sypání pískem (Obr. 7), zápraží obytných domů se zdobívala o Velikonocích, svatodušních svátcích, dožínkách a posvíceních. Pro kresbu ornamentů sloužil hliněný květináč s dírkou. (Staňková, 1987) Obdobné ornamenty nalézáme na zdobených kraslicích, výšivkách krojů apod. Bylo jen přirozené, že tyto tradiční vzory se rozšířily i na dekorování keramických výrobků, které se tak stalo přirozenou součástí místní tradice.

Obr. 7: Ornamenty vysypané jemným pískem na zápraží obytného domu, Kostice, 1981.

Obr. 8: Malba mýdlem na okenních tabulkách, Kostice na Podluží, 1981.

Hrnčíři byli vždy hluboce zakotveni v lidové tradici a aktivně se věnovali i jiné umělecké činnosti. Dobrým příkladem je i osobnost pana J. Petráše, který byl aktivním hudebníkem.

„Já, já jsem hrával napřed sám. Tam jsme bydleli hned pod lesem, 20 metrů bylo k lesu. Tady, a na celé Buchlovice se to krásně neslo. Potom jsem vyučil bráchu, ano. Ten hrával na bas. A tak jsme tam prostě hráli písničky dvojhlasně spolu baskřídlovka, křídlovka. A ještě teď na to někteří lidé vzpomínají, z těch starých kamarádů. Že se prostě tam ozývaly krásné melodie Ale měl jsem problémy. Já jsem cosi zkousnul tvrdého. A já jsem si odštípl celý předeček tohoto zubu. Po celé šířce, po celé výšce, ano ... Můžu na to kousat, ale nemůžu na to zahrát. To je prostě mrtvé Tak Kde domov můj – to vždycky si jdu zahrát do kolny, tam mám trumpetu. To je taková písnička, která se dá aj s tím ne příliš citlivým zubem zahrát.“ (JP)

V obci bylo též ochotnické divadlo:

„My jsme hrávali divadlo. My jsme hráli divadlo – jak se jmenoval ten ... Starý pan Hartl byl divadelník, ano. Našeho Hartla tatínek byl divadelník. A ten nás prostě

přinutil. Hráli jsme Popelku, pohádku [smích].“ (JP)
„Hráli jste cosi zamilovaného. Co to bylo, já nevím.“ (AP)
„Hráli jsme tři za tu dobu co já jsem tam byl tak jsme odehráli tři divadla.
Nejobtížnější bylo ... „ (JP) „... se zpěvama!“ (AP) „Ne ne...“ (JP)
„Milovníky, že pane Petráš? Vy jste hrál milovníky!“ (BS)
„Ano, byl jsem aj. (smích) Já jsem v Buchlovicích odehrál takových deset divadel...
První jako školák, v poslední třídě jsem hrál perníkovou chaloupku, dělal jsem
tatínka, ano. A pak už to pokračovalo, a pak jsem hrál dokonce Švandu dudáka.“
(JP)

Nedílnou součástí lidové tradice je i popularita pěstování a výroby vína a pálení slivovice. Tato témata se odrážejí jak ve tvarech nádob (džbánky, čutory, vinné sety), tak i v dekorech (listy a hrozny vinné révy, proces výroby vína).

K obnovení výroby majoliky na našem území vedl zvýšený zájem o lidové umění na přelomu 19. a 20. století. Na vzkříšení fajánsové výroby se podílel zejména významný hradištský sběratel, národopisec a novinář František Kretz, zakladatel a první ředitel Slovákého muzea v uherském Hradišti. (Mikula, 2007) Z podnětu malíře Joži Uprky a Františka Kretze byl počátkem roku 1914 v Domě umění v Hodoníně otevřen kurz výroby fajánsí. Tento počín se označuje jako vznik slovácké majoliky.

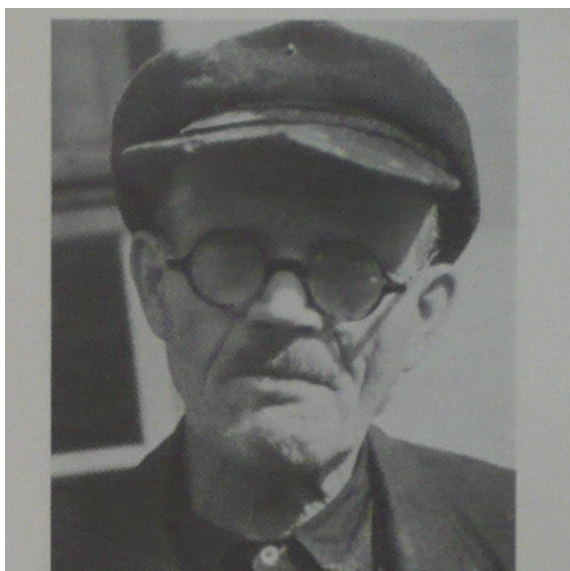
Vznik Tupeské keramiky – Jaroslav Úředníček

Výroba černé hrnčiny byla pro Tupesy typická až do začátku padesátých let minulého století. Koncem 19. století však zároveň začaly hrnčířské dílny postupně zanikat a na počátku 20. století zvolna dochází k znovuoobjevení výroby majoliky v Tupesích. Tuto snahu na Slovácku inicioval výše zmíněný národopisný sběratel František Kretz. V Hodoníně nechal uspořádat hrnčířský kurz za účelem naučit hrnčíře základy džbánkářské výroby. Kurz se konal od 2. ledna do 7. března roku 1914. Z Tupes přijal pozvání jen Ferdinand (Ferdiš) Petráš (Obr. 9), který k účasti přemluvil i svého přítele Jaroslava Úředníčka. *“Nevadí že nejsi hrnčíř”, lákal Úředníčka Petráš, “možeš nám pálit. Kurs je placený a doma v Tupesách*

v zímě za deň dvě zlatky nevyděláš“. (Jančář, 1983, str. 192) V této souvislosti je zajímavé ústní sdělení místní maléřky B. Svobodové: *Pan Petráš a pan Úředníček byli rivalové. Tatínek pana Petráše byl přísný. Úředníkovi nebyli tak dobří kruhaři. Pan Petráš si vzal Alenku, byla to cukrářka. Aby ho měla pod kontrolou, šla dělat keramiku. (smích) Po válce Petráš šel k Úředníkům, co měl dělat. Šel k nim točit. Nic jinýho mu nezbylo.“* (BS)

Jaroslav Úředníček byl jediným nevyučeným hrnčířem na kurzu, vztah k hlíně však zdědil po svých předcích z Napajedel. Původním povoláním byl strojník, pracoval jako strojník 25 let a roku 1909 koupil v Tupesích cihelnu. (Pospíšil, 1949) Po absolvování kurzu se však jako jediný začal výrobou majoliky opravdu zajímat a začal rozvíjet nabyté zkušenosti nejen s výrobou hlíny, ale hlavně i glazur a pálením keramiky. (Náplavová, 1999) Jeho povolání se tedy rázem změnilo z majitele cihelny na keramika a znovuobjevitele majoliky v Tupesích. Zaměstnal tím i část své početné rodiny. Měl dohromady dvacet dva dětí (Obr. 10), roku 1938 jich v otcově dílně pracovalo pět. „...Svatopluk a Jindřich vytáčeli na kruhu, Jaroslav glazoval, Božena a Bohuslav na keramiku malovali.“ (Náplavová, 1999, str. 25) Podle oficiálních webových stránek obce Tupesy¹⁰ točil i Jindřich a malovali také Antonín, Marie a Ludmila, každý pravděpodobně dělal, co mu šlo nejlépe. K tomu dodává B. Svobodová: „Pan Úředníček měl dvaadvacet dětí. Prvních šest bylo od jedné maminky, nejstarší syn Oldřich. První maminka zemřela. Dalších šestnáct dětí měl s druhou maminkou, předtím to byla služebná. Tak si ji vzal. První šestka s těmi druhými nemluvila.“ (BS) Důležité však je, že velké množství potomků pokračovalo v rodinné tradici a některá vnoučata a pravnoučata vykonávají toto řemeslo dodnes. Vzorem jim tehdy byla obdivovaná habánská keramika, kterou ze svých sbírek poskytl již zmiňovaný František Kretz.

¹⁰ <http://www.tupes.cz/vyroba-keramiky/> Vstup 14.4.2014

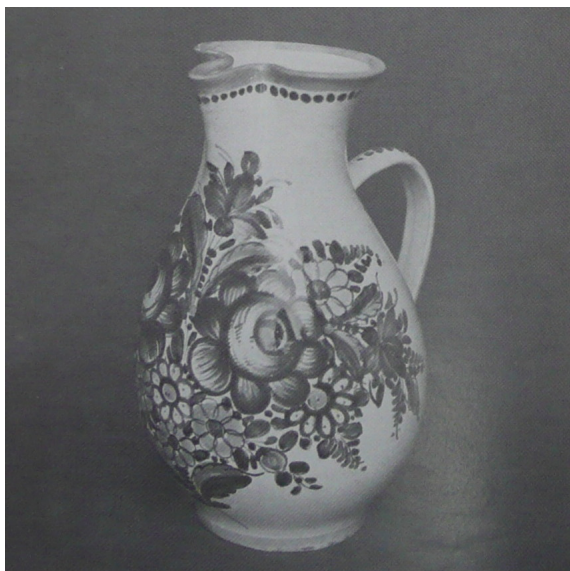

Obr. 9: Ferdinand Petráš

Obr. 10: část rodiny Úředníků

Původní dílna nebyla příliš veliká a je až podivuhodné, jak rozmanitá byla produkce výroby. Vyráběli jednoduché džbány, džbánky s pyskem, habánské a cechovní džbánky, čutory, mísy, misky, talíře, prolamované talíře, hrníčky, kořenky, svícny, kropenky, květináče, modelovali figury do formy a další. (Náplavová, 1999) Nejčastěji malovaným ornamentem byly růže, tulipány a různé rostlinné motivy, vše v opakujících se barvách červené, žluté, modré s červenou konturou a zelené.

Obr. 11: Džbánek s charakteristickými tupeskými růžemi

Obr. 12: Současná tupeská tvorba

Výrobky tupeských hrnčičů se nabízely nejen v kraji v turistických a lázeňských centrech, např. v Luhačovicích¹¹, ale také ve specializovaných obchodech v Brně a v Praze. Část produkce odesílali do zahraničí, nejdříve především do Německa. (Kovářů, 1990, str. 13) V roce 1925 byla Tupeská keramika oceněna na světové výstavě v Paříži a tím si zajistila dobré jméno i v zahraničí a další odbyť například do Japonska, Švédska, USA a Kanady. (Náplavová, 1999) Hospodářská krize ve 30. letech minulého století však narušila úspěšný rozvoj dílny. Rodinářská firma *Tupesy – Úředníček* toto období překonala nápadem ukázat hrnčičské řemeslo veřejnosti¹². Synové Oldřich a Svatopluk začali jezdit s hrnčičským kruhem po celé republice a především na školách předváděli točičskou práci.

Roku 1936 založil nejstarší syn Oldřich vlastní dílnu na výrobu majoliky s názvem *Slovácká džbánkárna*, tato dílna prosperovala současně s otcovou dílnou s názvem *První tupeská keramika*. (ukázka dvou značek – Náplavová, 1999, str. 26) Sortiment zboží vyráběného v obou dílnách byl stejný. Během let 1939-40 rozšířil Oldřich výrobu, v roce 1940 pracovalo v Jaroslavově dílně 18 pracovníků, v Oldřichově 25 a obě dílny přečkaly tíživé válečné období.

Od poválečného období do současnosti

Po druhé světové válce opadl o výrobky zájem, Jaroslav svou dílnu uzavřel a pracovníci přešli do Slovácké džbánkárny syna Oldřicha Úředníčka. Ten však roku 1949 odešel i s rodinou do pohraničí. Znárodnováním průmyslových podniků přešla dílna k 1. lednu 1949 pod družstvo Moravská ústředna Brno a jejím vedoucím se stal zeť Oldřicha Úředníčka Ladislav Hartl. Dílna se roku 1953 stala součástí družstva Lidová tvorba Uherský Brod a dalších čtyřicet let byla jediným výrobcem tupeské keramiky. Po návratu z pohraničí zde Oldřich Úředníček uplatnil své dlouholeté zkušenosti. (Náplavová, 1999) V padesátých letech stagnoval zájem o fajánsové zboží, a tak se v tomto období stala novým výrobním programem výroba školních pomůcek, především soupravy malované keramiky, která sloužila jako pomůcka výtvarné výchovy. Vyráběly se také hliněné flétny – okaríny. Z uměleckého hlediska bylo pak významné navázání spolupráce s profesionálními

¹¹ V této souvislosti považuji za zajímavé, že v roce 2014 otevřel Libor Tichý právě v Luhačovicích vzorkovou prodejnu tupeské keramiky, která zatím slaví velký úspěch.

¹² Zde je opět zajímavá souvislost se současností, kdy provozovna Tupeská keramika otevírá své dveře veřejnosti. Zejména v období ekonomické krize po r. 2008 byly školní exkurze a výlety důležitým zdrojem příjmů pro přežití firmy.

výtvarníky, manželi Radovými a Julií Horovou. Z jejich dlouholeté spolupráce s dílnou vznikly výrobky, které se vyznačovaly novým moderním pojetím, střízlivými glazurami a absencí další výzdoby. (Kovářů, 1990, str. 15)

Zájem o lidovou fajáns opět vzrostl až počátkem šedesátých let. Přesvědčivé prodejní úspěchy na světových výstavách v Montrealu a v Osace i na výstavách tuzemských vedly ke stavbě nového závodu, který byl vybudován v letech 1972-75 nákladem 5,5 milionu korun, jeho vedoucím se stal pan Ladislav Hartl. V sedmdesátých a osmdesátých letech dosáhla výroba fajánsí svého maxima a zájem o zboží byl obrovský jak v tuzemsku, tak i v zahraničí. Po roce 1989 však nastal dramatický pokles zájmu, Lidová tvorba v Uherském Brodě se dostala do finančních potíží a tupeský závod prodala; ten změnil název na DEKOR Tupesy, avšak soukromí majitelé pak nebyli schopni výrobu udržet a firma šla do insolvence. Situaci výstižně ilustrují úryvky z rozhovoru J. Petráše a L. Tichého:

„Panenko Svatá! Víte, já jsem tam jedenkrát do té dílny přišel. Možná za půl roku, ano. Poté jak jsem odešel do důchodu a já jsem se zhrozil. Jaký tam byl strašný nepořádek. No prostě byl jsem z toho šokovaný, říkám, já už sem víckrát nejdu.“ (JP)

„Já poté, co se tam jedna paní v horním patře, kde opadaly stropy já když jsem to koupil, tak byly zamrzlé radiátory, popraskané. A opadané stropy byly nahoře. A jedna paní mě ukecala, že se tam chce podívat, že tam prostě dělala. Tak jsem ji tam pustil a ona se tam rozbrečela. Tak jsem potom už tam nikoho od té doby nepustil, teď už je to zaomítané, už je to lepší...no ale...“ (LT)

„To vám taky chcu říct ... mně bylo do plaču, když jsem tam přišel, říkám už sem víckrát nejdu! A už jsem tam od té doby nebyl.“ (JP)

V majolikové tvorbě je v současnosti v regionu možno zaznamenat několik různých tendencí. Patří mezi ně odklon od tradiční majoliky a individuální autorská tvorba nesouvisející s místní tradicí a zkušeností Ústředí lidové umělecké výroby. Nadále se však vyskytují umělečtí řemeslníci, kteří na tyto tradice více či méně navazují. K nim patří i někteří potomci rodu Jaroslava Úředníčka, kteří však pracují většinou sami nebo pomocí členů rodiny a přilepšují si tak k důchodu. V objektu bývalého závodu DEKOR Tupesy dnes

podniká Libor Tichý, který - ačkoliv není tupeským rodákem - usiluje o to, aby tradice tupeské keramiky zůstala stále živá.

Obr. 13: Malování keramické vázy

Obr. 14: Maléřka Blanka Svobodová při práci, 2013

1.3 Výroba

BUĎ POZDRAVENA HLÍNO

*Ty žlutá
mastná
mazlavá
vláčná
prohnětená zlatýma rukama hrnčířů*

*Dívám se na Tebe Jindřichu
i vy mistře Petráš
jak hrnčířský kruh se otáčí
a pod vašima rukama
vyrůstá koutňák, vázička
či džbán šalebný*

*Naslouchej řeči hlíny
umění zděděnému po předcích*

*Ty čistá
hebká
proválená
provlhčená
poddajná jako dítě*

*Tvým jménem generace dávne
zdravím Tě
(Mikula, 1993)*

V této kapitole uvádím základní technologické postupy při výrobě keramiky, které považuji za důležité pro samotné pochopení podstaty keramické tvorby. Proces výroby keramiky je velmi náročný na přesné dodržování technologických zásad, jejichž znalost a respektování je nedílnou součástí jak práce řemeslníka, tak umělce či učitele. Osvojení těchto znalostí může trvat řadu let systematické práce, tento proces popisuje Mikula (2007, str. 71) slovy „...doslova a do písmene se technologií výroby “prokousával“. Obdobný význam má i úryvek rozhovoru mezi L. Tichým a J. Petrášem:

„ Já když tam chodí exkurze, tak těm děckám vždycky říkám ... Oni se dívají jak Igor sedí za kruhem a točí a vytočí nějakou vázu a já vždycky říkám, tak děcka, tak takovou vázu kdybyste chtěli se naučit dělat, že ta váza má všude stejnou tloušťku a tak dále, krásný tvar, tak to byste za tím kruhem museli sedět zhruba tak 4 roky. První rok byste vyhodili úplně všechno, druhý rok by se to do dvanácti centimetrů

začlo trochu dařit, třetí rok by to už bylo možná lepší a ten čtvrtý už by ...“ (LT)

„[Smích.] No je to fakt, ono se to zdá, když se na to dívá, že to prostě roste, doslova. Že ta nádoba roste, jako by rostla sama. Já jsem dělal třeba tady toto z jednoho kusu. To byla dřina strašná, ale dělal jsem i větší ... pětadvacet vysoké nádoby, ale takhle štíhlé, poměrně, ano. A ty jsem musel dělat v jednom kusu, ano.“ (JP)

Suroviny

Základní surovinou keramika je hlína. Hrnčíři si ji ručně kopali v blízkosti svých stavení, někdy přímo ve sklepě, nebo přivázeli na vozech z blízkého okolí. Hned ve svých začátcích zjistil pan Úředníček, že tradiční hrnčířský jíl se k výrobě malované keramiky nehodí.

„Úředníčkovi dalo mnoho práce, než našel vhodnou hlínu.“ (Pospíšil, 1949) Tvrdohlavě zkoušel veškeré technologické postupy a ke konci války našel vhodný břidličnatý jíl, eocenní lupek magurského flyše. (Jančář, 1983) Předešlé první pokusy byly z hlíny z trati *Súdne* a téměř o čtvrt století později objevil vyhovující základní materiál v trati zvané *Soudné* mezi obcí Tupesy a Břestek v příkrém svahu. Je to druh opuky, usazenina šelfových moří, lidově zvaná *kačinec*. Výborným materiálem pro točení se však staly až úpravou přísady spraše v poměru 3:1 (jíl: spraš). (Mikula, 1993) Podle Pospíšila byla hlína vláčná a velmi vhodná pro točení na kruhu, při výpalu výrobek držel tvar a po vypálení byl jako sklo, bez průlinek a výborně na něm držely glazury.

Zpočátku byly problémy výroby pana Jaroslava Úředníčka spojeny jak s technologickými postupy, tak s chemickým složením surovin. *Po mnoha zklamáních a neúspěších zejména v dosažení kvalitních glazur se mu na základě poznatků a zkušeností získaných od habánského hrnčíře Odlera z Dehtic podařilo dosáhnout pěti různých glazur.* (Kovářů, 1990, str.12) Například z cínu byla bílá, z olova lesk, a zelenou získal z okysličené mědi kterou sbíral z roztopených krejcarů. Jednalo se o velmi náročnou a nezdavou práci, J. Petráš upřesňuje:

„A on (pozn.: J. Úředníček) se tak dostal k té keramice, že ji potom založil doma. Nejdřív velice složitě, protože nebyly glazury tak jak jsou teď, ano. Objedná,

přijdou. Oni si ty glazúry vypalovali sami ze železa. Kusy železa, různého ano. Měď, cín ... a to všechno tloukli, mleli až se jim podařilo ... nejdřív to bylo ty nádoby některé jsem viděl. To ani nebylo poznat, prostě ty barvy byly jiné. Tak potom se do toho natolik vložili, že skutečně tu keramiku, ty glazúry a ty barvy dělali sami.“ (JP)

V dnešní době se hlína pro tupeskou keramiku dováží z těžební lokality Hodonín. Výroba glazur se uskutečňuje v závodě Tupeská keramika, viz úryvek rozhovoru:

„My to děláme tak jak jste to dělali vy, to je v podstatě stejné. Ale rozšířili jsme to o to, že my si děláme sami glazury. Kupujeme fritu a meleme si vlastně sami.“ (LT)

„ ... jak to dělal starý Úředníček.“ (JP)

Zpracování surovin

Zajímavé je srovnání výrobních postupů téměř před sto lety a nyní. Ještě před koncem 19. století se z promáčené hlíny uválely koule, které se nosily do dílny. Tam se hlína palicí nebo kladivem nabíjela na dřevěný špalek¹³. Na něm se kosou strouhala na tenké plátky, zbavovala drobných kamínků, kořínků a dalších nečistot. To se opakovalo dvakrát až třikrát. Poté se znovu máčela, bosýma nohama šlapala a na závěr se válela na dřevěném válu aby byla vláčná a plastická. „*Na prošlapávání a hnětení hlíny se podílely děti.*“ (Kovářů, 1990) Jaroslav Úředníček už měl postup o něco jednodušší díky zavedení mlýnků na konci 19. století. Dovezenou hlínu nejprve rozdrobil a potom na kovových válcích ručně mlel, dokud z ní nebyla jemná moučka, kterou poté kropil vodou. Pokropenou ji nechal den uležet a na témže válci mlel ručně ještě jednou. (Pospíšil, 1949) O čtvrt století později se hlína začala zpracovávat s pomocí drtiče hlíny, poháněného elektrickým proudem. Dnes se hlína v Tupeské keramice vyrábí za pomoci několikatunových elektricky poháněných strojů. Současný technologický postup sestává z pěti základních kroků.

1. Nejprve se vytěžená, průmyslově předpřipravená hlína vsype do **plavící jímky**, kde je s vodou rozplavena.
2. Odtud se břečka nasává na **vibrační síto**, kde se oddělí hrubé a nepotřebné části od čistého kalu.

¹³ <http://www.tupesky.cz/vyroba-keramiky/> Vstup 14.4.2014

Obr. 15: Plavící jímka

Obr. 16: Vibrační síto

3. Z vibračního síta kal putuje přímo do **kalolisu**, kde se za pomoci velkého tlaku přes filtrační textilii vytlačí nepotřebná voda, která se oběhem vrací zase zpět do plavící jímky. Produktem jsou koláče hlíny, které se musí z kalolisu ručně vyndat. Takto vyrobená hlína však není ještě plastická, protože obsahuje větší množství vzduchu.

Obr. 17: Kalolis

Obr. 18: Koláče hlíny

4. Koláče hlíny se lámou a strkají do **vakuového šneku**, který z hlíny odstraní přebytečný vzduch.

5. Takto upravená hlína je přímo připravena k točení nebo modelování, nebo je **ručně balena** do plastových pytlů po deseti kilogramech a uchovávána na stinných chladných místech k odběru zákazníka.

Obr. 19: Vakuový šnek

Obr. 20: Zabalená hlína k odběru

Vlastní práce hrnčíře

Připravená hlína se vytáčela na hrnčířském kruhu. Hrnčíř si tzv. kopací kruh roztácel nohama, později měl k dispozici kruh poháněný elektrickou. „*Já jsem se vrátil z vojny, tak jsem začal točit na elektrickém kruhu. Nejdřív jsem samozřejmě kopal, a potom otec když odešel, umřel, tak jsem na tom elektrickém kruhu točil.*“ (rozhovor, JP) Hlínu i ruce si hrnčíř vlhčil vodou a postupně z hrudky hozené na střed a vycentrované tvaroval nádobu vytahováním za pomoci prstů a dřevěných čepelí. Hotový výrobek odřízl strunou a na druhý den mohl uchatit. (Kovářů, 1990) „Uchacení“ bylo přilepování uch nebo nalepování různých ozdob na nádoby.

Dnes je postup velmi obdobný, kopací kruhy už jsou ale spíše výjimkou. K výrobě v Tupeské keramice přibyla ještě strojní výroba lisovaných výrobků, které z části vystřídaly práci točíře. Nelze ji však nahradit úplně a i dnes je práce točíře důležitou součástí produkce tupeské keramiky.

Způsoby sušení a pálení hlíny

Po vytočení se nádoba nechala zavadnout a většinou na druhý den se mohla připevnit ucha. Celý výrobek se nechal na teplém místě vysušit a na závěr se zdobil nalepováním plastických ozdob, rytím nebo malbou. Po sušení nastala konečná fáze výroby, kterou bylo vypalování v peci. V Tupesích se používaly pece s kruhovým půdorysem, které si každý hrnčíř stavěl sám z masné hlíny na dřevěnou nebo proutěnou kostru. Nádobí se do pece kladlo na sebe, vešlo se obvykle 420 - 600 kusů. (Mikula, 1993) Pec se pomalu rozpalovala až pět hodin, dvě se pálilo a čtyři se dopalovalo. Podle staré pověry nesměla během pálení vstoupit před čeleslo (topeniště) žádná žena, jinak by se tím všechno nádobí v peci pokazilo. A staří hrnčíři to brali opravdu vážně. (Batala, 1973) Nepochybně to mělo i praktické důvody, dlouhé noční přikládání do pece bylo velmi náročné a jen mistr dokázal odhalit správnou teplotu. Teplota v peci dosahovala kolem 980°C. „*Nikdy se s jistotou nedalo říci, že vypalování dopadne dobře.*“ (Mikula, 2007, str.71) Pec chladla dva až tři dny a na jeden výpal se spotřebovalo kolem dvou kubíků borového nebo osikového dřeva. Jaroslav Úředníček používal pec na borové dříví a v roce 1932 mu pomohlo vedení Baťových závodů získat elektrickou pec. (Mikula, 1993) *Totíž v roce 1932 dal Tomáš Baťa vypsát ve Zlínských novinách: „Přihlaste se, kdo má více jak osm dětí, firma Baťa celou rodinu k Vánocům obuje!“* Vzpomíná Božena Kovaříková, rozená Úředníčková: *“Náš táta tenkrát do novin poslal kartičku, že on má těch ratolestí dvaadvacet. I přijeli do Tupes novináři a zástupci firmy. Slovo dalo slovo a místo obutí dostala rodina příspěvek na elektrickou vypalovací pec! Oproti staré peci to byla revoluční novinka.* (Mikula, 2007, str. 71) Majolika byla výjimkou, ta se malovala až po přezahu po polití glazurou. (Mentzlová, 2003) Pálilo se v pecích přibližně na teplotu kolem 950°C.

Dnešní výroba je obohacena o sušárnu, která umožňuje urychlení celého procesu. Další výhodou jsou elektrické pece se zabudovaným počítačem na nastavení teploty a rychlosti výpalu a automatické zapínání a vypínání pece.

Způsoby úprav a dekorací

Dříve ženy Tupeských hrnčírů před výpalem nádobí hladily kameny "řemeláky", které našly v potoce. Nádoby se vyhlazovaly z praktických důvodů, aby se lépe vymývaly. Ozdobným prvkem byly nejprve jednoduché čáry, z kterých se v 17.století vyvinuly ornamenty a další zdobné prvky¹⁴. Tvorba majoliky je však technologicky náročnější a vyžadovala dlouhý vývoj glazur, který několik let trápil i Jaroslava Úředníčka. Po osmi letech práce přišel na vhodný postup a glazury si míchal sám. (Mikula, 2007) Vytočený a usušený výrobek se musel nejprve vypálit na teplotu 960-980°C. Poté se přežahnutý střep namočil do glazury a po zaschnutí na něj maléřka namalovala barevný dekor. Žlutá a modrá se nanášely jako první, které se pak konturovaly černou, bez kontur zůstávala červená. Zelená průhledná barva se nanášela na závěr. Takto nanesené barvy byly šedivé a matné. Musel následovat druhý výpal, při které došlo k oxidaci kysličníků kovů, ke splynutí s glazurou a barvy získaly lesk. Barva se nanášela i tzv. kukačkou, výrobky byly zdobené tradiční engobou, neboli nástřepím a polévané průhlednou glazurou. Takto se zdobily například okaríny. (Jančář, 1983, str. 195) Kukačka je keramická nádobka uzpůsobená přímo do ruky, větším otvorem se naplňuje a menším, opatřeným seříznutým brkem, engoba či glazura vytéká. „*Naplňená vydává zvuk připomínající volání kukačky. Odtud má své jméno.*“ (Batala, 1973, str. 19)

Dnešní postup je téměř totožný. Barvítka jsou však kupovaná a základní surovina pro glazuru, tzv.frita, je dovážena z Roudnice nad Labem.

Motivy tupeské keramiky

„Ozdobné prvky k malování znají malíři ze staré keramiky. Jsou to růže, tulipány, slunečka, chrpy, pomněnky, lístky, plody, ptáčci, jeleni, jimiž zdobí nadmutá břicha džbánů, kubaní, čepáků a ostatních nádob.“ (Pospíšil, 1949)

Jednou z prvních pracovnic Jaroslava Úředníčka byla jeho dcera Božena (provdaná Kovaříková, nar. 1906). Vypracovala se na nejlepší maléřku tupeské keramiky. (Náplavová, 1999) Stará habánská keramika od sběratele Františka Kretze jí byla

¹⁴ <http://www.tupesky.cz/vyroba-keramiky/> Vstup 14.4.2014

předlohou. Na jejím dvouletém pobytu v Řecku vznikl proslavený tupeský vzor tzv. *aténský*. Je to středové jednoduché červené kvítko, po obou stranách s jedním žlutým a tři modrá stínovaná kvítka. Poté se jejím autorským vzorem stala *tupeská růže*, která je dodnes centrálním typickým motivem výzdoby tupeské majoliky. (Náplavová, 1999)

O tupeské růži hovořil i J. Petráš:

„V Řecku je velká dílna keramická, krásná. Poslal svojí nejstarší dceru Boženu a ta Božena když se vrátila, tak donésla s sebou právě tady tuto červenou růži, kterou se tam naučila dělat. A pak se to přenášelo postupně od toho starého pana Úředníčka když se osamostatnil jeho syn, Oldřich, ano ... Ona jako mladá do toho Řecka ... prostě rodiče ji tam nějak vypravili.“ (JP)

Další motivy tupeské keramiky lze rozdělit na rostlinné, zvířecí, figurální a ornamentální.

Ornament je *„plošná nebo plastická výzdoba, obvykle s geometrickými nebo značně stylizovanými přírodními motivy; dekorace zdobící plochu nebo předmět.*

Charakteristickým znakem je symetrické uspořádání nebo pravidelné opakování užitých prvků. V užším smyslu jde také o jednotlivý motiv.“ (Skarlantová a Vechová, 2005)

Ve všech motivech se pak odráží jedinečnost přírody a kultury slováckého regionu, lidová umělecká tradice i každodenní život.

K rostlinným motivům nejčastěji patří hrozny a rostliny vinné révy, květy - růže, tulipány, chrpy, pomněnky, dále lístky, plody, keře a stromy.

Ze zvířecích motivů najdeme jak hospodářská zvířata – krávy, voly, koně, kohouty, tak i lesní zvěř - jeleny, srnky, lišky, zajíce a volně žijící ptáky.

Figurální motivy zachycují místní obyvatele při práci na poli nebo vinohradu a oslavách jako jsou dožínky, vinobraní, svatodušní svátky ale i rodinné události – svatby, křtiny apod.

1.4 Odras tupeské keramiky v tvorbě současných umělců

Některé prvky volně související s lidovou uměleckou tvorbou tupeského regionu jsem našla ve vybraných dílech představitelů současného výtvarného umění. Jsem si vědoma toho, že tento výběr je subjektivní, v řadě případů se nejedná ani nemůže jednat o přímou uměleckou inspiraci. Každý z umělců používá jiné výtvarné prostředky, s tématy pracuje

jiným způsobem, avšak domnívám se, že v obecné rovině by se mohlo jednat o dvě možná východiska. Jednak zde vidím snahu o hledání kulturních kořenů, návrat k přírodě, k lidové tradici a k univerzálním lidským hodnotám. Weiss (2007) se zmiňuje o lidech, kteří hledají polozapomenuté hodnoty a usilují o seberalizaci prostřednictvím přímé práce s hlínou, neboť se tak doslova vlastníma rukama přibližují přírodě. Roeselová (2006) zmiňuje návrat k přírodě a tradici jako přirozenou vnitřní potřebu člověka. Druhým možným východiskem je hra, a to hra s tvarem, s ornamentem, jeho množením, dáváním do nových souvislostí a nacházením nových významů. Tradiční dekor a symbolika tak získávají v současném kontextu jiný rozměr a nový smysl.

Podobnost v dekoru

Šperky mezi objekty a nositelnými kusy.

Obr. 21: Gesine Hackenberg, kitchen necklace 'de porceleyne fles', 2009, earthenware thread

Obr. 22: Gesine Hackenberg, 'luneville' kitchen necklace, 2010, earthenware thread

Malovaný dekor ptactva, pro který je možným výchozím zdrojem habánská fajáns.

Obr. 23: Pablo Picasso in Cannes, 1956

Obr. 24: Michelle Erickson

Motiv růže v podobě obtisků na porcelán.

Obr. 25: Pravoslav Rada

Obr. 26: Pravoslav Rada, detail

Uvedení dekoru do jiných souvislostí, modrý a červený dekor.

Obr. 27: František Švancar

Obr. 28: František Švancar

Krajka jako možný výchozí vzor pro tupeskou růži, propojení s folklórem: kroj, krajka

Obr. 29: M. Velčovský, Abstract collection for Qubus

Obr. 30: Joana Meroz Lace plate

Tvarová podobnost

Obr. 31: Marianne Nielsen

Obr. 32: Johannes Nagel

Obr. 33: Heather Mae Erickson

Obr. 34: Daniel Piršč

Různé přístupy k rozvíjení tradičního dekoru v současných kontextech představují jeho množení nebo naopak vyjmutí jeho části a osamocení, uvedení do jiných souvislostí či převedení do prostoru.

2 Pedagogická část

V pedagogické části nejprve představím východiska přípravy edukačního projektu Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Dále bude následovat vlastní edukační projekt, který byl realizován a vyhodnocen ve čtyřech odlišných organizačních rámcích:

1. Praxe na SŠ
2. Praxe na ZŠ
3. Animační program k výstavě Pravoslava Rady v UPM
4. Letní keramické dílny, související keramická soutěž a účast na dětské bambiriádě

2.1 Východiska přípravy edukačních projektů, keramická technologie ve výtvarné výchově

Tato část práce se zabývá problematikou výuky keramiky ve výtvarné výchově. Zaměřuje se na specifikum práce keramické tvorby. Rozšiřuje pohled na tento obor o širší spektrum dalších odborných diskurzů a naznačuje různorodost pojetí keramiky ve výtvarné výchově se zaměřením na interdisciplinární vztahy. S odkazem na citace keramických autorit poukazuje zejména na důležitost osvojení základních procesů keramické technologie jako předpokladu pro tvořivou činnost.

Keramika je v současné době populární jak ve školní výtvarné výchově, tak i v nabídce volnočasových aktivit, avšak setkávám se s případy, kdy je realizována poměrně laicky a bez předchozích zkušeností pedagogů s vlastní keramickou tvorbou. Tato skutečnost však není překvapivá, řada publikací věnovaných výuce keramiky, které byly vydány v České republice, se vůbec nezamýšlí nad podstatou keramické tvorby, příklady a návody v nich uvedené bychom mohli stejně tak dobře dělat s těstem či moduritem. Chybí tam pochopení samotného materiálu, které je podle mého názoru významnou součástí tvorby. Zásadní je pro mne otázka, zda je nutná znalost keramické technologie pro výuku

keramické tvorby. *„Umění a technika kráčí ruku v ruce. Pro keramika platí toto tvrzení mimořádně silně.“* (Weiss 2007, str. 9)

Názory na tuto problematiku se liší. Roeselová (2006) například uvádí, že keramický objekt je vypálením pouze zakonzervován. Někteří vyučující se ve shodě s tímto názorem zajímají zejména o proces modelování z hlíny, hledají proto vhodné tematické náměty, keramický artefakt jako výsledek tvorby není v centru jejich zájmu. Druhou skupinu tvoří vyučující, kteří chtějí mít zajištěný tzv. „hezký“ výsledek, zajímají se zásobu nápadů, přesně popsaných a nejlépe i vyfotografovaných návodů, jak k výsledku dospět. Tím je totiž mnohdy zaručeno, že výrobek bude po výpalu vypadat podobně, nepraskne a nezničí třeba ostatní výrobky. Obě tyto skupiny však zapomínají na velmi významnou část a tou je specifikum práce s keramickou hlínou, respektování postupů a pochopení základních principů a dějů, kterými se keramický výtvar mění např. při sušení nebo pálení.

Na druhé straně jsou ale i tací učitelé, kteří uctívají postupy keramické práce a sami mají vlastní zkušenosti s keramickou tvorbou. Ti většinou kladou větší důraz na správné technologické postupy a hlubší pochopení materiálu a celého procesu tvorby od výběru hlíny až po samotný výpal, který je mnohdy určující pro výsledek artefaktu. To naopak první skupina může považovat za zbytečné a omezující ve vlastní tvorbě žáka.

Důraz na keramickou technologii

„Vlastnosti keramických materiálů jsou většinou velmi výrazně závislé na jejich struktuře, která úzce souvisí s vlastnostmi výchozích látek a použitou technologií. Pochopení těchto vztahů je základem pro řízení vlastností keramických materiálů.“ (Hanykýř, Kutzendorfer 2000, str. 124) Souhlasím s Žílou (2005), že podstatnou částí pro pochopení keramické tvorby jsou znalosti o pecích, pálení a glazurách. Je smutné konstatovat, že většina u nás vycházejících publikací a návodů „Jak dělat keramiku“, „Keramika s dětmi“, apod. se těmito tématům vyhýbá. Při keramické tvorbě je třeba pochopit celý technologický řetězec. Je to však proces složitý a závisí na něm mnoho dalších činitelů, které nelze jednoznačně ovlivňovat. Proto je nezbytné pochopení jednotlivých dějů a nejen bezhlavého následování fotografických návodů typu jak naglazovat misku snadno a rychle. Jak píše Žíla (2005, str. 7) hned ve svém úvodu knihy Průvodce keramikou: *„Byl jsem veden snahou jednoduše vysvětlit podstatu a zákonitosti jednotlivých dějů celého technologického řetězce.“* To by mělo být podle mého názoru podstatou každé dobré knihy pro výklad

keramiky.

Při výuce keramiky by se měl klást důraz na správné technologické postupy a pochopení základních podstaty a struktury keramické technologie. Domnívám se, že keramika by se dala zařadit do mezipředmětových vztahů historie, chemie, fyziky a výtvarné výchovy.

Odklon od technologických postupů

Keramická tvorba, jak je často chápána, je způsob vyjádření v prostoru prostřednictvím modelování, při které není nutná znalost keramické technologie. Výsledná podoba výtvaru po výpalu bývá často druhotnou záležitostí nebo v horším případě se jedná o vylepšení výrobku pomocí nánosu keramické glazury podle návodu s tím, že není nutné respektovat technologické postupy a rozumět jim. Důležitá je vlastní tvorba a možnost vyjádření se pomocí keramické hmoty v prostoru. K tomuto názoru jsem nenašla mnoho podpory v odborné literatuře. Proč je význam keramiky takto chápán? Mohou zde být obavy z náročnosti pro vyučující nebo snad výmluvy na nedostatečné vybavení. Jak už jsem zmínila, někteří učitelé dokonce považují výpal za pouhé zakonzervování výrobku. Částečně je to pravda, ale tomuto pohledu zcela uniká důležitá složka, která je součástí keramické tvorby a tou je sušení a výpal. „*Redukcí získáváme komplementární barvy k oxidaci. Působením mědi se ze zelené stává červená, působením železa se z červené stává zelená, účinkem titanu se ze žluté stává modrá.*“ (Weiss 2007, str. 249) Za každou technikou vždy stojí celoživotní zkušenost. (Weiss 2007, str. 251)

Širší pohled na keramiku a důležitost její technologie

Uvažujeme-li o keramice jako součásti výtvarné výchovy, nalezneme nepochybně mnoho zajímavých odboček do dalších výzkumných oblastí. Začít bychom mohli už u samotného původu keramiky, kde bychom se ocitli na poli diskurzu historie, její významné zastoupení je zřejmé už od dob pravěku. Prostřednictvím této etapy našich dějin by se dalo uvažovat o technikách nevyžadujících náročnější materiální zařízení, jako jsou například keramické pece, ale i další pomůcky, hlíny, engoby a glazury. Tím by se uspokojily obavy mnoha vyučujících o zázemí, neumožňující rozvíjení výuky keramické tvorby. Dalším tématem by mohla být oblast geologie, pomocí níž bychom mohli zkoumat geologickou podstatu keramických materiálů. Dále se zde nabízejí obory jako fyzika a chemie, které jsou nedílnou součástí keramické technologie. Vědní disciplína zabývající se teplem se nazývá

termika a zahrnuje další dílčí obory jako je například termometrie, kalorimetrie a termodynamika. Pravoslav Rada píše ve své knize Keramika o tzv. Návrhářské matematice, která slouží k vypočítání objemů navrhovaných užitkových předmětů a uvádí vzorce k vypočítání ploch geometrických obrazců a objemů geometrických těles. Vejražková (2008) ve svém článku uvádí tři důvody, proč by odborníci z řad umělců a z řad vědců a technologů měli spolupracovat. „*Tento stav není žádoucí z mnoha příčin. Za první – umělecká komunita plně neurčuje zaměření materiálového výzkumu hrazeného z veřejných zdrojů (v současné době je to především vojenský a průmyslový sektor, který úzce spolupracuje s výzkumem materiálů). Za druhé – kulturní sektor má za sebou dlouhou historii hledání zajímavých problémů, z jejichž řešení těží umění a posouvá vědu kupředu. Příkladem takového problému může být potřeba haptických materiálů pro digitální média. Haptické materiály mění své vlastnosti v odezvě na digitální podnět, takže virtuální dotyk a hmatová odezva se mohou stát (virtuální) realitou. Tyto nové materiály mohou mít dopad na architekturu, produktový design, šperkařství, oblast speciálních efektů i na umění. Za třetí – materiály mají obrovský kulturní význam a jejich další vývoj izolovanou vědeckou komunitou by vedl k prohloubení rozporu mezi vědci a umělci.*“ (Vejražková, 2008) „*Zájem umění o vědu (méně již obráceně) představuje nejen specifické diskurzivní pole, ale vznáší i závažné požadavky na schopnost porozumění a tvorby v obou doménách.*“ (Fulková 2008, str. 36)

Ve výtvarné výchově máme mnoho svobodného prostoru. Proč neexperimentovat a nedělat pokusy? Proč nezkoušet pro nás nové pokusy na úrovni znalostí žáka a možností školy, ovšem při vědomí o bezpečnosti? Nejsme sice vědci, ale proč nezapojit badatelský přístup? Weiss píše o tom, jak mnoho keramiků vyvinulo své vlastní pracovní techniky, které určují jejich umělecký styl. (Weiss 2007, str. 244) Co kdyby takovou svojí techniku vyvinul i náš žák? Za důležité považuji též samotné uvědomění si, že výtvarná výchova umožňuje otevření se dalším oborům a jejím prostřednictvím se nabízí možnost propojení našich poznatků, zkušeností a zážitků. A možnost začleňovat další vědní disciplíny do našeho života.

Přikláním se proto spíše k pojetí, které klade důraz na respektování technologických znalostí, umožňuje pochopení materiálu a tím současně ovlivňuje výsledek práce s ním. Umožňuje podněcovat zájem o další zkoumání a experiment. Mým záměrem je nevyhýbat se náročnosti keramické tvorby a kouzlu její nevypočitatelnosti. Domnívám se, že na tom

se dá hodně naučit, včetně respektu a pokory k materiálu i k práci našich předků. A pokud přeci jen není zařízení ateliéru dokonalé, je možné pracovat s hlínou nejen u stolku, ale třeba využít plenéru při land-artových instalacích, vykopat si vlastní hlínu nebo si postavit keramickou pec na školní zahradě.

K výuce můžeme přistupovat formou deduktivního typu myšlenkových operací, seznamovat se s již objevenými a ověřenými obecnými postupy keramické technologie a na jejich základě vytvářet experimenty vlastní, zkoušky hlín a glazur. A nebo k výuce přistupovat induktivními postupy, kde by žáci pomocí vlastních postupů a znalostí vyvozovali obecná fakta o keramice a tím této problematice porozuměli a dokázali ji i sami aplikovat.

2.2 Tupeská keramická tradice v současných kontextech, edukační projekt

V této části práce popíši čtyři dílčí edukační projekty, které jsou odvozeny ze společných východisek a dohromady vytvářejí zastřešující edukační projekt **Tupeská keramická tradice v současných kontextech**. V průběhu posledních pěti let jsem tento edukační projekt realizovala a rozvíjela ve čtyřech různých organizačních rámcích pedagogické praxe. Každý z těchto rámců se vyznačoval nastavením odlišných podmínek práce, z nichž vyplynuly možnosti a limity daného dílčího projektu. Zjednodušeně lze říci, že organizační podmínky byly pro plánování aktivit keramické tvorby zcela určující. V následujícím textu proto vždy nejprve popíši jednotlivá organizační uspořádání pedagogické praxe. Dílčí edukační projekty řadím nikoliv chronologicky podle data realizace, ale v pořadí podle „rozvinutosti“ organizačních podmínek, od základních až po ty nejrozvinutější. Největší pozornost pak bude věnována dílčímu projektu v rámci Letních keramických dílen, kde je nastavení podmínek v mé plné režii.

2.3 Edukační projekt I., souvislá praxe na SŠ

Organizační rámec

Škola: čtyřleté i osmileté gymnázium Nad Alejí

Fakultní učitel: PhDr. Klára Braunová

Třídy: 2 x O2, O5, O6, třeták

Počty žáků ve třídě: půlené (cca 12-15 žáků)

Časová dotace: jednou týdně 2 x 45 min

Vybavení třídy: velká LCD obrazovka na stěně (bez počítače a internetu), grafický lis, tabule, velké šuplíky na ukládání prací

Pomůcky: veškeré pomůcky ve škole, samostatný kabinet (papíry, kartony, pletiva,...), kabinet vyučujících Vv hned naproti – nůžky, lepidla, pravítka, barvy, tuše,...

Edukační projekt I.

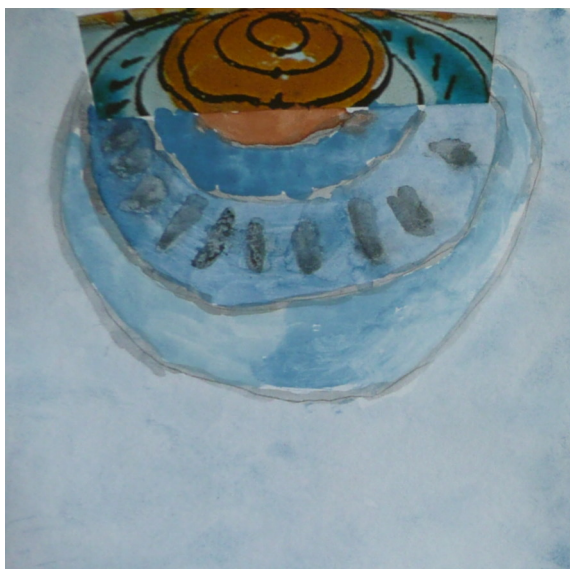
Koncept: užitá tvorba - tradiční řemeslo – technologie – historie - současnost – lidová řemeslná tvorba – současné umění

Tematická řada:

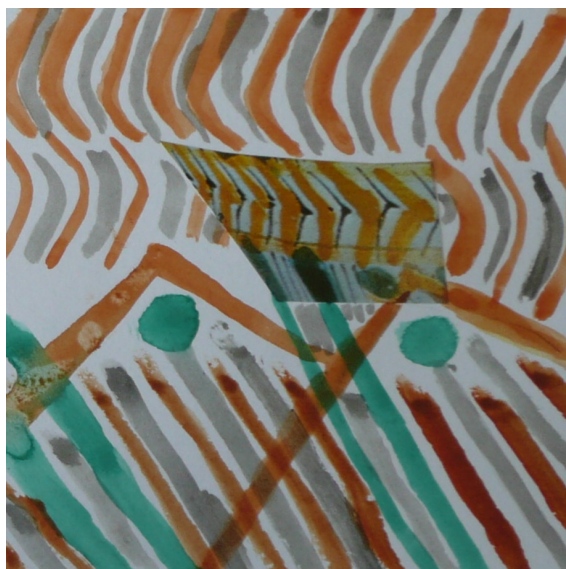
Tupeský fragment – detail a jeho dotváření (Obr. 35, 36)

Tupeský dekor - převádění do prostoru (Obr. 37, 38)

Hledání ztraceného vzoru – analytické zkoumání dekoru, vytváření nového (Obr. 39, 40)

Obr. 35: Tupeský fragment 1

Obr. 36: Tupeský fragment 2

Obr. 37: Tupeský dekor 1

Obr. 38: Tupeský dekor 2

Obecný cíl: zkoumání vlastností Tupeského dekoru a jeho podstaty, získávání znalostí o této keramice, výrobě a její zdobení s odkazem na současnou uměleckou tvorbu, analýza této tvorby a vlastní pojetí, rozbor, výtvarný přepis, záznam

Zhodnocení tematické řady: krátké výtvarné etudy - potřeba delší spolupráce s jednotlivými třídami, snaha zařazení tématu do širších souvislostí – přesto občas

pocit vytržení z kontextu

Výtvarný námět: Hledání ztraceného vzoru

Cílová skupina: O5.B - kvinta osmiletého gymnázia

Počet: 14 žáků (z toho 3 kluci)

Časová dotace: 2 x 45 min

Motivace: hledání podstaty vzoru a jeho inovace

Koncept: užitá tvorba – lidová řemeslná tvorba – umělecké řemeslo – Habáni - Tupeská keramika – současná tvorba

Výtvarný problém: analýza základních tvarů (rozptýlení, zaostření, definice tvarů, barev a proporčních vztahů, stylizace, nový tvar), potřeba inovace, návrhový postup – citlivé zvážení celého záměru

Co všechno byste zařadili do užité tvorby?

Příklady z výtvarné kultury: lidová keramická tvorba, majolika, fajáns, Habánská keramika, Tupeská keramika, současná tvorba, Hans Tang, Li Xiaofeng,...

Co je to stylizace, ornament/dekor?

Kde se s užitým uměním/lidovou tvorbou denně setkáváš?

Jakou funkci plnila lidová řemeslná tvorba?

Jakou funkci má dekor?

Z jakého může být materiálu?

Jak byl vytvořen Tupeský dekor?

Cíl hodiny:

Žáci objasní původ a vznik Tupeské, zařadí do širších souvislostí a propojí se současnou uměleckou tvorbou. Ve vlastní tvorbě zkoumají vybrané detaily lidového vzoru (Tupeské nebo Habánské keramiky), analyzují ho a postupně směřují k citlivému vytvoření nového vzoru volně plynoucího z předchozích poznatků a zkušeností. Vlastní tvorbu popíší a zhodnotí.

Návaznost na očekávané výstupy RVP:

Žák při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti, rozpozná jejich

vliv a individuální přínos pro tvorbu, interpretaci a přijetí vizuálně obrazných vyjádření.
Žák rozpoznává specifičnosti různých vizuálně obrazných znakových systémů
a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě.
Žák v konkrétních příkladech vizuálně obrazných vyjádření vlastní i umělecké tvorby
identifikuje pro ně charakteristické prostředky.

Kompetence RVP:

kompetence k podnikavosti (podpora inovace), kompetence k učení, kompetence k řešení
problémů a kompetence komunikativní

Technika / materiál: kresba, malba / vodovky, případně tuš, čtvrtka formátu A3

Postup:

1. Rozdělení A3 na šest stejných čtverců.
2. **Motivační část.** Diskuze, ukázky, vlastní zkušenost.
3. Návrhový **postup** – citlivé zvážení celého záměru - výtvarné etudy: na každou
cca 10 min (práce s uměleckým dílem: analýza základních tvarů, definice tvarů,
barev, linií a proporčních vztahů, rozptýlení, zaostření, nový tvar, základní schéma
“pravzor“)
4. **Reflexivní činnost:** Jak jste se svou prací spokojeni? + -
Jak na vás Tupeská keramika působí? Jaké pocity ve vás vyvolává?
Jaký je váš osobní vztah k lidové řemeslné tvorbě?
Myslíte si, že umělecké řemeslo má své místo v životě moderního člověka?
Má naše společenská situace vliv na tvorbu užitých předmětů?

Reflexe

Někteří žáci nepochopili zadání – začali se vyptávat, nabízela jsem svá řešení, důvodem
byla potřeba usnadnit jim cestu, předat vlastní výtvarné názory, pocity,
vědomosti... uvědomění že takhle ne (ovlivňování žáků, cizorodé prvky do jejich
vlastního projevu– nechala jsem to dál jen na nich (možná už bylo pozdě?)
nástřely v podobě výtvarných etud, potřeba delší spolupráce s jednotlivými třídami, téma

vytržené z kontextu

Kázeň bez problémů, komunikace s žáky výborná, nedostatek času na závěrečné hodnocení, špatný odhad zbylého času – úklid měl přednost.

Obr. 39: Hledání ztraceného vzoru 1

Obr. 40: Hledání ztraceného vzoru 2

2.4 Edukační projekt II., souvislá praxe na ZŠ

Organizační rámec

Škola: ZŠ genpor. Františka Peřiny

Fakultní učitel: Miroslav Maxant

Třídy: 6. třída, 8. třída

Počty žáků ve třídě: celá třída (23 žáků)

Časová dotace: jednou týdně 2 x 45 min

Vybavení třídy: třída s kobercem, lavice po jednom, televize s dvd přehrávačem, tabule

Pomůcky: pomůcky si žáci nosili ve svých kufříkách, ve škole k dispozici čtvrtky

Edukační projekt II.

Výtvarný námět: detail – stylizace – ornament

Koncept: detail, struktura, textura - ornament, dekor – design, užité umění, volné umění

Výběr zahrnuje ukázky z hodin v 6. třídě (práce s keramickou hlínou – Obr. 41, 42) a v 8. třídě (kresby/malby – Obr. 43, 44), které spojuje stejný námět a ve výsledku směřování ke stejnému cíli. Rozdílné jsou především použité výtvarné techniky a materiál.

Výtvarný problém:

- přirozený rytmus, členění, opakování, linie/plocha, světlo/stín
- nalézt způsob vyjádření vybrané struktury v ploše, míchání barev, tóny barev, barevné škály, kompozice
- haptické a vizuální poznávání keramické hlíny
- technické dovednosti při práci s keramickou hlínou, základní techniky modelování
- modelace kachle, tvorba reliéfu, reliéfní modelace podle návrhu
- uvědomit si postavení keramiky v každodenním životě
- rozlišení pojmů design, užité umění, volné umění, lidové umění
- verbální popis, rozvíjení empatie, tvořivosti a fantazie

Výtvarná kultura:

- lidové umění – tureská keramika, habánská keramika, lidové výšivky, majolika, fajáns
- galerie užitého umění – UPM, Design centrum ČR, VŠUP
- současný český design: J. Ježek, J. Pelcl, M. Velčovský, P. Rada, P. Kvíčala
- široké spektrum tvorby s hlínou ve výtvarném umění – od pravěkých reliéfů, užitého umění, přes keramické obklady lžtařiny brány po instalace land-art, volné umění a konče současnými designéry obnovujícími například známý cibulový dekor
- dokumentární fotografie World press photo

Přidaná hodnota:

- fauna a flóra jako východisko pro florální motivy

- keramická technologie
- stručný přehled historie keramiky od pravěku po současnost

Technika/výtvarná média/výtvarný materiál:

- modelování/obtisky různých materiálů (spon, hřebíků, šroubků, kolíčků, provázků) / keramická hlína
- kresba / malba (tužka, tuš, pastel, uhlí)

Obr. 41: Ornamet 1

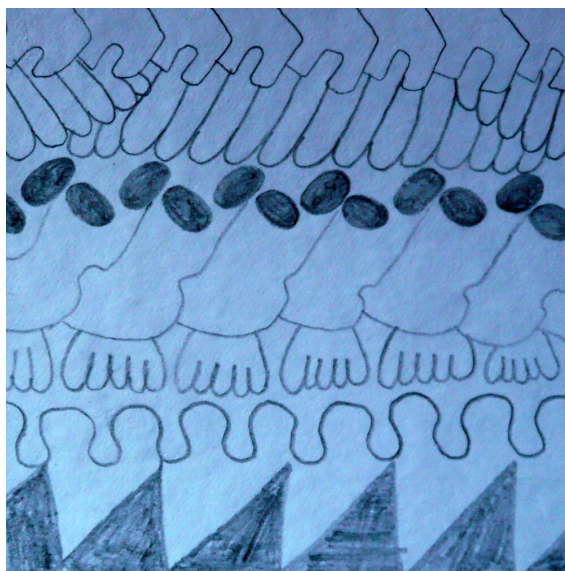
Obr. 42: Ornamet 2

Reflexe

Původní přípravy projektu jsem musela upravit a přizpůsobit podmínkám (koberec ve třídě, nedostatek pomůcek) a přístupu učitele a žáků, který jsem měla možnost vidět během náhledů (tendence obkreslovat, nediskutovat). Původně jsem se chtěla věnovat rovnou ornamentům, ale vzhledem k vyzorovaným jevům jsem raději zvolila pozvolnější postup a systematické dopracování se k problematice ornamentů přes detail a stylizaci. Stěžejní částí našich hodin byla diskuze, propojování s výtvarným uměním a vlastní zkušeností.

Obr. 43: Detail – stylizace - ornament 1

Obr. 44: Detail – stylizace - ornament 2

2.5 Edukační projekt III., galerijní a muzejní edukace v UPM

Organizační rámec

Galerijní animace k výstavě **P. Rada! Paráda!**, která se uskutečnila v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze na jaře roku 2011. Katedra výtvarné výchovy UK PedF se podílela na doprovodném programu v rámci institucionální spolupráce, garantkou odborné spolupráce byla paní docentka Marie Fulkovou. Edukační projekt jsem navrhla a realizovala se spolužačkou Janou Kábrtovou. Didaktické zpracování projektu jsme konzultovaly s paní doktorkou Lucií Hajduškovou.

Edukační projekt III.

Hra s dekorem

Jak ulovit...?

Příprava edukačního programu:

Cíle: uvědomit si hlavní znaky Radovy tvorby, umět to popsat, propojit vlastní zkušenost s

vyjádřením umělce

Věková kategorie: Mateřská škola (nebo 1.-2.třída ZŠ)

Rozsah: cca 1h

Pomůcky: keramická hlína, tvrdý karton, molitan, barevný inkoust, uhel, voskovky, pastelky, pastel, lepidlo, jemné papíry (šicí) a kartičky na frotáže

Klíčová slova: otisk, reliéf / plocha, struktura, ornament, potisk, opakování, dekor, lidové umění (Tupeský dekor), cibulák (porcelán Bohemia), Maxim Velčovský, Jiří Pelcl, Marimekko

Zdroje inspirací:

<http://www.pelcl.cz/cze/design/porcelan/bohemia-cobalt-1> ,

<http://www.marimekko.com/>, <http://www.prague-art.cz/katalog/autori/212-maxim-velcovsky/900-cola-cup-onion/> ,

<http://www.cesky.porcelan.cz/de/produkty/bohemia> ,<http://www.tupeska-keramika.cz/img/112-vaza%2018%20cm.JPG>

Příloha: pracovní listy, obrysy hlav, pexeso zaměřené na dekor

1. **Vstup do expozice:** Krátké seznámení s dekorem pomocí pracovního listu, ukázky dekorů. Co to je dekor. Hledání dekorů a zkoumání Radových plastik: každé dítě dostane jedno kolečko s dekorem, který hledá v expozici na plastikách. Plastiku, na které dekor najde, si nakreslí do pracovního sešitu.
2. **V expozici:** Děti nakreslí do volných políček v pracovním sešitě další dekory které je zaujmou.
3. **V dílně i venku:** Děti hledají pomocí frotáže různé vzory, všímají si nejrůznějších struktur: kůra stromů, zeď, židle, a další věci kolem. Zjišťují jak mohou převést strukturu)
4. **V dílně:** Děti si vyberou a nalepí na kulatý žetonek předem připravené molitanové reliéfy - vzniká razítko. Nejprve vytváří dekor v ploše, zkouší obtisky do pracovního sešitu pomocí barev, dělají různé varianty. Poté děti pracují ve skupinkách: každá skupinka si vybere předem připravenou hliněnou destičku ve tvaru Radových hlav (různé tvary). Vytváří společný dekor ze svých razítek v nízkém reliéfu. Výsledek mohou znovu frotovat přes jemný papír, nebo případným výpalem hlav.

Realizace:

Původní program jsme musely trochu pozměnit vzhledem k propojení dvou programů do jednoho. Tím nám vznikl trochu zmatek a přesně jsme nevěděly jak nám na sebe části navazují. Improvizace to vyřešila. Nakonec se nám sešla poměrně různorodá skupina dětí. Od tříletého kluka, po dvanáctiletou slečnu. Původně jsme měly připravený program pro děti předškolního věku. Tudíž jsme během realizace hodně improvizovaly.

Věková kategorie: 3 – 12 let

Počet dětí: 8

Počet lektorů: 4

Rozsah: cca 2h

Přílohy: pexeso zaměřené na dekor, obrysy hlav jako šablony, tiskátka- foto, magnetky - foto, vyplněné pracovní listy, fotografie výtvorů dětí

Reflexe

Na úvod programu jsem se společně s ostatními lektorkami snažila o zapojení dětí do hry a o neustálou komunikaci s nimi. Zpočátku, při přibližování Radovi tvorby, pro mě bylo obtížnější komunikovat souběžně s dětmi předškolního věku a staršími dětmi (původní program jsme připravovaly pro předškolní věk). Po úvodní fázi jsem se věnovala tříletému dítěti, které se odmítlo účastnit. Posadila jsem ho samotného ke dveřím a věnovala jsem se ostatním dětem. Spolupráce s ostatními lektorkami probíhala bez problémů, a myslím, že jsme všechny pracovaly podobným způsobem (snažily jsme se o neustálou interakci s dětmi). Když jsem našla chvíli čas, snažila jsem se ho také zapojit do aktivit. Pomalu jsme se plížili za ostatními a snažili se zjistit co dělají, hlavně abychom je nevyrušili – to se ukázalo jako atraktivní a vhodný způsob zapojení dítěte zpět do kolektivu. Moje pozornost po zbytek programu směřovala spíše k němu (vzhledem k vysokému počtu lektorek a malému počtu dětí to bylo možné). Dítě hledalo detaily a bylo velmi pozorné.

Pomocí pexesa, které bylo k dispozici na výstavě, jsme dětem představily autorovu tvorbu. Improvizovanou hrou s pexesem jsme děti dovedly k tomu, jaké objekty Rada dělal. Jeho tematiku a především jeho typické použití dekoru. A postupně jsme jim vysvětlily co je to

ten “dekor”. Potom jsme přešli k soše na kterou si mohli děti sahat, vnímat reliéf a plochu. Úkolem bylo najít daný dekor na konkrétní keramické plastice. Když plastiku našly, měly ji do určeného políčka nakreslit. Děti zadání pochopily a uvědomily si na tomto

Obr. 45: Děti v UPM

úkolu podstatu dekoru. Dalším bodem pro děti bylo vytvářet pomocí vytvořených razítek dekor / výraz na papírové talíře. Děti samy vytvářely opakováním potisku dekor, tak jako jej využíval autor, ale zabývaly se i výrazem předmětu, co je charakteristické pro tu či onu náladu.

Obr. 46: Děti v UPM

A právě podobná práce, ale tentokrát s hlinou, měla dětem představit, co je to reliéf a že právě tato hmota nám dovolí zanechat hmatatelné stopy. Děti pracovaly s plochou a reliéfem. Podle papírové šablony vyřízly hlavu, na kterou pak aplikovaly podle své libovůle dekor. Hlavám vymýšlely jména a na základě našich průběžných otázek se je snažily popsat. V závěru proběhla rekapitulace celé dílny. Děti si připomněly, co všechno během odpoledne dělaly.

Obr. 47: Práce dětí v UPM

Měly jsme velké štěstí na vstřícné děti. Přesto, že program byl vcelku náročný, jejich pozornost se nám podařilo udržet, právě i díky rozdílnosti jednotlivých bodů.

2.6 Edukační projekt IV., Letní keramické dílny v Tupesích

Organizační rámec

První Letní keramické dílny v Tupesích jsem uspořádala se svým nynějším manželem Michalem Tichým před pěti lety v létě roku 2010, kdy mě napadlo využít prostor budovy Dekor keramika Tupesy. V té době jsme v Tupesích trávili prázdniny a příležitostnými pracemi pomáhali majiteli keramického závodu Liborovi Tichému, otci Michala. Líbila se mi myšlenka oživit částečně prázdné výrobní prostory. Chtěli jsme nabídnout výtvarně tvořivý zážitek na léto nejen místním obyvatelům, ale i turistům, kterých je v tak bohatém kraji dostatek. A také jsme uvítali možnost nechat návštěvníky nahlédnout do výrobních prostor, porozumět procesu, jak se hlína vyrábí a v neposlední řadě na sebe nechat působit prostor, ve kterém před lety Tupeská keramika vznikala. Jedna z mých představ a cílů byla, aby se místní děti, především z Tupes a Zlechova, ale i z ostatních okolních obcí, zapojily do společných aktivit v Tupeské keramice. Aby pro ně vzniklo příjemné místo pro setkávání. Aby pro ně Tupeská keramika neznamenal jen velkou neznámou stavbu

uprostřed jejich vesnice, do které se zatím neodvážily vstoupit. Libor Tichý totiž koupil budovu v dezolátním stavu a postupně ji rekonstruuje, vnější obal však může stále klamat.

Ze strany majitele Keramiky Libora Tichého jsme měli a dodnes máme velkou podporu. Poskytl nám nejen prostory, ale i materiál a naše letní aktivity plně podporuje. On sám už před uskutečněním tohoto nápadu pořádal pro školní skupiny exkurze do výrobních prostor s ukázkou točení na hrnčířském kruhu a možností nákupu Tupeské keramiky ve velké prodejně. Nápad oživit Keramiku dětmi mu rozhodně nebyl cizí.

První rok jsme zkoušeli a hledali, co se nám osvědčí. Otevřeno jsme měli od 7. do 27. července ve všední dny dopoledne, další termíny po domluvě. Nabízeli jsme Keramický koutek s hlídáním dětí, Prázdninové malování jako jednorázovou akci, při které si návštěvník mohl zkusit naglazovat hrníček a dvouhodinový program Keramika pro celou rodinu, který zahrnoval exkurzi po Tupeské keramice a modelování nebo malování. Navrhli jsme a nechali vytisknout vlastní letáčky (Obr. 48, 49), plakátky, 7000 slevových kartiček a namalovali jsme větší poutače k cestám. Investovali jsme do reklamy nejen peníze, ale i svůj čas. Rozváželi jsme letáčky po infocentrech v okolí, obchodech, hotelích a především na další turisticky zajímavé lokality. Většinou nám vycházeli vstříc a také prostřednictvím obecního rozhlasu a informačních internetových serverů jsme o sobě dali vědět, tedy alespoň jsme se tak domnívali.

Obr. 48: Letáček na LKD 2013

Obr.49: Letáček na LKD 2014

Začátky nebyly povzbudivé. Čekala jsem v keramické dílně dlouho sama a nikdo nešel. První návštěvníci byla cukrářka z Přílepu. Namalovala si hrníček na vlastní přání podle vzoru Tupeské keramiky, byla velmi zručná a práce jí šla od ruky. Popovídaly jsme si, zanechala mi adresu a o pár dní později, po výpalu, jsem jí hrneček zaslala poštou. Pamatuji si, že to pro mě bylo velké povzbuzení, které však nevydrželo dlouho. V otevřené dílně jsem pak seděla celé hodiny a čekala na další návštěvníky. Zpětně se domnívám, že jedním z faktorů mohla být i omezená otevírací doba a také ostych lidí zkusit něco nového. O to víc jsem se radovala, když někdo přišel. Povzbudilo mě to a motivovalo do další práce. Postupně začali lidé chodit a nakonec první rok navštívilo naši dílnu celkem 73 zájemců, většinou to nebyli jednotlivci, ale rodiny. Po dobu jednoho týdne ke mně každý den chodila do dílny modelovat devítiletá dívka, kterou dovážel dědeček z Uherského Hradiště, později si s sebou brávala i kamarádku. Tak mě napadlo pořádat Letní keramické dílny jako příměstské tábory a hned další rok jsme to realizovali.

Stala se z toho již tradice a od té doby každé léto pořádáme Letní keramické dílny formou příměstského tábora, letos připravujeme již pátý ročník. Navíc jsme přidali večerní keramiku pro dospělé. Největší úspěch vidím v tom, že se nám děti po roce znovu vracejí a mnohdy s sebou berou i své další kamarády. Teprve po pěti letech jsme ve fázi, kdy bez jakékoliv reklamy, pouze rozesláním pozvánek stálým návštěvníkům, máme už před začátkem prázdnin naše kurzy na léto plné.

Do budoucna v tom vidím velký potenciál, a to nejen u místních obyvatel jako nabídku příměstských táborů a dalších možností k setkávání. Nabízí se spolupráce se základními školami v okolí a také se Střední uměleckoprůmyslovou školou v Uherském Hradišti, kde je studijní program oboru keramika.

Tvorba webových stránek

Na vlastních webových stránkách¹⁵ jsem formulovala charakteristiku práce v Letních keramických dílnách.

„Naše kurzy jsou především určeny pro začátečníky a mírně pokročilé. Po dohodě je možné pořádat kurzy pro pokročilé a umožnit individuální výuku. Účastníci si v dílnách vyzkouší pod odborným vedením základní techniky zpracování hlíny, engobování a glazování. Součástí našich kurzů jsou také exkurze po Keramice Tupy. U dětských dílen klademe důraz na proces tvorby, vyzkoušení tradičních i netradičních technik a především pochopení hlíny jako výtvarného materiálu. Větší děti se dozví něco z teorie keramiky a výtvarného umění. Naším cílem je umožnit dětem rozvíjet jejich představivost, fantazii, tvořivost, zručnost a procvičovat jemnou motoriku.“

„Pro koho jsou dílny určeny? Našich kurzů se mohou zúčastnit děti i dospělí. Nabízíme Letní keramické dílny pro děti a mládež. Dále také otevřené dílny modelování a malování, tyto dílny nejsou věkově omezeny a jsou otevřeny současně s ostatními nabízenými službami. Více v Nabídce kurzů. Kurzy jsou určeny

¹⁵ <http://keramikakurzy.webnode.cz/>

především pro začátečníky a mírně pokročilé. Díky kvalitnímu zázemí umožňujeme individuální program pro zkušené keramiky.“

„Jaké máme vybavení? Prostorná keramická dílna s dětským koutkem, prodejna a možnost posezení. Za pěkného počasí je k dispozici velká zahrada. Keramická hlína a glazury jsou zde vyráběny, nabízíme také exkurze. V objektu je několik hrnčířských kruhů a keramické pece různých velikostí.“

Edukační projekt IV., realizace a reflexe

Tento edukační projekt vznikl na základě potřeby pro záměrnou a cílevědomou vzdělávací činnost během Letních keramických dílen v Tupesích. Snahou bylo vytvořit množství na sebe navazujících a postupně rozvíjejících či gradujících výtvarných úkolů, které by bylo možné využít při realizaci Letních keramických dílen. Výtvarný projekt je koncipován pro žáky konce prvního stupně a druhého stupně ZŠ nebo paralelních tříd gymnázií a žáků ZUŠ ve věkovém rozpětí asi 9-15 let. Některé úkoly mají i více variant a dají se upravit pro jednotlivé věkové kategorie, případně pro heterogenní věkové skupiny od 6 do 15 let v rámci keramických příměstských táborů přímo v objektu Keramiky Tupesy.

Při koncipování programu jsem měla záměr vytvořit ucelený dlouhodobý výchovně-vzdělávací projekt s potenciálem využití jak v mimoškolním, tak školním prostředí. Proto jsem jako komplexní východisko zvolila Rámcový vzdělávací program pro ZV a projekt pak zpracovávala i s ohledem na vhodné propojení s ostatními vzdělávacími oblastmi. Velká část rozpracovaných řad má návaznost na mezipředmětové vztahy. A to například v dějepise na historický vývoj lidstva, nejstarší období naší minulosti – pravěk, starověk a další kultury až do současnosti – propojení doby s výrobou keramiky, reprezentace dobových zvyků, tradic a rituálů. V zeměpise s krajinnou sférou Země a jejími složkami, tvary zemského povrchu, přírodními složkami krajiny v jejich vzájemné souvislosti a podmíněnosti, s geologií a horninami. V přírodopisu s faunou a flórou jako východiskem pro zvířecí a rostlinné motivy, s anatomií člověka pro figurální motivy. V chemii s chemickými reakcemi při výpalu, oxidací, redukcí, chemickými prvky, složením keramických hlín, složením glazur, kovy a v neposlední řadě s technologií keramiky.

Obsahem projektu je pět námětů vzájemně na sebe navazujících v logické posloupnosti od výroby hlíny a na závěr graduující tématem budoucnosti Tupeské keramiky. Jednotlivé náměty jsou rozpracovány do tří a více úkolů. Jednotlivé úkoly na sebe mohou navazovat nebo být použity samostatně. Úkoly jsou koncipovány tak, aby daný námět zprostředkovaly vždy z trochu jiného úhlu pohledu. Při plánování jsem kladla důraz na logickou posloupnost při osvojování techniky práce s keramickým materiálem a zároveň na možnost prostoru pro vlastní tvůrčí činnost každého žáka.

U každého **Výtvarného námětu** (VN 1 – VN 5) uvádím nejprve **Motivaci** a výčet **Výtvarných problémů**, které mohou být společné pro všechny následující úkoly. Záleží na učiteli, která část mu v tu danou situaci s tou danou věkovou skupinou zrovna nejvíce vyhovuje. Dále uvádím odděleně **Formulace úkolů**, na které navazuje **Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky** a na závěr **Hodnocení**, které je u každého úkolu odlišné. V rámci Letních keramických dílen v Tupesích jsem během uplynulých čtyř let realizovala téměř celý navržený výtvarný projekt. V části **Realizace a Reflexe** proto uvádím vždy vybrané části, které pokládám za nejprínosnější pro demonstraci a ověření projektu v praxi. Jednotlivé úkoly jsem odučila od léta roku 2011 s posledními uváděnými aktivitami v létě 2013.

Obsah:

VN1 Výroba hlíny „Červenice ve šneku“

VN2 Počátky a historie „Od pravěku k Tupesím“

VN3 Užité umění „Hledání tvaru“

VN4 Lidové umění „Můj ornament“

VN5 Budoucnost Tupeské keramiky „Tradice a současnost“

VN1 Červenice ve šneku

Motivace:

- výrobní proces keramické hlíny, sušení a výpal
- poznávání materiálů použitých při výrobě červenice
- „přeměna“ – jaká může být? přirozená, nepřirozená,...
- zamyšlení se nad cykly v přírodě – Země – schopnost regenerace (rytmus, opakování)
- recyklace – ekologické myšlení)
- tvarování země – vrstvení, vrásnění, zaoblování, zvětrávání, eroze půdy, síla větru, vody, stromů,...
- keramická technologie, druhy hlín, druhy výpalů
- Pravoslav Rada, Karel Žíla, Gustav Weiss, Joaquim Chavarria, Otto Batala

Výtvarný problém:

- cíleně pozorovat výrobní proces keramické hlíny, vnímat souvislosti
- pozorovat hlínu a všimnout si forem v jakých se nachází v přírodě
- poznávat hlínu jako materiál (mnohotvárnost, schopnost zaujímat prostor, “paměť hlíny”, přejímání tvarů z našeho okolí,...) + další přírodní materiály nalezené v krajině (voda, kameny, tráva, stromy,...- v jakých vztazích s hlínou?)
- poznávat materiály a jejich specifika, druhy hlín a práce s nimi
- poznávat různé druhy materiálů a práci s nimi, vyjádřit rozdíly a podobnosti
- orientace v prostoru, bližší poznávání vybraného místa, poznávat své okolí
- učit se vzájemně spolupracovat

Formulace úkolu:

1. Pozorně sleduj a poslouchej výrobní proces keramické hlíny červenice při prohlídce výroby (od vytěžené hlíny po plastickou keramickou hmotu).
2. Pohybuj se se spolužáky ve vymezeném prostoru, pořád se snažte zaplňovat celý prostor (nechoďte do kolečka)...udržuj si stejné tempo chůze, vnímej kde se pohybují ostatní spolužáci, nesmíte do sebe narazit. Soustřeď se na svou chůzi. *Po chvíli* – Začni se přeměňovat v hlínu, představ si sebe jako hlínu a pomalu, plynule, v tempu své chůze se přeměňuj na jiné formy. - možné zopakovat i vícekrát za sebou. Obměna: společně vytvořte sousoší strojů na výrobu hlíny, při tlesknutí

ožijte (představte si, že jste zapnutí a vašimi stroji prochází hlína) a při dalším tlesknutí opět zastavte.

3. Nakresli příběh / komiks na téma „Červenice ve šneku aneb jak vyrábím hlínu“. Ke svým kresbám vymysli krátký příběh / básničku a napiš na oddělený papír – piš čitelně.
4. Na základě získaných znalostí vytvořte společný příběh o výrobě hlíny. Vymyslete a vymodelujte svůj výrobní prostor a společný příběh v něm nafotťe. Zpracujte pomocí počítače jako komiks.
5. V kyblíkách máte připravené keramické materiály nebo obrázky, které budete poznávat. Vaším úkolem je ve dvojicích správně přiřadit všechny kartičky s pojmy ke správným kyblíkům. Předáváte si štafetu, vaše kartičky (každé družstvo má svou barvu) vládáte pod kyblíky. (přežah, nevypálený výrobek, šamotová hlína, červenice, burel, glazura, engoba, zakuřovaná keramika, majolika, šamotová cihla, špachtle, keramická pec, hrnčířský kruh, struna, silikonová forma, šlikr, sádrová forma,...). V momentě kdy jedno družstvo má hotovo, hra končí. Po vyhodnocení – dvojice s největším počtem správných odpovědí vyhrává. Obtížnější varianta: na prázdné papírky dopisujete názvy kyblíků.

Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky:

1. pozorování
2. výtvarná dramatika
3. kresba převážně tužkou, možná kombinace s tuží, uhlím, pastelem, pastelkou – různě barevné hlíny, případně další přírodní materiály, na balicí papír velikosti A5
4. reliéfní modelace na podklad 2x2 metry– keramická hlína (i více druhů), různé přírodní materiály sloužící jako pomůcky při modelaci; foťák
5. pohybově-poznávací hra, potřebné vzorky materiálů nebo fotografie, kartičky s pojmy.

Hodnocení:

1. reflexe – na papírek napsat co vás nejvíce zaujalo, shrnutí, doplňující otázky
2. diskuze: jak ses cítil jako měnící se hlína? Jak ti to šlo? Bylo ti to příjemné/nepříjemné, proč? Popiš konkrétní příklad jak ses měnil/a? Jaké změny

můžeme pozorovat? Jaké můžeme ovlivnit, jaké ne? A jak?

3. zamíchání příběhů - každý si vylosuje jeden příběh/básničku – přečte si ho, prohlédne si vystavené kresby a pokusí se k jedné přiřadit. Následné společné hodnocení - každý nejprve přečte příběh který přiřazoval, vysvětlí proč ho přiřadil zrovna tak a zeptá se kdo je autorem a zda souhlasí – ten může objasnit případné nesrovnalosti a pokračuje, přečte příběh který přiřazoval on, na stejném principu se pokračuje dokud se nevystřídají všichni
4. představení komiksu, diskuze – jak se vám ve skupině pracovalo? Co se vám dařilo/nedařilo? S čím jste spokojeni/nespokojeni? Jak se váš příběh liší od skutečné výroby?
5. vyhodnocení správných řešení, dovysvětlení.

Realizace a Reflexe

Tento výtvarný námět jsem odučila podobně jako v navrhovaném projektu. Prohlídku výroby jsem však zařadila až na třetí místo. Díky předchozím úkolům se jednalo více o konstruktivistické řešení úkolů a děti se staly objeviteli vlastního postupu. Nepřijímaly pasivně pouze předané informace, ale samy na ně přicházely a následně si své úsudky ověřovaly v praxi. To se mi osvědčilo a tento model práce upřednostňuji.

1. přichází na vlastní postupy výroby hlíny – nakopání na zahradě, rozmáčení, ...
2. kresba jejich představy o výrobě hlíny – stroje, materiály,...
3. prohlídka výroby
4. společná dramatizace procesu výroby – výtvarná dramatika
5. vlastnosti hlíny, porovnávání vlastnoručně vyrobené hlíny a té pomocí strojů,...

Obr. 50: Haptické seznámení s materiálem

Obr. 51: Přebírání hlíny

Obr. 52: Máčení a sušení hlíny

Obr. 53: Výtvořy z vlastnoručně vyrobené hlíny ze zahrady

Obr. 54: Vymýšlení postupů, jak by se mohla hlína průmyslově vyrábět

Obr. 55: Výtvarná dramatika výroby hlíny pomocí strojů na základě prohlídky výroby

VN2 Od pravěku do Tupes

Motivace:

- legendy o vzniku keramického řemesla
- stručný přehled historie keramiky od pravěku po současnost
- široké spektrum tvorby s hlínou ve výtvarném umění: pravěký reliéf, užitého umění
- obklady budov, keramické instalace, instalace land-art, volné umění a současný design.
- nejstarší keramická tvorba

Literatura:

Starý zákon: „I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem. A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil.“

Staré řecké báje a pověsti

Svět z hlíny (Otto Bata): Legendy o čertovi jak vytočil první nádobu

Řemesla našich předků: básně, písně, legendy,...

Orbis Sensualium Pictus: Hrnčíř

Film: Pekařův císař, císařův pekař (Golem)

Zdeněk Burian – Zrození Venuše, Michal Sedlák – Danaé, Ana Mendieta – První žena, 1981

Výtvarný problém:

- uvědomit si postavení keramiky v každodenním životě
- soustředit se na její vývoj a vnímat ji jako přirozenou součást života lidí už od pravěku
- vymyslet vlastní příběh o tom, jak vznikla první keramická nádoba
- technicky zvládnout kachel, tvorba reliéfu
- reliéfní modelace podle návrhu
- modelace z jednoho kusu hlíny

Formulace úkolu:

1. Seznam se s legendami, básněmi a písněmi o vzniku keramického řemesla. Jednu si vyber, nakresli si návrhy realizace, jeden vyber a vytvoř reliéf (kachel rozměrů 20x20cm), který by vybraný příběh nejlépe znázorňoval.
2. Společně s vyučujícím diskutuj nad pracovním listem: Co mají všechny obrázky společného? Co se naopak liší? Pokuste se seřadit díla od nejstaršího po nejmladší. Rozděľ na volné a užité umění. Zaměř se na dekor - ornament a vyhledej, kde všude se s ním setkáváme. Doplň, která další keramická díla znáš.
3. Najdi si konkrétní místo, nejlépe v přírodě. Představ si, že na tomto místě bude tebou stvořen „první člověk“ z hlíny, zahraj si na stvořitele, vymodeluj jeho tělo. Zkoušej uplatnit poznatky o proporcích lidského těla. Vymysli příběh, který se tvému „prvnímu člověku“ stal.

Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky:

1. kresba tužkou – návrh, modelování z keramické hlíny, kachel 20x20 cm
2. pracovní list
3. modelování z keramické hlíny

Hodnocení:

1. společná diskuze a poznávání kachlů, přiřazování legend, technické zvládnutí kachlů, sebereflexe
2. splnění zadání, faktická správnost, aktivní zapojení do diskuze
3. popiš jak tvůj člověk vypadá, řekni ostatním příběh který se mu stal, zhodnocení zvládnuté techniky a splnění zadání

Realizace a Reflexe

U tohoto námětu vybírám jen část. Společně s dětmi jsme se vžili do příběhu o drakovi který obývá naši hlinárnu. Tlukot jeho srdce, chod kalosisu, jsme mohli během týdne několikrát slyšet. Na základ tohoto a dalších příběhů jsme vytvářeli v zahradách Tupeské keramiky venkovní malá obydlí pro neznámé obyvatele objektu. Díky příběhům se nám do tvorby dostalo cosi záhadného a nevysvětlitelného. Splynutí s přírodou a postupné samovolné vymizení venkovních malých hnízd a úkrytů zaujalo nejen ty šestileté, ale i třináctileté dívky.

Obr. 56: Venkovní hnízda

Obr. 57: Venkovní hnízda

S tím souvisí i další úkol spojený s tímto námětem, hlavně s obcí Tupesy a také nedalekým hradem Buchlov, který je krásně vidět z okna naší dílny. Byl to velký projekt, který začal bosým tancem v hlíně na čtverci rozměru 2x2 metry, kterým jsme si hlínu připravili. Tvorba

a výsledek byl z části iniciován dětmi a z části vedený a korigovaný mnou a Michalem. Už samotná nabídka vytvořit celé hliněné město na tak velkém prostoru byla k tvoření povzbuzující. Celý tým dětí (od šesti po dvanáctileté, převážně dívky) se vrhl do projektu a začal bouřit nápady, co všechno by tam mělo být. Nejprve jsme pracovali na papíře a dělali návrhy. Nakreslili jsme si několik variant možných map. Všimla jsem si, že většina návrhů vycházela z jejich okolí. Místo velkých paneláků nám vznikala políčka, lesy, hrad a podhradí, řeky ... a také se nám tam objevila zoo. Z iniciativy dětí jsme městu dali název Hlinice a vznikla i řeka Šlikr. Při samotné tvorbě se každý něčeho ujal a nezbyl nikdo, kdo by se zapáleně nechtěl podílet na vzniku Hlinic. Nadšení bylo tak veliké, že děti chodily do dílny ráno co nejdříve a o poledním klidu byla tvorba nejlepší aktivitou. Město se stalo fenoménem. Postupně při tvorbě vznikal příběh o zakleté princezně vězněné na Buchlově, který byl doprovázen někdy až bouřlivou diskuzí o tom, co vše se stane. Zajímavé bylo, jak starší děti přijaly ty mladší a zapojovaly je. Nejmladší, pětiletá Lucka, téměř celý týden pracovala na princezně a studánce v podhradí, která byla později pojmenována jako Lucinčin pramen. Během tvorby jsme vymysleli, že by byla škoda nemít na tento velkopříběh žádnou památku, a tak jsme na konci nafotili za pomoci dětí komiks. Vlastní příběh a jednotlivé texty byla iniciativa starších dívek. Já s Michalem jsme fotili a následně dělali grafickou úpravu. Bylo to hodně práce, ale stálo to za to. Poslední den jsme společně celé Hlinice rozšlapali zpět na hlínu.

Obr. 58: Hlinice – společné foto

Obr. 59: Hlinice - výřez

Čemu se děti naučily? Především spolupráci a ohleduplnosti, společnému budování velkého výsledku, kterého by samy nedosáhly. Dalším přínosem bylo nepochybně sledovat vlastnosti hlíny, její schnutí a smrštění. Každý další den ráno vzniklo něco nečekaného. Hlína vysychala a praskala, případně byla moc namočená, až se rozmočila do řeky Šlikr. Děti se o Hlinice staraly samy, večer město zakrývaly a ráno s překvapením odkrývaly a okamžitě opravovaly. Pochopily koloběh a recyklovatelnost hlíny. A velmi spontánním způsobem zdokonalily techniky modelování jak malých tak i větších objektů.

Obr. 60: Šlapání hlíny

Na základě této zkušenosti na každé Letní keramické dílny vymýšlíme jeden projekt, který by umožnil skupinovou práci s tak velkým množstvím hlíny. Výhodou je, že se nacházíme přímo ve výrobě keramiky, jinak by byl tento projekt realizačně a finančně daleko náročnější.

Minulý rok jsme budovali ostrovy, jejichž tvorbu jsme ovlivňovali pomocí hlášených změn počasí. Menší skupinky začínaly na svých ostrovech a postupně mohly začít stavět mosty, obchodovat mezi sebou a propojovat svá území.

Obr. 61: Tupeská zahrada – reliéf, skupinové modelování

Obr. 62: Ostrovy – skupinové modelování

Výše popsané projekty souvisejí spíše s technikami modelování, spoluprací a s využitím prostorů a výhod dílny v Tupesích. Pokud bych se však měla zaměřit na samotné použití tematiky Tupeské keramiky, tak ji jeden z projektů myslím velmi dobře naplňuje.

Předminulý rok jsme rozvíjeli toto téma o trochu více než roky jiné. Na základě pečlivé studie místní keramiky děti vytvořily návrhy, které vycházely z Tupeské keramiky. Zaměřili jsme se na habánské motivy, ze kterých Tupeská keramika vychází. Předlohou byly i původní kresby návrhů pro malovaný dekor z období, kdy už lidské postavy a zvířata nebyla zakázána (viz teoretická část). Tentokrát jsme společnými silami vybudovali vyvýšenou hliněnou desku asi 3 metry dlouhou a půl metru širokou. Tento pruh si děti

rozdělily na části a podle svých návrhů se snažily plochý obraz přenést do reliéfu. U menších dětí vznikaly spíš ryté obrázky nebo modelace sošek připevněná k desce. Starší pracovaly na svých reliéfech a výsledkem byl společný velký reliéf Tupeské zahrady.

Obr. 63: Skupinové modelování - Hlinice

Obr. 64: Skupinové modelování – reliéf Tupeská zahrada

VN3 Hledání tvaru

Motivace:

- člověk se přizpůsobuje přírodě, první obydlí, nádoby
- zavřu oči, dotknu se hlíny a nechám se jí vést, co všechno mi dovolí
- deformace materiálu / stálost
- Axmanova technika modelování – samostané výtvarné vyjadřování nevidomých (bez napodobování) pomocí hmatové matematiky prostřednictvím hadů, dnes Mezinárodní centrum ATM (součástí je i řešení pracovního uplatnění pro zdravotně postižené), Občanské sdružení Slepíši (seznamovat vidící a nevidící); program Hele lidi – výchovně vzdělávací program pro děti (seznamuje děti s životem handicapovaných lidí)
- uplatnění keramiky v každodenním životě - sanitární keramika, střešní tašky,

trubky, keramické nože, zubní lékařství,...

- galerie užitého umění – UPM, Design centrum ČR, VŠUP
- design, užité umění, volné umění
- Jaroslav Ježek, Jiří Pelcl, Maxim Velčovský, Fenella Elms, Ittala, Marimekko, Vitra design, Wilma Bosland, Lise damsager Hansen, Stephan Hasslinger, Marie-Laure Gobat-Bouchat

Výtvarný problém:

- seznámení se s tvárností keramické hlíny
- materiál - objekt
- haptické a vizuální poznávání keramické hlíny
- verbální popis, rozvíjení empatie, tvořivosti a fantazie
- vyjádřit pocity, rozvíjet vnímání
- rozvíjet schopnost charakteristiky a popisu
- učit se dokumentovat a obhájit svou práci

Formulace úkolu:

1. Udělejte dvojice, jeden si zaváže oči a druhý ho dovede na nějaké místo ve třídě/na chodbě/v přírodě a vybere mu malý kousek velikosti A6, dotýčný ho prsty prozkoumává - zkoumá materiál, strukturu, tvar, soustředí se jen na ten malý kousek. (Zbylí z dvojic udělají opět dvojice...takhle se rozmístí všichni, posledního umístí učitel.) Zkoumání trvá asi 5 minut, poté učitel odvádí žáky poslepu z místa zpět ke stolům. - Na papír nakreslete, co jste cítili, vyjádřete pocity z materiálů, který jste zkoumali.
2. Se zavřenýma očima vytvořte objekt z hlíny, asi z 1,5 kg hlíny. Jen se dotýkejte hlíny a postupně ji přeměňujte a vytvářejte sobě vlastní tvar. Tak aby vám byl příjemný. Promítněte do objektu své pocity a náladu. Po cca 20 minutách učitel vymění objekty (žák na kterého se dotknu, má za úkol dílo popsat podle hmatu, ostatní poslouchají a přihlásí se ten, který má pocit, že se jedná o jeho objekt. Všichni se vystřídají.
3. Vyberte si jeden předmět užitého umění – váza, hrnek, mísa, talíř,... vyhledejte co

nejvíce tvarů tohoto předmětů ve vašem okolí a udělejte si jednoduché skici jejich tvarů. Snažte se zachytit přesné tvary, obrysy. Sbírku tvarů zhodnoťte a vyberte 3, které vás nejvíce zaujaly. Proč? Jeden předmět prezentujte ostatním. Po prezentaci navrhnete alespoň 5 dalších tvarů a jeden vybraný vytvořte jako model z keramické hlíny.

4. Vytvořte užitkový předmět, vysoký cca 15-20cm (vázu nebo mísu hrnku), který by nejlépe vystihoval slova: ostrý, oblý, vrásčitý, geometrický, organický, vlnitý, lámavý, mačkaný, jednoduchý, složitý, zamotaný, roztržený, pukající, seschlý,... (každý si vylosuje jedno slovo)

Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky:

1. výtvarná dramatika, kresba tužkou na papír, formát A4/ varianta malby pastelem, temperou, uhlem, formát A3
2. modelování z keramické hlíny poslepu, šátek na zavázání očí
3. kresba tužkou na balicí papír (předpřipravená tabulka na záznam tvarů)
4. modelování z keramické hlíny, výpal

Hodnocení:

1. společná reflexe: Co myslíš, že jsi zkoumal za materiál/y? Bylo ti to příjemné/nepříjemné? proč? K čemu tě kresba inspirovala?
2. prohlídka vzniklých děl, společný popis a sdílení zážitků z modelování
3. prezentace skic, výběr a zhodnocení, popis tvarů
4. prezentace výsledných objektů, hádání pojmů, společné hodnocení celé třídy, doplňující otázky. Každý si vybere jeden objekt, který by případně zakoupil do své budoucí galerie a vysvětlí důvod výběru

Ej od Buchlova větor věje – organizace keramické soutěže – den modelování pro děti v Tupeské keramice za účelem propagace LKD.

Obr. 65: Soutěž Ej od Buchlova větor věje

Obr. 66: Výsledek celodenní soutěže, dívka 9 let

Bambiriáda ve Zlíně – interaktivní stánek – společné modelování větších objektů za účelem propagace LKD.

Obr. 67: Bambiriáda 2013

Obr. 68: Bambiriáda 2013

Obr. 69: Společné modelování na Bambiriádě 2013

Obr. 70: Celkový pohled na stánek na Bambiriádě 2013

VN4 Můj ornament

Motivace:

- jsi designér a potřebuješ reliéfně pojednat plochu, udělej návrhy
- vlastní pojednání plochy
- přírodní barvy, pigmenty (M. Šejna), míchání barev, základní barvy, komplementární barvy
- uplatnění barvy v dekoru - ornamentu
- stopy mé činnosti – kde? Jak? co za sebou zanechávám...stopy, kterými se lišíme, jedinečnost - společné povídání
- pravěká keramika – kultura lineární keramiky, vypíchané keramiky,...
- Majolika, fajáns, Habáni, Tupeská keramika, vinný motiv, červený dekor, modrý dekor, Tupeská růžice, Jaroslav Úředníček,...
- A. Loose: Ornament a Zločin
- William Morris, Antonín Kybal, Charles Francis Voysey, secese, bauhaus, arts and crafts, Victor Horta, Pravoslav Rada, Maxim Velčovský, Jiří Pelcl, Nathan Craven, Marimekko, Hella Jongerius

Výtvarný problém:

- míchání barev, tóny barev
- kompozice, náměty lidového umění
- dekor, ornament, linie, rytmus, opakování
- práce s linií a plochou – světlo a stín, co je náhoda a co záměr

Formulace úkolu:

1. Sleduj stopy které zanechává příroda, hledej v přírodě různé odstíny barev, udělejte si sbírku přírodních barev. Ber si malé vzorky, můžeš si zaznamenávat poznámky na jakých místech se barvy vyskytují, jak jsou pohromadě. Inspiruj se přírodou a vytvoř si vzorník dekorů přejatých z přírody.
2. Na keramické pláty ve tvaru čtverce vytvoř vzorník ornamentů. Dva budou vytvořené za pomoci nástroje a dva vytvoř pomocí přidávání materiálu a jeho lepení.
3. Vytvořte skupinky po pěti. Z vaší sbírky dekorů vytvořte jeden společný objekt. Čtvercové destičky můžete deformovat jen ze 30 %.
4. Z předchozích zadání máte vypálené užitékové předměty, které by nejlépe vystihovala slova: ostrý, oblý, vrásčitý, geometrický, organický, vlnitý, lámavý, mačkaný, jednoduchý, složitý, zamotaný, roztržený, pukající, seschlý, ... Nakreslete tři různé varianty dekoru, který byste na daný předmět použili. Objekt naglazujte podle vybraného a schváleného návrhu.

Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky:

1. experiment s přírodními materiály - barvy
2. modelování z keramické hlíny, obtisky různých materiálů (spon, hřebíků, šroubků, kolíčků, provázků) i přírodních vzorků
3. společné modelování
4. kresba návrhů – tužka, pastelky, uhl, pastel, vodovky; glazování přežahnutých výrobků

Hodnocení:

1. Shromáždění nasbíraných vzorků. Setřídíte barvy podle odstínů, sytosti, jasů, kontrastů.
2. společné hodnocení vytvořených dekorů
3. spolupráce, prezentace objektů, schopnost popsat co nejpřesněji vytvořené dílo, umět zhodnotit
4. shoda dekoru s užitým předmětem, rozvážnost v glazování, vlastní hodnocení výsledného dojmu – co se mi povedlo/nepovedlo.

Obr. 71: Studie habánské vázy, chlapec 7 let

Obr. 72: Studie habánských motivů, dívka 11 let

Obr. 73: Studie habánských motivů, chlapec 9 let

Obr. 74: Studie habánských motivů, dívka 9 let

Obr. 75: Parafráze motivu tupeské růže, dívka 11 let

Obr. 76: Reprodukce tupeského talíře, dívka 12 let

Obr. 77: Vlastní dekor vycházející z habánských a tupeských motivů, chlapec 9 let

Obr. 78: Studie tupeského dekoru, dívka 12 let

VN5 Tradice a současnost

Motivace:

- obnova tupeského dekoru, vymýšlení způsobů uplatnění
- současný český i světový design
- užití pojmů: happening, performance, body art, land art
- spolupráce, dokumentace, vymýšlení projektu
- současné výtvarné umění – galerie a jejich prezentace
- výtvarné umění: Ivan Kafka, Magdalena Jetelová, Smithson, Christo, Michal Sedlák, Anthony Gormley, ...
- dokumentární fotografie, reportáž – Šibík, World press photo, ..

Výtvarný problém:

- schopnost improvizace – vžít se do role, představa lidového umění
- interpretace obrazu - popisovat to co vidím, jak to na mě působí
- lidové umění a současnost - zvyky, hodnoty, tradice
- poslech hudby – pohyb, dynamika, rytmus
- tanec bosých nohou na bílé plátno
- umění akce

Formulace úkolu:

1. Jaké jsou výjevy/náměty na Tupeské keramice: 5 dobrovolníků – aktéři obrazu, s každým tlesknutím udělají společný obraz s tematikou těchto výjevů (musí předcházet podrobnější výklad o Habánech a Tupeské keramice), 2 dobrovolníci kunsthistorici umění – tleskají (diapozitivy obrazu se mění – jeden tlesk – obraz odejde, další tlesk – nový obraz), popisují publiku (zbytek třídy) co vidí (nejdříve abstraktní, potom figurativní – tupeské motivy) po chvíli se žáci prohodí
Obměna: Jak by mohly výjevy vypadat v současnosti/budoucnosti?
2. Po podrobném výkladu o lidovém umění a tradicích si žáci ve skupinách vyberou cokoliv je zaujalo a budou se tím inspirovat při tvorbě vlastního díla, kde zahrnou

aktuální postoj k tématu. Vytvoří obraz, objekt, fotografii, výtvarnou akci, land art...a další formy výtvarného umění jako reakci na vybrané téma. Uplatní v díle své postřehy, postoje a zaměří se na aktuálnost dané problematiky.

Výtvarná technika, materiály, potřeby a pomůcky:

1. výtvarná dramatika – živé obrazy
2. různé formy výtvarného umění – k dispozici všechny možné materiály a pomůcky, záleží na výběru žáků

Hodnocení:

1. společné povídání – popsání pocitů, proč bylo těžké popisovat obraz? Vymýšlet si, co na něm je.. Jak byste shrnuli výjevy vyskytující se na lidové keramice? Jaké jsou důležité prvky?
2. Dokumentace výtvarných akcí a dalších výtvorů. Diskuze a hodnocení.

2.7 Celková reflexe edukačního projektu I.-IV.

Edukační projekt je navržen jako komplexní celek, který graduje od pochopení a osvojení základních technologických principů práce s keramickou hlinou až po vlastní volnou tvorbu. Jeho realizace je určována organizačním rámcem, ve kterém se odehrává. Ověřila jsem si, že i ve školním prostředí bez keramické dílny lze plnit výchovně vzdělávací cíle dílčích výtvarných námětů, avšak při pečlivém uvážení limitů daného uspořádání a po promyšlené přípravě. Ideálním prostředím je prostor a formát Letních keramických dílen přímo v lokalitě Tupeské keramiky, který díky spojení genia loci a materiálního zázemí nabízí výjimečné možnosti, včetně jevu, který bychom v jiných podmínkách chápali jako „plýtvání materiálem“. Zde se však jedná o příležitost, která umožňuje plnou šíři kreativní práce a zároveň učí děti principu recyklovatelnosti hlíny.

Za velmi důležitou považuji systematickou práci s žáky, jejich vedení k respektu a pokoře k materiálu, technologii i kulturnímu dědictví našich předků. Projekt nabízí řadu mezipředmětových souvislostí a kontextuálních vztahů. Při vědomí dané úrovně

kognitivního, psychického a senzomotorického vývoje žáků je adaptovatelný pro populaci dětí od předškolního věku až po žáky vyšší sekundární školy. Některé náměty jsou velmi vhodné pro rozvoj sociálních dovedností a využití kooperativního učení.

Projekt nepovažuji za hotový a uzavřený, každý rok jej trochu upravuji a měním, neboť každým rokem mě moji žáci něčemu novému naučí.

3 Výtvarná část

Výsledky mé výtvarné činnosti inspirované tupeskou keramickou tradicí jsou úzce provázány s mou pedagogickou činností a naopak. Vlastní výtvarná práce mi pomohla více porozumět a lépe plánovat tvůrčí aktivity pro děti.

3.1 Hra s dekorem

Dekor tupeské růže se mi stal východiskem pro kreativní zpracování, které bylo ovlivněno dvěma inspiračními zdroji. Prvním bylo setkání s keramickou tvorbou Pravoslava Rady na výstavě v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Na keramickém reliéfu s názvem Rozverný taneček z roku 1998 mají dvě postavy na šatech květinový dekor, jedna v modrém a druhá v červeném provedení, výřez dekoru na obr. 71 a 72. To mi vzdáleně připomnělo tupeskou růži ve dvou barevných variacích. Později jsem při svém bádání zjistila, že Pravoslav Rada úzce spolupracoval s tupeskou keramikou, jak o tom více píše v teoretické části. Dalším impulsem bylo setkání s finským designem na mém studijním pobytu Erasmus na univerzitě v Rovaniemi. Zde jsem se seznámila se značkou Marimekko a oslovil mě stylizovaný květinový vzor Unikko. Ten v roce 1964 původně v červené, modré a černé variantě navrhla designérka Maija Isola jako protest, poté co zakladatelka firmy Armi Ratia oznámila, že Marimekko nikdy nevytvoří květinový vzor, neboť květiny mají kvést výhradně v přírodě. Vzor Unikko se stal nejproslavenějším vzorem firmy a i dnes vykvétá v mnoha barevných variantách¹⁶. Rozhodla jsem se pro stylizaci tradičního dekoru tupeské růže v červené a modré variantě. Práce byla vytvořena v rámci společného projektu na studijním pobytu Erasmus; prostřednictvím transformace původního vzoru a jeho opakováním vznikl nový dekor.

¹⁶ <http://unikko.marimekko.com/50-years-of-unikko/2014-colour>

Obr. 79: Tupeský modrý dekor, poč. 20. stol.

Obr. 80: Tupeský červený dekor, poč. 20. stol.

Obr. 81: Pravoslav Rada, 1998

Obr. 82: Pravoslav Rada, 1998

Obr. 83: Marimekko Unikko, Maija Isola, 1964

Obr. 84: Marimekko Unikko, Maija Isola, 1964

Obr. 85: Inovace tupeského modrého dekoru, skupinová práce, 2010

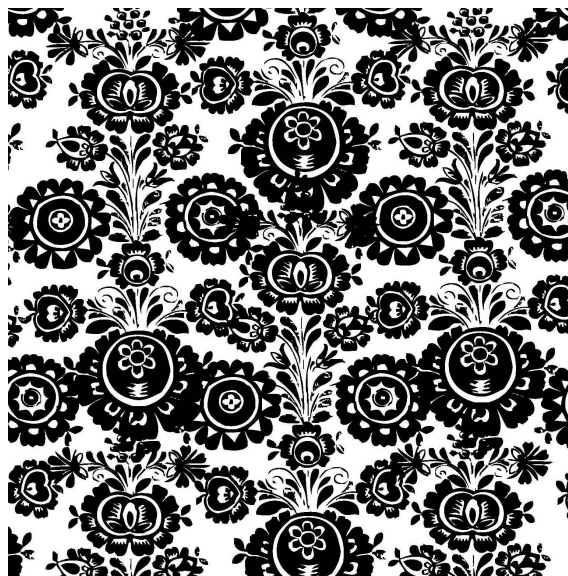

Obr. 86: Inovace tupeského dekoru, skupinová práce, 2010

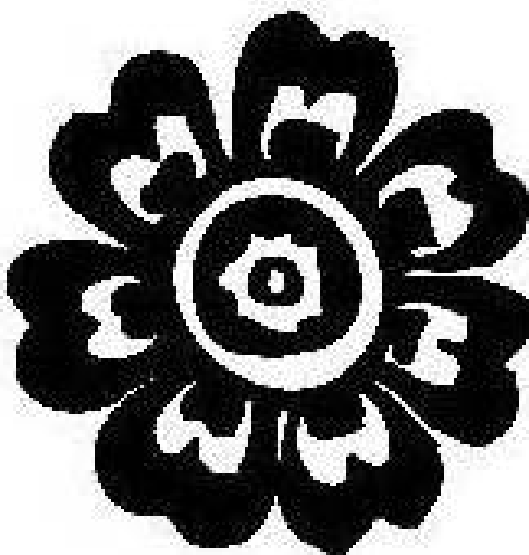
Další hra s tradičním tupeským dekorem byla inspirována malbou na štítu kamenného domu ve Strážnici, viz Obr. 87. Výřezem a stylizací části malby vznikly dekorativní grafické prvky (Obr.89 a Obr. 90), stylizací a opakováním části základního vzoru pak nový dekor (Obr. 88), obojí v černobílém provedení. Uvedenou úpravu dekoru jsme uplatnili při zpracovávání dalších propagačních materiálů pro Tupeskou keramiku – vizitky, letáčky nebo i diplomy za absolvování Letních keramických dílen.

Obr. 87: Strážnice

Obr. 88: Vlastní úprava vzoru

Obr. 89: Květinka

Obr. 90: Kohoutek

3.2 Variace lidového kroje

Základem mé práce byl tradiční vzor Tupeské keramiky. Zaměřila jsem se pouze na dekor. Vyjmula jsem základní prvek - tupeskou růži. Namalovala jsem jich několik na jemnou hedvábnou látku fialové barvy. Po zaschnutí jsem je vystříhla. Množením a kombinováním růží jsem vytvořila několik variant ornamentu. Jeden vybraný jsem připevnila na kus oděvu, tričko. Jednotlivé růže je možné odejmout a vzor přeskládat. Tato varianta je velmi variabilní, umožňuje i využití jiného oblečení. Jsou to jednotlivé kusy vzoru, připevňující se pomocí lepicí gumy, které mi připomínají dnes tak populární placky na připínací špendlík. Jejich využití už nemá nic společného se vzácnou broží, která je vlastně kusem šperku a velmi zdobná se používala například v secesi. Druhým kusem oděvu je pruh látky, po zavinutí sukně, na kterou jsem tupeské růže přímo nakreslila ve větším měřítku. Doplnky tvoří prsten, náušnice a sponka do vlasů. Spojením všech těchto kusů je možné vytvořit velké množství kombinací oděvů. Spočívá v jednoduchosti a je možné je přizpůsobit různým společenským situacím. Je to současná varianta krojů, které mají velmi přísná pravidla, složité a dlouhé oblékání a jejich variabilita je téměř nemožná. Proto by tyto kusy oděvu měly uspokojit dnešní dobové nároky na odívání a přitom si zachovat svou lidovost, tradiční znaky a jasnou spojitost s Tupeskou keramikou. Touto cestou jsem se také vrátila do původního materiálu, ze kterého pan Úředníček (podle některých zdrojů) čerpal motivaci pro tupeskou růži – a tím byl právě textil, krajka. Vycházela jsem z lidových krojů, které mají svou tradici také v Tupesích a okolí. Našla jsem starší fotografie krojů v okrese Uherské Hradiště. Na všech je použitý rostlinný motiv růže.

Použitý prvek, tupeskou růži, jsem přenesla z předmětu který má svou užitnou hodnotu na předmět, který také plní svou užitnou hodnotu. Pouze se mění použitý materiál a způsob jeho užití. Vzor zůstává do jisté míry zachován a s ním i technika tvorby vzoru, která spočívá ve štětcové malbě. K malbě na textil jsem použila tekuté průhledné lepidlo smíchané s temperou. Hustotu jsem se snažila zachovat podobnou jako u glazur, tempera byla tedy řidší, struktura barvy se však lišila a tím i práce s ní. Malba byla odlišná také vrstvou nánosu, keramika více saje a nerozpíjí se tak jako textilní malba. Užité vlastnosti tupeské keramiky jsou v dnešní době velmi omezené. Jedná se o jemnou pórovinu, která je pálená na nižší výpal. Tudíž je její kvalita nižší a rychleji dochází k obouchání. Plní tedy spíše účel dekorační. Totéž platí o mém oděvu, obléci se dá, ale vzhledem k použitým

materiálům je jeho opakované nošení a následné praní nepraktické, ne-li nemožné.

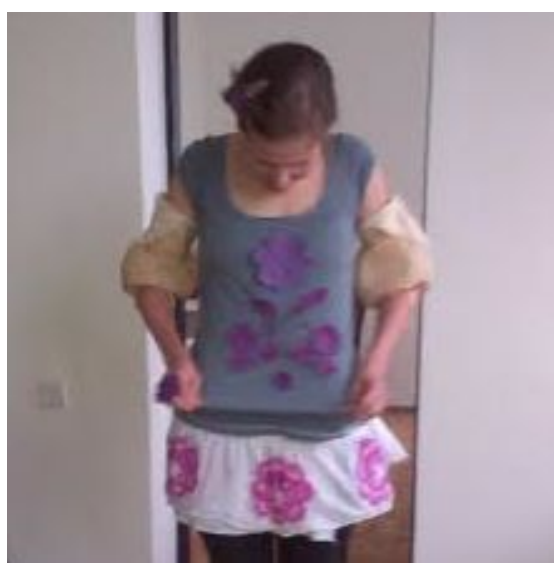
Obr. 91: z knihy Dítě a tradice

Obr. 92: Kroj dnes, svatba 2012

Obr. 93: Škrobení rukávů

Obr. 94: Celkový vzhled moderního kroje, 2013

3.3 Reprodukce tupeského talíře

Mým záměrem bylo osobně si vyzkoušet práci malářečky. Nejprve jsem několik hodin pozorovala při práci zkušenou malářečku Blanku Svobodovou a poté jsem se pokusila o reprodukci vybraného dekoru. Ověřila jsem si, že jde o práci nesmírně náročnou, která vyžaduje vekou zručnost a trpělivost. Můj výtvar zdaleka nedosahuje elegance originálu.

Obr. 95: Reprodukce tupeského talíře, glazura před výpalem

Obr. 96: Reprodukce tupeského talíře, 2011

3.4 Špachtle a další pomůcky

Při pedagogické práci s keramickou hlinou se ukázalo, že dětem by lépe vyhovovaly specificky navržené špachtle, nožíky, hladítka a další nástroje, které by respektovaly aktuální stav vývoje jemné motoriky dítěte. Takové pomůcky jsem navrhla, sama vyrobila a jejich funkčnost ověřila při činnostech s dětmi. Jedná se o tyto sady pomůcek: z jasanového a jilmového dřeva (2 ks), z lipových klacíků (5 ks) a z březového dřeva (5 ks).

3.5 Komiks

Komiks „Jak to bylo tenkrát v Hlinicích“ (50 stran) vznikl jako výsledek společné práce s dětmi a Michalem Tichým na Letních keramických dílnách v Tupesích v roce 2011.

Obr. 97: Snímek z komiksu Jak to bylo tenkrát v Hlinicích, 2011

4 Závěr

Bohužel musím konstatovat, že udržení kulturního a historického dědictví tradiční keramické řemeslné výroby na Slovensku je ohroženo, současná produkce je na zlomku stavu před třiceti lety, mistři oboru - hrnčíři a malířečky - jsou příslušníky převážně starší a nejstarší generace. Cestou k záchraně tohoto kulturního bohatství je jednak materiální a strukturální podpora tradiční řemeslné výroby, jednak výchova mladé generace k poznávání, oceňování hodnoty a úctě k tradici. Výtvarná výchova k tomu nabízí řadu příležitostí a v různých organizačních rámcích může působit jako spojovací článek mezi tradicí a současností. Výtvarné edukační projekty lze realizovat přímo v místě vzniku tupeské keramiky, kde je vytvořeno ideální spojení materiální podpory a inspirující lokality, tak i mimo tento kontext. Pro obojí je však nutná důkladná znalost výtvarného pedagoga v oblasti historie, keramické technologie, uměleckých souvislostí i didaktiky výtvarné výchovy.

Cílem práce bylo navrhnout, realizovat a vyhodnotit edukační projekt vycházející z tupeské keramické tradice. Doufám, že tato diplomová práce prokázala, že tupeská keramická tradice je nosná a široce využitelná i v současném kontextu, dokazují to jak práce umělců, tak výsledky pedagogické činnosti s dětmi. Je otázkou, jakým směrem se bude tento potenciál dále vyvíjet, zda spíše směrem ke specializaci a výchově nových mladých mistrů tradičního řemesla nebo směrem k extenzivnímu zapojení většího počtu dětí; osobně považuji obojí za důležité. Mojí snahou bude Letní keramické dílny v Tupesích v nadcházejících letech udržet a dále rozvíjet.

5 Použitá literatura

- BATALA, O. *Svět z hlíny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
- ČERNOHORSKÝ, K. *Moravská lidová keramika*. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1941.
- FROLEC, V. *Dítě a tradice lidové kultury*. Praha: Nakladatelství Blok, 1980.
- FULKOVÁ, M. *Diskurz umění a vzdělávání*. Praha Jinočany: HaH, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.
- HABARTOVÁ, R. *František Kretz (1859 – 1929): sběratel, národopisec, novinář*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2009. ISBN 978-80-86185-82-8
- HANYKÝŘ, V., KUTZENDORFER, J. *Technologie keramiky*. Praha: Vega, 2000. ISBN 80-900860-6-3.
- HENRY DE MORAT. *Dějiny užitého umění*. Praha: Odeon, 1983.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- JANČÁŘ, J. *Slovácké fajánse*. Národopisné aktuality, 20, 1983. (str. 191-197)
- JANOTKA, M., LINHART, K. *Řemesla našich předků*. Praha: Svoboda, 1987.
- KALESNÝ, F. *Habáni na Slovensku*. Tatran, 1981.
- KOMENSKÝ, J.A. *Orbis sensualium pictus*. Praha: Trizonia, 1991.
- KOVÁŘŮ, V. *Tupesy, staletá tradice lidové hrnčiny a keramiky*. Místní národní výbor Tupesy, 1990.
- MIKULA, F. *Dějiny obce Tupesy*. Uherské Hradiště: Obecní úřad v Tupesích, 1993.
- MIKULA, F. *Z historie obce Tupesy II*. Uherské Hradiště: Obecní úřad v Tupesích, 2007.
- RADA, P. *Výtvarné techniky. Keramika*. Praha: Aventinum, 2007. ISBN 978-80-86858-45-6
- ROESELVÁ, V. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004.
- ROESELVÁ, V. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995.
- ROESELVÁ, V. *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1*. Praha: UK, 2006. ISBN 80-7290-254-7
- ROESELVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997.
- RVP pro ZV. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005.
- SKARLANTOVÁ, J. *Užitá tvorba I. Estetická východiska užití tvorby*. Praha, 2009.
- SKARLANTOVÁ, J., VECHOVÁ, M. *Textilní výtvarné techniky*. Plzeň: Fraus, 2005.
- SVOBODA, J. *Mistři kamenného dláta. Umění pravěkých lovců*. Praha: Panorama, 1986.

STAŇKOVÁ, J. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezka*. Praha: Panorama, 1987.

SUCHOMEL, J. *50Let družstva umělecké výroby Lidová tvorba Uherský Brod*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1986.

ŠAMŠULA, P., HIRSCHOVÁ, J. *Průvodce výtvarným uměním IV*. Praha: Práce, 1994.

ŠAMŠULA, P., ADAMEC, J. *Průvodce výtvarným uměním I*. Praha: Práce, 1994.

TICHÝ, O. *Tepelná technika pro keramiky*. Praha, 2004. ISBN 80-02-01570-3

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

VALENTA, L. *Keramická příručka*. Silikátový svaz, 2007. ISBN 978-80-86821-46-7

VEJRAŽKOVÁ, I. *Plasty pro stavebnictví a architekturu 9. Knihovny materiálů*. Zdroj:

WALTHER, I. *Umění 20.století*. Taschen: Slovart, 2004.

WEISS, G. *Keramika. Umění z hlíny*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1954-2.

ŽÍLA, K. *Průvodce keramikou*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0920-1

Články

MENTZLOVÁ, M. Lidové hrnčířství. *Zlínské nov.*, 14, č.241, 14.10.2003. 2003

Miodownik, Mark A.: The Arts. What Use To Materials Science, King's College London.20.3. 2008, http://www.happymaterials.com/imgs/articles/153-10_9_knihovny_materiUolAI.pdf

NÁPLAVOVÁ, M. Pokračovatelé lidové keramiky v Tupyších. *Slovácko XL 1998*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1999.

POSPÍŠIL, J. Konfrontace dvou generací výrobců keramiky z Tupy. *Vlastivědný sborník okresu Hradištského, roč.III., svazek 1.-2*. Uherské Hradiště, 1949.

Elektronické zdroje

<http://www.lidovaremesla.cz/?page=bibliografie/keramika> Vstup 7. 5. 2014

<http://na.nulk.cz/1983/3/Nr.html#04> Vstup 7. 5. 2014

<http://www.nulk.cz/Informace.aspx?sid=316> Vstup 16. 6. 2014

<http://www.nulk.cz/Informace.aspx?sid=214> Vstup 16. 6. 2014

<http://www.tupes.cz/cestyremesel/prehled-remesel.php> Vstup 27. 4. 2014

<http://knihovna.slovackemuzeum.cz/l.dll?h~DD=1&T=Tupesy> Vstup 16. 6. 2014

<http://www.malovanykraj.cz/sprateleni-weby> Vstup 16. 6. 2014

<http://na.nulk.cz/1974/3/Nr.html#01> Vstup 16. 6. 2014

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Eliška Marková**

studijní program: **Učitelství pro střední školy**

studijní obor: **Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy výtvarná výchova**

Děkan fakulty Vám podle zákona č. 111/1998 Sb. určuje tuto diplomovou práci:

Název práce: **Tupeská keramická tradice v současných kontextech. Edukační projekt od nuly.**

Zásady pro vypracování:

Studentka vyhledá v odborné literatuře a dobových pramenech informace o tupeské keramice, její historii, technologii a tradici v ČR. Získané informace zahrne do širších dobových, kulturních a uměleckých souvislostí. V daném kontextu analyzuje rozdílné přístupy keramických autorit a jejich vliv ve výtvarné výchově. Navrhne edukační projekt, který následně realizuje a vyhodnotí. Vlastním výstupem z procesu bude artefakt ve zvoleném médiu.

Seznam odborné literatury:

- BATALA, O.: Svět z hlíny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
ČERNOHORSKÝ, K.: Moravská lidová keramika. Praha, 1941.
KESNER, V.: Muzeum umění v digitální podobě. Praha: Argo, NG v Praze, 2000.
LANDSFELD, H.: Lidové hrnčířství a džbánkařství. Praha: Orbis, 1950.
RADA, P.: Techniky keramiky. Praha: Aventinum, 1996.
ROESELOVÁ, V.: Výtvarné techniky. Praha: Sarah, 1996.
WEISS, G. Keramika. Umění z hlíny. Kulturní dějiny a keramické techniky. Praha: Grada, 2007.

Vedoucí diplomové práce: **Kovandová Anna**

Oponenti:
Konzultanti: **MgA. Tatarová Lucie**

Datum zadání diplomové práce: 21.12.2011

Termín odevzdání diplomové práce: dle harmonogramu příslušného akademického roku

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne 20.2.2012

6 Seznam obrázků

1. Jaroslav Petráš, nar. 1930.....	13
2. Osobní návštěva Jaroslava Petráše, 2013.....	13
3. Tvary starých habánských nádob.....	16
4. Talíř s květinovým dekorem z roku 1671.....	16
5. Talíř bohatě malovaný s motivem stromu a ptáků z roku 1716.....	17
6. Čepák habánsko-slovenský „Jano Chorvát“ z roku 1742.....	17
7. Ornamenty vysypané jemným pískem na zápraží obytného domu, Kostice, 1981.	18
8. Malba mýdlem na okenních tabulkách, Kostice na Podluží, 1981.	18
9. Ferdinand Petráš.....	21
10. část rodiny Úředníků.....	21
11. Džbáněk s charakteristickými tupeskými růžemi.....	21
12. Současná tupeská tvorba.....	21
13. Malování keramické vázy.....	24
14. Maléřečka Blanka Svobodová při práci, 2013.....	24
15. Plavící jímka	28
16. Vibrační síto.....	28
17. Kalolis.....	28
18. Koláče hlíny.....	28
19. Vakuový šnek.....	29
20. Zabalená hlína k odběru.....	29
21. Gesine Hackenberg, kitchen necklace 'de porceleyne fles', 2009, earthenware thread.....	33
22. Gesine Hackenberg, 'luneville' kitchen necklace, 2010, earthenware thread.....	33
23. Pablo Picasso in Cannes, 1956.....	34
24. Michelle Erickson.....	34
25. Pravoslav Rada.....	34
26. Pravoslav Rada, detail.....	34
27. František Švancar.....	35
28. František Švancar.....	35
29. M. Velčovský, Abstract collection for Qubus.....	35
30. Joana Meroz Lace plate.....	35
31. Marianne Nielsen.....	36
32. Johannes Nagel.....	36
33. Heather Mae Erickson.....	36
34. Daniel Piršč.....	36
35. Tupeský fragment 1.....	43
36. Tupeský fragment 2.....	43
37. Tupeský dekor 1.....	43
38. Tupeský dekor 2.....	43
39. Hledání ztraceného vzoru 1.....	46
40. Hledání ztraceného vzoru 2.....	46

41. Ornamet 1.....	48
42. Ornamet 2.....	48
43. Detail – stylizace - ornamet 1.....	49
44. Detail – stylizace - ornamet 2.....	49
45. Děti v UPM.....	52
46. Děti v UPM.....	52
47. Práce dětí v UPM.....	53
48. Letáček na LKD 2013.....	55
49. Letáček na LKD 2012.....	55
50. Haptické seznámení s materiálem.....	62
51. Přebírání hlíny.....	62
52. Máčení a sušení hlíny.....	62
53. Výtvary z vlastnoručně vyrobené hlíny ze zahrady	62
54. Vymýšlení postupů, jak by se mohla hlína průmyslově vyrábět.....	63
55. Výtvarná dramatika výroby hlíny pomocí strojů na základě prohlídky výroby.....	63
56. Venkovní hnízda.....	65
57. Venkovní hnízda.....	65
58. Hlinice – společné foto.....	67
59. Hlinice - výřez.....	67
60. Šlapání hlíny.....	67
61. Tupeská zahrada – reliéf, skupinové modelování.....	68
62. Ostrovy – skupinové modelování.....	68
63. Skupinové modelování - Hlinice.....	69
64. Skupinové modelování – reliéf Tupeská zahrada.....	69
65. Soutěž Ej od Buchlova větor věje.....	72
66. Výsledek celodenní soutěže, dívka 9 let.....	72
67. Bambiriáda 2013.....	72
68. Bambiriáda 2013.....	72
69. Společné modelování na Bambiriádě 2013.....	73
70. Celkový pohled na stánek na Bambiriádě 2013.....	73
71. Studie habánské vázy, chlapec 7 let.....	75
72. Studie habánských motivů, dívka 11 let.....	75
73. Studie habánských motivů, chlapec 9 let.....	75
74. Studie habánských motivů, dívka 9 let.....	75
75. Parafráze motivu tupeské růže, dívka 11 let.....	76
76. Reprodukce tupeského talíře, dívka 12 let.....	76
77. Vlastní dekor vycházející z habánských a tupeských motivů, chlapec 9 let.....	76
78. Studie tupeského dekoru, dívka 12 let.....	76
79. Tupeský modrý dekor, poč. 20. stol.....	81
80. Tupeský červený dekor, poč. 20. stol.....	81
81. Pravoslav Rada, 1998.....	82
82. Pravoslav Rada, 1998.....	82
83. Marimekko Unikko, Maija Isola, 1964.....	82
84. Marimekko Unikko, Maija Isola, 1964.....	82
85. Inovace tupeského modrého dekoru, skupinová práce, 2010.....	83
86. Inovace tupeského dekoru, skupinová práce, 2010.....	84
87. Strážnice	85

88. Vlastní úprava vzoru.....	85
89. Květinka.....	85
90. Kohoutek.....	85
91. z knihy Dítě a tradice.....	87
92. Kroj dnes, svatba 2012.....	87
93. Škrobení rukávů.....	87
94. Celkový vzhled moderního kroje, 2013.....	87
95. Reprodukce tupeského talíře, glazura před výpalem	88
96. Reprodukce tupeského talíře, 2011.....	88
97. Snímek z komiksu Jak to bylo tenkrát v Hlinicích, 2011.....	89

7 Seznam zdrojů obrázků

- 1 Náplavová, 1999
- 2 Vlastní fotografie, 2013
- 3 Kalesný, 1981, str. 208
- 4 Kalesný, 1981
- 5 Staňková, 1987, str. 21
- 6 Staňková, 1987, str. 20
- 7 Staňková, 1987, str. 21
- 8 Staňková, 1987, str. 20
- 9 Kovářů, 1990, str. 9
- 10 Mikula, 2007
- 11 Kovářů, 1990
- 12 Vlastní fotografie, 2012
- 13 Suchomel, 1986
- 14 Vlastní fotografie, 2013
- 15 Vlastní fotografie, 2011
- 16 Vlastní fotografie, 2011
- 17 Vlastní fotografie, 2011
- 18 Vlastní fotografie, 2011
- 19 Vlastní fotografie, 2011
- 20 Vlastní fotografie, 2011
- 21 <http://www.gesinehackenberg.com/?id=12> Vstup 16. 6. 2014
- 22 <http://www.gesinehackenberg.com/?id=12> Vstup 16. 6. 2014
- 23 <http://www.vintag.es/2012/04/brigitte-bardot-visits-pablo-picasso-in.html> Vstup 16.6. 2014
- 24 <http://www.michelleericksonceramics.com/?action=gallery> Vstup 16. 6. 2014
- 25 Vlastní fotografie, 2011
- 26 Vlastní fotografie, 2011
- 27 <http://www.svancar.com/index.html> 16. 6. 2014
- 28 <http://www.svancar.com/index.html> 16. 6. 2014
- 29 <http://inhalemag.com/maxim-velcovskys-immagination/> Vstup 16. 6. 2014
- 30 http://bloesem.blogs.com/bloesem/2007/02/the_ornamented_.html 16. 6. 2014
- 31 <http://www.mariannenielson.com/works.htm> Vstup 16. 6. 2014
- 32 <http://www.galleryfumi.com/Artists/Johannes-Nagel/> Vstup 16. 6. 2014
- 33 <http://heathermaerickson.com/home.html> Vstup 16. 6. 2014
- 34 <http://leconfident.wordpress.com/2012/06/05/daniel-pirsc-light-me-a-rose/> Vstup 16. 6. 2014
- 35 Vlastní fotografie, 2012
- 36 Vlastní fotografie, 2012
- 37 Vlastní fotografie, 2012
- 38 Vlastní fotografie, 2012
- 39 Vlastní fotografie, 2012
- 40 Vlastní fotografie, 2012
- 41 Vlastní fotografie, 2012
- 42 Vlastní fotografie, 2012
- 43 Vlastní fotografie, 2012
- 44 Vlastní fotografie, 2012
- 45 Vlastní fotografie, 2011
- 46 Vlastní fotografie, 2011
- 47 Vlastní fotografie, 2011
- 48 Vlastní grafická úprava, 2013
- 49 Vlastní grafická úprava, 2014
- 50 Vlastní fotografie, 2012
- 51 Vlastní fotografie, 2013
- 52 Vlastní fotografie, 2013
- 53 Vlastní fotografie, 2013
- 54 Vlastní fotografie, 2012
- 55 Vlastní fotografie, 2012
- 56 Vlastní fotografie, 2013

57 Vlastní fotografie, 2013
58 Vlastní fotografie, 2011
59 Vlastní fotografie, 2011
60 Vlastní fotografie, 2011
61 Vlastní fotografie, 2012
62 Vlastní fotografie, 2013
63 Vlastní fotografie, 2011
64 Vlastní fotografie, 2012
65 Vlastní fotografie, 2013
66 Vlastní fotografie, 2013
67 Vlastní fotografie, 2013
68 Vlastní fotografie, 2013
69 Vlastní fotografie, 2013
70 Vlastní fotografie, 2013
71 Vlastní fotografie, 2012
72 Vlastní fotografie, 2012
73 Vlastní fotografie, 2012
74 Vlastní fotografie, 2013
75 Vlastní fotografie, 2013
76 Vlastní fotografie, 2013
77 Vlastní fotografie, 2013
78 Vlastní fotografie, 2013
79 Vlastní fotografie, 2012
80 <http://chriby.page.tl/Tupeske1-keramika.htm> Vstup 16. 6. 2014
81 Vlastní fotografie, 2011
82 Vlastní fotografie, 2011
83 <https://www.marimekko.com/> Vstup 16. 6. 2014
84 <https://www.marimekko.com/> Vstup 16. 6. 2014
85 Skupinová práce s e studenty na Erasmu ve Finsku, 2010
86 Skupinová práce s e studenty na Erasmu ve Finsku, 2010
87 http://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/straznici-zkrasli-opraveny-kriz-i-kaplicka-jana-nepomuckeho-20121211.html Vstup 16. 6. 2014
88 Vlastní grafické zpracování vzoru, 2012
89 Vlastní grafické zpracování vzoru, 2012
90 Vlastní grafické zpracování vzoru, 2012
91 Frolec, 1980
92 Vlastní fotografie, 2012
93 Vlastní fotografie, 2013
94 Vlastní fotografie, 2013
95 Vlastní fotografie, 2010
96 Vlastní fotografie, 2010
97 Vlastní fotografie, 2011

Příloha 1

Rozhovor (transkript audiozáznamu)

Účastníci skupinového rozhovoru 23. 7. 2013:

Jaroslav Petráš (JP) – kruhař a mistr v tehdejší výrobě (83 let)

Alena Petrášová (AP) – manželka J. Petráše, keramička, která uchatila (80 let)

Blanka Svobodová (BS) – maléřka, která malovala v tehdejší výrobě Tupeské keramiky, dodnes je jednou z nejlepších a maluje pro Libora Tichého (50 let)

Libor Tichý (LT) – od roku 2002 současný majitel provozovny Tupeská keramika, který zaměstnává maléřku Blanku Svobodovou (52 let)

Michal Tichý (MT) – syn Libora Tichého, spoluorganizuje Letní keramické dílny v Tupesích

Eliška Tichá (ET)

JP: Ty jsem všechny točil, ano. Samozřejmě s pomocí Blanky a ještě spolupracovník jsem ... Tady z toho nějaké věci pražské výtvarnice.

ET. To jste točil na kruhu?

JP: Na kruhu, ano. To je z jednoho kusu.

No hlíny na to bylo potřeba dost, no. Tenkrát ještě jsem neměl takové zkušenosti abych ...

AP: Já ti něco ukážu.. (ukazuje.. Blanka se u toho rozplývá..)

diamantová svatba, aha, 50 let, to je mazec. Diamantová je 60 let, jo.

BS: A kdo by to řekl, že jo? No jo, ..ale už to nechte

JP a žena velmi pohostinní: A co si dáte? já řídím..tak jedině pivo nealko, nebo vodu...nebo kořalku jakoukoliv...

BS: já, já nemůžu..já pojedu na kole domů.. (smích)

JP: Zatím se dívejte (byť plný malované keramiky, po stěnách visí Tupeské talíře, na skříních malované džbány...), já donesu něco k jídlu..

..tady jsou kořalky..ty sklínky my děvčiče...

LT: Já jezdím, vozím hlinu do Pezinku, do Modry. Tak tam na vás vzpomínají.

JP: Ano?

LT: Graněc, jestli si vzpomínáte?

JP: Graněc, no ano.. víte my jsme jednu dobu pořádali takzvané soutěže ... na kruhu. A já jsem byl jedním z těch, kteří prostě to nějak hodnotili, no.

BS: Ale aj jste soutěžil pane Petráš! To já si pamatuju. To já si pamatuju pane Petráš!

JP: Ano, třikrát a vždycky jsem jako byl první. Pak mě to bylo trochu trapné, tak jsem řekl ...a naučil jsem, a vyučil jsem teda děvčata a chlapce kteří to přebrali po mě. A skutečně to byli vynikající kluci a vynikající děvčata. Třeba například ...

BS: Halka Ryšavá...

JP: ..takže vodu.

BS: Já ani nevím co dělá Jenda Trout. Jenda odešel potom, oženil se. Tam nebylo tolik peněz, že pane Petráš?

JP: Ne.

BS: A prostě začal dělat něco jiného.

ET: Vy jste to pořádal v Tupesích ty soutěže?

JP: V jiné dílně, keramické, která ovšem musela patřit do Ústředí lidové ...řemeslné výroby, ano. Tak těch bylo hodně těch dílen. Kdybych to počítal, tak možná takových deset. Slovensko, ..

...paní Petrášová stále nabízí, nalévá.... dlouhý rozhovor o kořalkách...na zdraví...

ET:

JP: Který myslíte? Tu Tupeskou růžičku? Tak nejdřív se sem nastěhoval pan Jaroslav Úředníček , který vůbec neznal keramiku, neuměl nic dělat z keramiky. Ale pracoval v cihelně, ano. A měl moc dětí. Já nevím, bylo to tak, že ve Strážnici...v Hodoníně byla náká taková soutěž, ani néé, spíš to byla předváděčka. Byli tam hrnčíři a keramici z Modré, a náš děda, teda můj děda, ten tam prostě točil na hrnčířském kruhu. V té době by ten pan Jaroslav Úředníček, ten nejstarší co sem přišel. Ano, v té době neměl co dělat, tak náš děda mu nabídl, že by mohl tam prostě pomáhat tak že by jim tam páčil v peci. Že by jim to předvedl někdo. A on se tak dostal k té keramice, že ji potom založil doma. Nejdřív velice složitě, protože nebyly glazury tak jak jsou teď, ano. Objedná, přijdou. Oni si ty glazury vypalovali sami ze železa. Kusy železa, různého ano. Měď, cín.. a to všechno tloukli, mleli až se jim podařilo..nejdřív to bylo ty nádoby některé jsem viděl. To ani nebylo poznat, prostě ty barvy byly jiné. Tak potom se do toho natolik vložili, že skutečně tu keramiku, ty glazury a ty barvy dělali sami.Ale

Prostě ten vztah... v Řecku je velká dílna keramická krásná. Poslal svojí nejstarší dceru Boženu, a ta Božena když se vrátila tak doněsla s sebou právě tady tuto červenou růži, kterou se tam naučila dělat. A pak se to přenášelo postupně od toho starého pana Úředníčka když se osamostatnil jeho syn, Oldřich, ano. Tak ten začal dělat taky tu keramiku, byli dva a tam jsem se já začal učit u svého tatínka, aj děda tam pracoval. No

bylo to všechno.

LT: A na tom kurzu, v tom Hodoníně. Tam byl váš děda, nebo otec?

JP: To byl děda, v tom Hodoníně prostě byl pozván aby tam při tom zatáčení na hrnčířském kruhu dělal takového kouče. Prostě byl, pomáhal některým těm chlapům aj ze Slovenska, tam byli aj z Maďarska. Prostě učil je tam vytáčet na hrnčířském kruhu. Dokonce on sám i tedy nedělal keramiku. Dělal takovéto věci polévané. Glazury hnědou, zelenou, ...prostě bez malování. Takže to mám tyto, tento vzorek to mám od něho. To sem si udělal prostě podle jeho návrhu, nebo podle jeho hrnce, který je tady v Tupesích. Vlastně v Buchlovicích, v muzeu, v podhradí. Kromě toho hrnce jsou tam i dvě velikánské mísy. V takovémto průměru, to dělal s otcem. A na těch mísách je i dokonce datum vyryté, Ferdinand Petráš, nevím přesně který den ale bylo to v dubnu roku 1935. Tenkrát prostě ty mísy velikánské udělal. Jednu jsem získal tak, že ji dostal od nějakého hajného tady z Buchlovic když tady tatínek se potom oženil, ano. Blízko toho domu kde bydlel ten hajný, náblesní to byl vlastně. A ten, tu druhou mísu jsem získal tak že jsem ji vyměnil za celou keramickou malovanou soupravu od jedné paní. Takže ty dvě mísy, jednu jsem dal synovi, druhou jsem dal A teď obě dvě jsme je daly do toho muzea, jako takovej no, počín.

LT: No a od toho Hodonínského kurzu, od té akce v tom Hodoníně, je to sto let teďka.

JP: No tak to já nevím, no. Ani jsem neměl možnost to nikde zjistit.

LT: Já to vím, bylo to v březnu 1913 (4), v březnu, a trvalo to tři měsíce. No to pořádal ten, ten milovník, jeden z těch, no... Kretz. Ano ten měl v tom svůj podíl taky že se to pořádalo.

JP: Takže tak to bylo.

...

LT: Ne, v Dubňanech dělají.. no...

JP: V Dubňanech Neduchal. Ten se prakticky začal uřit u nás, ale přešel ke Karlovi Němcovi, ano. Tam se doučil. Já, Karel a ještě dokonce Hartl jsme byli při zkouškách, které dělal potom blízko v jednom městě. Já si na všechno nepamatuju. A od té doby pracoval u toho Karla Němce celkem dlouho až Karel samozřejmě umřel, tak on se osamostatnil a dělal něco doma. Pokud já vím, jak je to teď v současné době už se nemůžu vyjádřit protože já už su od doby co jsem přešel do důchodu prakticky mimo keramiku. Chvilku jsem dělal doma, měl jsem hrnčířský kruh, měl jsem pec kterou jsem si udělal. Takovou

LT: Tu má Igor.

ŽJP: Ano Igor.

JP: No tu jsem prodal Igorovi.

LT: Igor u nás točí, takže my jsme jako pořád v kontaktu spolu jako.

JP: No a ten kruh prostě jsem prodal Tondovi Moštovi, nebo jeho synovi, ano. To byl speciální kruh, do toho se dalo kopat, ano. A nebo se tam ten morek tam byl přišlápl na pedál a mohl točit na motor. Takže skutečně to byl velice dobrý pevný kruh. Na tom jsem aj točil pro Buchlovce, pro tu Hanku. Potom jsem pro tu Lídu Kovářkovu. Do Osvětiman jsem točil. No do do Tupes.

TUPESKÁ RŮŽE

MT: Ta Tupeská růže teda přišla už někdy začátku minulého století? Ta Tupeská růže, ten

dekor, to už je staré jako, ještě před komunismem?

JP: No jejdáá. To je už, to je staré..nejméně takových 80 let. Nejméně. Protože ta pani Kovaříková, ta už má 100. Kolik má Boženka roků? Ona jako mladá do toho řecka prostě rodiče ji tam nějak vypravili. Ona mě taky dělala už jako důchodkyně doma, ano. Byla ráda když si něco prostě přivydělala. Tož to mám takové hrnce od ní taky namalované.

LT: Ona ještě žije?

JP: Boženka Kovaříková....

AP: ..už umřela. Oni se odstěhovali... oni tady měli chalupu, tož to prodali...

JP: Ona si vzala ta jedna dcera, ona už umřela. Protože ona by byla strašně stará.

AP: Tož strašně stará...o něco starší než my.

O KRUHU A PECI

JP: Já u 84. Já když jsem přešel do invalidního důchodu, tak jsem si pořídil ten kruh a na ten jsem měl. Tu pec jsem si udělal sám. Takovým zvláštním způsobem, to ještě v práci jsem udělal kruže jakdyž to, jak když kruže od studny, jo.. V průměru těch padesát centimetrů zkruž ve výšce třicet. Udělal jsem si zkruže tři, tak mipalci aby to pěkně zapadlo. Speciálním lepidlem jsem to do toho hrnce který jsem si nechal tady udělat od takového šikovného chlapce co dělal se železem, ano. No a kluci na moji, muj zeť se synem prostě mi to zapojili do elektriky. Oni se tomu zas tak No a od té doby jsem prostě vypaloval tady v této peci na tech. Ještě tam mám ten přístroj který reguloval teplotu, čas výpalu, všechno, ten tam mám. Ale ten ... jsem prodal tomu Igorovi.

MT: Tam byly ty spirály vevnitř?

JP: Ty spirály byly tak, že jsem si udělal takové veliké očko, pevné. Při pomalejším točení jsem prostě tak to očko posunoval až k vrchu toho kruhu. |Na tem druhém to stejné, si doma utočil sám tu spirálu, ano. Z 0,2 milimetrového (švédského?) kantalu. Nechal jsem si spočítat kolik metru drátu budu potřebovat, jo. Tam jsem to roztáhl od baráka na roh pekárny. To byla do té jemné zkruže, do té druhé taky. Tak ty tři zkruže tak jsme to zapojili. No páliło to výborně, můžu říct. Protože to bylo stejnoměrné pálení. Všude, aj na vrchu aj dole. Mnoho nám to pomohlo, protožejá jsem samozřejmě jakou práci sehnal. Sem po infarktu, měl jsem průdušky nemocné. Říkám, já musím něco doma alespoň trochu. A tož jsem začal doma. Měl jsem strašně moc zakázek, ano. Po mnoha kusech, třeba do Tupes k panu Vaculovi. On měl dceru jednoho z těch Úředníků. Tak tam jsem moh hodně dělat veliké nádoby, drobných nádob moc. On mě výborně platil, a mě se to zalíbilo. Tak jsem si přivydělal tolik peněz, že jsme si aj ušetřili na důchod, ano. Samozřejmě děckám, protože jsme postavili dva domy. Jeden synovi, jeden dceři. No užil jsem si za ten život práce až nad hlavu. Jenomže jednu dobu se mě o té práci zdávali sny, že se něco nedaří. Že kolem dokola je spousta lidí, jak k nám chodí na exkurze. Že Blaničko. A všeci se dívají, jestli se něco utrhlo. Od hlíny, od blata, zastříkaní. Pochodil jsem po domě a mě se to pokračovalo ten sen, ano. Alenka potom mě přesvědčila, abych toho nechal. Tak jsem toho nechal, na určitou dobu. Asi na takové půl roku možná. A začal jsem znovu a ty sny se mě zase začali vracet. Tak jsem si říkal zdraví je člověkoví přednější, tak jsem úplně přestal doma dělat. Nikomu už nic , a ten kruh s tou pecí jsem prostě tam měl jako zavazadlo prostě. Ale teď si říkám, že klidně to tam mohlo být.

(smích)

AP: Ale on má ještě jeden kruh u Jirky z Brna. ?

JP: Ale jeden kruh mám. Já jsem se vrátil z vojny, tak jsem začal točit na elektrickém kruhu. Nejdřív jsem samozřejmě kopal, a potom otec když odešel, umřel, tak jsem na tom elektrickém kruhu točil a když jsem odcházel do důchodu, tak jsem prostě požádal lidovou tvorbu vlastně, ...to oddělení tam, jestli by mě to prodali. No tak mi ho prodali, a zaa celkem. Poměrně lacino. No a na tom jsem to dotočil až do důchodu, dá se říct. Tam jsem dělal asi šedesát let. Od vyučení. Celkem moc dlouho.

BS: Jak se někdo mohl bát, když byl vždycky mistr. (smích)

..

JP: Byl jsem, ano, byl jsem. Několikrát.

BS: Kouzelný pane Petráš, vzpomínáte na ten pro tatínka. ... Takový rázný.. tatku k padesátinám..

FOTKY Z TUPES

Panu Petrášovi ukazujeme fotku z Tupes, on za kruhem...

JP: To jsi ty? (ukazuje na Michala)

JP: já nemám brýle...a kdo to fotil?

AP: Jak ti Broďáci byli u nás když..

JP: já nemám brýle, tak špatně vidím. Ten první pohled tak si říkám, že kdyby neměl vousy tak je to tady on.. (ma Michala)

BS: to bylo v lidovce..

(hledáme brýle..)

Ukazujeme další fotky z Tupes..

JP: Toto jsou některé výrobky, které jsem dělal. Tady tu kačenu a ty ...

ET: Tohle je zapékací mísa?

JP: Ano. To jsem dělal. To je na zapékání husy. Ale to prase jsem nedělal, ne.

BS: Tady tu kačenu nepamatuju..

JP: Nepamatuješ?

AP: To bylo na soutěž. No ne na soutěž. Jak oni měli ty které družstvo je nejlepší. Ale však tohle Tupešáci vyhráli. To byla velká sláva, a na Velehradě. A byli jste první.

(dál se bavíme o fotkách, prohlížíme..)

LAĎA MIKULA

M: znal jste toho pána co dělal ty formy?

JP: To je Laďa Mikula, kamarád. (na více fotkách..)

MT: O dělal všechny ty formy tam, jo?

JP: No ten Laďa je vyráběl a a on to od něho prostě okoukal a na závěr už potom než odešel už dělal formy ale hlavní jeho úkol byly pece, ano. Zařizovat keramické elektrické pece, ano.

MT: A vy jste taky dělala keramiku?

AP: Já jsem tam byla s ním 12 roků. Vedle něho. Já prostě furt.

JP: (k fotkám)..tady je Jožka Kovaříků..s někým, to nevím kdo to je..s... Toto jste vy, že tady? Ne?

LT: Ne, nene.. to je všechno

toto nepoznám, tyto ano samozřejmě..

BS: Já se dívám kdo tu je...tu ještě maluje Emils paní..

O MINIATURKÁCH

ET: Vy jste i vymýšlel ty tvary?

JP: Ty tvary jsem vymyslel. Jedenkrát jsme byli požádáni abychom do Brna do muzea já, Blanka a ještě Mikula a ještě někdo zajeli autem a tam jsme si obkreslili a ... některé ty tvary těch nádob. Ale od toho jsem se zastavil, to bylo něco strašného. Já jsem těch miniaturek musel udělat 600 za den . Ano, to se vytáčelo. 600 za den abych si vydělal, a Alenka jich musela zase 600 nauchatit.

AP: A bylo to asi za korunu padesát, nebo ještě míň..

JP: Nee, to nebylo tak...90 haléřů to bylo.

: A jak jste to točil? Já jsem to točil z malinké hroudičky, já jsem si utrl vždycky kousek hlíny, zase kousek hlíny..

(fotky..)

JP: A tohle je Alenka Úředníčková. Krásné fotky. Tady táto fotka, toto to byl šok, ano. My jsme jich dělali tisíce těchto miniatur..tož říkám, 600 denně. A třeba jsme jich dělali týden po sobě, ano. Pak byla chvilku pauza, něco většího a zas znova miniaturky. Ale toho bylo několik tvarů, ano.

AP: Žádní ti kruhaři to nechtěli dělat..

BS: Ale ty malinké košíčky, že? No, a pan Petráš se do toho pustil vždycky, že? no..kdyby my jsme měli takovou Zuzku, tak by možná ta keramika šlapala..Ale Zuzana Vám nikdy v životě nic nepomohla.

AP: (a už nedělá..?)

LT: Málo, já ji vozím materiál a bere si od nás jenom glazuru a málo. Ona to má kýbl glazury na půl roku, no.

BS: No to by mě nenapadlo...

JP: ...různé tvary..

MT: To se vytáčelo prstama nebo nějakýma tyčkama?

JP: Bylo to složité. Já jsem ze začátku měl trošku problémy, ale pak jsem na to přišel a musel jsem jich teda udělat Nejsložitější byly tady tyto miniaturky. Tyto kubaňky.

LT: To už se ale odlývalo, na to už tam jsou formy. Ted'ka tam máme formy na to. Na toto všechno jsou formy.

BS: Pane Petráš, ty kruhaři to nechtěj ani dělat, protože to je . Takže když to jako Libor

udělají do té formy a to, tak to lidi kupují už takhle hotové.

LT: Tak všechno se nedá udělat do formy no...jak co, ale ..

O KALOLISU

BS: Ještě si vzpomeň na to jak ti vybuchli kamna..

LT: Nevzpomenete si, když oni dělali ten kalolis, ten šedesátideskový, jak dlouho dělali jeden ten kalolis? Když tam ti chlapi v té hlinárně to dělali?

JP: Kde? Jak jste myslel?

LT: Když dělali dole v hlinárně, tak kolik hodin dělali dole u kalolisu třeba na týden?

JP: Kolik kalolisů..já myslím, že tak ty 2, 3 kalolisy za ten týden udělali.

MT: Takže to dělali jen pro vlastní potřebu.

JP: Záleží na tom co se dělalo. Když jsme dělali talíře. Já jsem jich utočil dejmetomu 60 za den, ano. Tak velkých....(ukazuje), na který jsem potřeboval necelé kilo hlíny. Takže taky to ubývalo. Já jsem totiž byl první kdo byl v dílně. Jezdil jsem o půl šesté autobusem, tak to znamená že před šestou , to bylo deset minut do Tupes. Cestou sem do práce jsem přemýšlel co mám dělat, jo. Kterou hlinu, tou jsem si předtím ozkoušel, aby byla správně tuhá. Protože na některé nádoby jsem potřeboval tu hlínu tužší. Na některé zase měkkčí, třeba ty ... Tak jsem první obsadil takzvaný váleci stůl. To byl betonový stůl, ano. Tak vysoký dva a půl až skoro tři metry dlouhý, ano. A tam jsem si tu hlínu připravoval jako první. Protože když přišli ostatní, bylo nás tam třináct v té dílně, ano. Tak musel ... čekat jeden na druhého než si nadělá hlínu. My jsme tu hlínu dokonce vážili si.

LT: No to děláme taky.

JP: Když jsem dělal nádoby třeba ..., veliké džbány. To jsem musel na to tu hlínu válit abych měl jistotu, že ..

BS: To je jak buchtý.. (smích)

JP: No tak to byla hudba hrnčířské dílny, ano. Když se dělali nádoby ráno, tak každý...

BS: Že ne pane Petráš? Já jsem ani nemohla..

MT: Tam se točilo na kruzích, to bylo v prvním patře? Nebo úplně nahoře?

LT: Dole, tam jak jste teď s děckama.

JP: To vlastně bylo první patro, ale vlastně mezipatří. Protože tam se šlo asi po těch třinácti schodech do dílny, kde jsme dělali. Ale pak už se pokračovalo nahoru do malírny a tam bylo ještě. No měli jsme tam výtah, ano. To znamená, že v tom výtahu na deskách jsem si nanosil hlíny, ano. Vyjel jsem si návrh, nachystal. Ještě se to muselo pře... přecejenom v té hlině byly takové bublinky nějaké, které při tom točení vadily. Někdy tam byly aj nějaké nečistoty. Ale to málo, protože se to cedilo, potom když už jsme měli kalolis,, tak už se to cedilo, to už se dělalo teda dv....

BS: A pak Mikula byl na to pes, že?

JP: Lad'a ten měl na starosti jak říkám hlavně funkční keramické pece. Ty jsme měli tři. Dvě byly menší, jedna byla větší. Tak každou chvíli se na tom něco pokazilo, ano. Spirály se musely měnit.

LT: To je aj teď..

O SOUČASNÉ KERAMICE

JP: A vy jste ve Zlechově?

LT: Já jsem v té budově.

JP: Vy jste přímo...

LT: Já jsem majitel toho teď.

JP: Pane Tichý, vy jste.. jéžíš, pane Tichý...

AP: Kdosi ti to říkal, jenže on to všechno zapomene...

JP: Panenko svatá. Víte, já jsem tam jedenkrát do té dílny přišel. Možná za půl roku, ano. Po té jak jsem odešel do důchodu, a já jsem se zhrozil. Jaký tam byl strašný nepořádek. No prostě byl jsem z toho šokovaný, říkám já už jsem víckrát nejdu.

LT: Já po té co se tam jedna paní v horním patře kde opadaly stropy, já když jsem to koupil, tak byly zamrzlé radiátory, popraskané. A opadané stropy byly nahoře. A jedna paní mě ukecala, že se tam chce podívat, že tam prostě dělala. Tak jsem ji tam pustil, a ona se tam rozbřečela. Tak jsem potom už tam nikoho od té doby nepustil, teď už je to zaomítané, už je to lepší...no ale...

JP: To vám taky chcu říct..mě bylo do plaču když jsem tam přišel, říkám už jsem víckrát nejdu! A už jsem tam od té doby nebyl. Já jsem věděl, že je tam nějaký pan Tichý, no ale tak já jsem vás neznal, ale až teď jsem měl tu čest poznat.

BS: Já jsem nebrečela pane Petráš, já jsem měla radost. Já jsem nebrečela.

O PRÁCI PRO UMĚLCE

JP: Já jsem se znal s nějakým Olovíkem Tichým, taky výtvarník, a ten v Praze...a tomu jsem dělal nějaké návrhy které on si namaloval. ..to točil jednu dobu. Dlouho ale ne, protože on najednou se ztratil a my jsme se dověděli, že je v Austrálii. On mě potom poslal dopis, že by byl moc rád, kdyby já do té Austrálie přijel za ním. Že on tam má dílnu a že tam nemá pracovníky, který by uměli něco dělat. Jenomže to já jsem byl ženatý, už jsme měli chlapečka, ten byl nemocný, tak jsem nemohl prostě odjet nikam. Já jsem mohl .. tady šéfm v Bechyni

LT: Jo Sokolíček vy myslíte..

AP: Jojojojo..

LT: ...naposled co jsem slyšel, tak byl Benátky nad Jizerou jak se dělají brusné kotouče, tak tam měl rozjíždět výrobu květináčů. No ale on vždycky někam přišel a tam to zkrachovalo.

JP: U nás se držel dlouho. Ale to proto, že tam byla...

.....

BS: Že maminka pana Lalůčky dávala dohromady pana Lalůčku s paní Vaculovou. Jo.

AP: Dobře, ale víš co ještě? Paní Vaculová, jako Úředníčková, byla nabídnutá aby si tady s

tímhle Petrášem dali dohromady. (smích)

JP: Já jsem totiž se s paní Vaculkovou seznámil čistě náhodou. Potkali jsme se v zahradě v Hradišti před muzeem. S panem Hartlem jsem tam byl. Ona šla proti nám, celá smutná... . ale dyť ten kruhař mě odešel, jak on se to jmenoval, ..ale já nemám žádného kruhaře, ...a nechtěl byste? Tož já ale aspoň tak po odpolednech, a .. jsem to s ní domluvil, že jsem tam opravdu jezdil dvakrát za týden dycky odpoledne na ty tři hodiny. Ona mě zaplatila až ... a platila mě tenkrát 100 korun na hodinu. To bylo peněz jak šlupek. Já jsem si tam tenkrát aj dost finančně pomohl. ..paní Vaculkové. Ale tak to bylo takové výrobky, také vytáčení, ona třeba chtěla naspodku nádobky aby to mělo 4 centimetry a na vrchu aby to bylo uzavřené. A aby to bylo aspoň takových 40 centimetrů vysoké.

LT: To tak táhnout na šneku.

(smích)

JP: Já jsem jí říkal, že jí to uválím na stole. Že ne, že ona to musí mít vytočené. Tak já jsem aj tam trochu naučil se dělat tady tyto uzounké nádobky u ní. A ona potom z toho dělala čerty, anděly a já nevím co všechno. Ona byla šikovná tady na to. .. to jsem já jezdil k ní myslím takových 5 roků.

LT: A já už vím která to je. Ona byla jako umělkyně keramička. No ona je slavná. Červené glazury používá..

AP: Ale ona je výborná, ona přijde a donese vám ...

O SOUČASNÉ TUPESKÉ KERAMICE II.

LT: My to děláme tak jak jste to dělali vy, to je v podstatě stejné. Ale rozšířili jsme to o to, že my si děláme sami glazury. Kupujeme fritu a meleme si vlastně sami.

JP: jak to dělal starý Úředníček.

LT: Jo, ale my prostě kupujeme už jako fritovanou, jako fritu. Nemáme křemičitý písek a tohle. Ale už je to fritované. A potom jsme vlastně koupili ještě zatáčecí lisy německé. Takové automaty. A k tomu je sušárna, ta je pomalu tak veliká jak tato místnost. Ta je tam jak byla ta pec. Tam je velká.. tam v rohu vzadu, tak tam je ta sušárna. U toho stojí vzadu ty lisy v té sušárně ... je 70 forem a dělají se na tom talíře, mísy, hrnky...co se dá vytáhnout z formy bez nějakého rozebírání formy, tak to se na tom prostě dá udělat.

JP: Vytáčí tam někdo u vás?

LT: a točí nám Igor. Ten je vlastně vedle, kde bydlí. Takže ten pro nás točí tady ty konvice, a takové ty co má úzké hrdlo, co se nedá jako zatáčet. No a tak se to nějak rozvíjí.

PRÁCE PRO UMĚLCE II.

JP: No tak já jsem celkem s tou paní Vaculkovou vycházel dobře. Ona byla ale taková trošku nepraktická, víte?

LT: Umělkyně.

JP: Umělkyně. Ona potřebovala po mě někdy abych jí udělal takovou věc která na hrnčířském kruhu se ..dala všechno vytočit. Tak já jsem se snažil. No ale tak ..

BS: Ona měla představu, ale neměla základ toho řemesla, že?

JP: ano. Něco podobného byla nějaká paní výtvarnice z Prahy. Ta prostě poslala výrobek

hotový, ano. A chtěla přesně aby ho podle něho vytáčeli třeba 200 kusů. Ona víc nesměla udělat z jednoho tvaru než. Jenomže to byl takový výrobek, že ona si to sama točila a teď se jí to nepodařilo. Se jí to pokřivilo. No a ... se jí to na jednu stranu, kus se jí to utrhlo při vychru. Ale ona to chtěla takové.

(smích) To byl tolikrát takový problém. Byly doby kdy jsme byli rádi, že aspoň něco je, protože tenkrát bylo taková pauza.

LT: To bylo v sedmdesátých letech, ne?

JP: No, tak nějak. Nebylo prostě, tak jsme dělali aj takové věci prostě.

O PRÁCI PRO UMĚLCE III. - PAN RADA

BS: Pane Petráš, co tam dělal pan Rada?

JP: No pan Rada..

BS: ..umělec...

ET: Znal jste ho pana Radu?

BS: ..tady toto, není to od nich? A kořenky? Že jo? Pravoslav Rada.

JP: Možná že ano. Víte, já sám osobně jsem se s ním znal ale sám jsem pro něho neto.. protože pravidelně k němu jezdil Karel Němec do Prahy, ano. Třeba na celý měsíc. A natočil mu spoustu věcí, které on potřeboval a pak prostě byla pauza. No a jedenkrát kde je Karel Němec, n.....je v Praze. Tam rád jezdil, protože jednak ... a jednak to bylo v Praze. On se tak rád povyrazil, Karel, šikovný chlap. On totiž když já jsem měl jít na vojnu, tak on k nám přišel se trošku něco naučit. A já jsem měl 2 měsíce na to abych ho trochu do toho vytáčení na kruhu zasvětil. Za dva měsíce. Ale přece jenom se nám cosi podařilo, tak on byl velice rád.

LT: Já když tam chodí exkurze, tak těm děckám vždycky říkám..Oni se dívají jak Igor sedí za kruhem a točí, a vytočí nějakou vázu a já vždycky říkám, tak děcka tak takovou vázu kdybyste chtěli se naučit dělat, že ta váza má všude stejnou tloušťku a tak dále, krásný tvar, tak to byste za tím kruhem museli sedět zhruba tak 4 roky. První rok byste vyhodili úplně všechno, druhý rok by se to do 12ti centimetrů začlo trošku dařit, třetí rok by to už bylo možná lepší a ten čtvrtý už by ...

JP: (smích) no je to fakt, ono se to zdá když se na to dívá, že to prostě roste, doslova. Že ta nádoba roste, jako by rostla sama. Já jsem dělal třeba tady toto z jednoho kusu. To byla dřina strašná, ale dělal jsem i větší ..pro pana Vaculu. ...Manžel paní Vaculkové, než umřel. ..pěťadvacet vysoké nádoby, ale takhle štíhlé, poměrně, ano. A ty jsem musel dělat v jednom kusu, ano. Ale dělal jsem i pro něho dost. ...Toto jsem dělal...

BS: vy tam máte poklad..aha, to je na záclony..

JP: Toto jsem dělal, když jsem ještě chodil do školy. Tak jsem chodil prázdniny pomáhat tatínkovi. ... to jsem zvládal, ano. Pak jsem si trouf aj vytočit nádobku. Je tu aj myslím datum. Petráš třináctého1914, před Vánocema nějak....to jsem měl 12 roků.

LT: Takové modelované věci hodně dělají na Slovensku, hodně.

JP: No třeba tady toto..Já jsem to říkám, já to nebudu glazovat, koupil jsem si sprej, ano. Průsvitný, postříkal jsem to aměl jsem ... vypálenou. Tak jsem to postříkal, no a vypadá to dobře.

LT: V Itálii tímhle se živí spoustu lidí. Enom čistě teda toto.

O SVATBĚ

(kafíčko..)

AP: A mladá paní nebo slečna?

BS: Panííí, paní Tichá.

LT: Pane Petráš, to je můj syn, jeho žena a ta svatba byla ...v kruhárně byla hostina.

JP: Nééé...

LT: A obřad byl v Boršicích v kostelíčku.

JP: Mě totiž moja dcera dělá obřadní Alenka, v zámku, oddává. Každou sobotu oddává. A ona prostě je na to úplně ...no co vám mám říkat..

BS: A kdo by to byl řek, že keramická dílna zažije svatbu

V ZIMĚ

LT: A vytopilo se to tam, bylo tam teplo v zimě?

JP: Ne

(smích)

LT: My nejsme schopní to vytopit, máme pořád okna které tam byly, to nikdo ..

Mámo automat, jako kotel na uhlí. Tak ten nám přidává. Jako sám si bere uhlí a vyhazuje popel. Ale okna jsou ty původní a to se nedá vytopit.

AP: M jysme.... jak seděla Mařenka, mezi sebou jsme měli radiátor, olejový.

BS: To se zateplovalo, že jo?

JP: Tož když opravdu člověk potřeboval se zahřát, tak mohl mohl se pořádně rozjet na tom kruhu. Já jsem původně, jak říkám, já jsem původně točil na normálním kruhu, když jsem šel na vojnu jsem kopal. Když jsem se vrátil z vojny tak to už tatínek tam nebyl, odešel. Tak jsem přešel na ten kruh který jsem potom nakonec koupil za 1000 korun. Za těch 60 roků co jsem tam dělal mě ho ani nedali zadarmo.

(smích)

O HLÍNĚ

BS: Pane Petráš, vždyť tam byl ještě pořád pan Hartl. Ten se

JP: Pan Hartl, no, tak to byl zvláštní člověk. Co vám ktomu mám nalít?

(další mezipauza o kořalkách)

JP: My jsme měli problémy tady s tímto. Dělalí jsme čutory, ano.... A museli jsme to ... tak že jsme je plnili vodou, zkoušeli. A která prosakovala, tak tu jsme museli ..znova vysušit, znova..glazurou aby se to do toho póru který tam vznikl dostalo. A pak jsme měli strašně moc práce, ale byli jsme rádi že se tomu Jelínkovi můžeme dělat v takovém větším množství.

BS: Tak to už jsem nezažila, takovéhle ptákoviny. (smích)

LT: Tak jako, mě když se někdo zeptá jestli to neprosakuje, nebo tak. Tak říkám, já prostě za to ruku do ohně nedám. Je to měkká keramika, a ten kdo vám řekne, že to neprosákne, tak prostě není to není pravda. Není to kamenina. A kamenina i tak, co dělají ka... teďka dělá spousta lidí kameninu, tak taky to není zaručené.

JP: Není, není to zaručené.

AP: Něco ukazuje... ale to není hlína..já nevím..

LT: ..to je... burel...

JP: To je hlína kterou tam vyvinul nějaký pracovník jejich, ano. A dostal za to celkem dost peněz za odměnu. Protože když to takto vypálili jenom ano. A dali tam nějakou ozdobu. Jak tady toto mě udělali, s iniciálama.. Alena Petrášová, Jaroslav

BS: Pokračuje ještě někdo..?

JP: No jeden z těch je Igor. Ale on není přímo, ano. Ale pocházel z tého rodu. Po komsi z Vlčků je.

LT: Jeho děda z maminčiny strany je Vlček.

JP: Tak to je.

LT: Ona je rozená Vlčková, jeho matka.

JP: A ona dělala jednu dobu v autobuse průvodčí. To už je strašně dlouho.

O TALÍŘÍCH A MINIATURKÁCH

MT: A dělal jste radši ty menší věci nebo ty větší?

JP: No upřímně řečeno, tyto malé věci jsem musel dělat, ano. To nechtěl dělat žádný. Potom na to udělali se ty formy. Ale to už nebylo ono. To se muselo zas celé oškrábnout, retušovat..no taková malinká vázička očistit ji tak aby to nebylo vůbec poznat, to bylo problém, tak stejně se pořád vytáčeli na hrnčířském kruhu. A ve většině případů jsem to dělal já. Chvilku to dělal Jindřich, ten to myslím..po měsíci říkal, tak to já dělat nebudu..No ale já jsem nejradši dělal talíře.

LT: Jako kardinálské?nebo všechny? Aj ty čepení?

JP: Aj větší, aj 60, aj 70 centimetrů.

LT: A točil jste to přímo na kruhu, nebo jste měl ještě podložku na kruhu?

JP: Ne, já jsem to točil přímo na kruhu, ano. A měl jsem takovou, ze dřeva jsem si udělal takovou lopatičku, štíhlou tenkou. Tak jsem to trošku nadzvedl a už to bylo.

LT: Slováci to hodně používají tady ty lopatky. Já jsem to ukazoval Igorovi. On tam má..

JP:jsem šel utírat prach, ano. Říkám, ježišmarjá, co na tom je..A na skříni bylo ...tak jsem to očistil...

BS: Radost malovat pane Petráš. Od vás vždycky to byla radost malovat. A vždycky to bylo všude...jak je možný, že to vždycky bylojsme to museli čistit vždycky, ta nás nštvala.. 17..11..

AP: ...děláte vy?

LT: Ano, ale ještě točí. Dneska jsem ji chystal 190 kilo hlíny. Ona točí pro Lenku Svobodovou

ze Starého města.

BS: Lenka říká, ...to točíš, ty ... protože ty kruhaře a to všechno udělá..

JP: Tuhletu mísu jsem dělal pro svojí dceru, ale ta je v průměru 75 centimetrů ... prostě vzniklo před prvním zdobením, ano...Tak ji má pověšenou na chodbě prostě jak je ta zlomená ...na podestě.

BS: Libor má šest dětí.

(o tom kdo má kolik dětí a kdo se bude kdy ženit...)

HARTL

AP: Do školy přišel nějaký Hartl tam chodil.A potom víš co, on šel dělat kazatela.

LT: A on dělal v Osvětimanech, ne, v Medlovicích měl dílnu. A v Hradišti měl prodejnu a prodával...

(o kořalkách..)

AP: Tam je tak strašný nepořádek, no to je hrozné. A já jsem došla a měli jsme po zabijačce, a děcka kolem mě všecky vonělo jim to. Tož já každému kousíček dala, a on p.... jéé, ty děcka to nesmějú jézt.

LT: Hodně těch adventistů dělá keramiku. Já jich znám těch dílen možná 4, 5..ve Zlíně je jedna, tady v Buchlovicích Jančovi taky, že? ...

BS: Ano, ano, ano,... Halka...

(o pivě..)

RÁDIO A TELEVIZE

MT: Ještě jsem se chtěl zeptat jestli jste poslouchal rádio při tom když jste točil na kruhu?

LT: Tož určitě.

AP: On myslím ani ne..

JP: Áno, poslouchal. Jednu dobu mě to aj nazlobilo.

(smích)

LT: To jak povídali ti ruští prezidenti, ne? Jeden za druhým furt..

JP: Jednu dobu ukazovali kořata v takovém košíku. Malé kořata tam byly, a za těma kořatama ukázali jak sedí za kruhem a točí. Já jsem říkal: kdo se mě ptal na to, že chcu tam s kořatama točit za kruhem.

(smích) Potom, myslím pětkrát jsem to viděl, ano. Tak potom už jsem to zakázal.

MT: V televizi..

O TOČENÍ

AP: To bylo zážitků s ním... my jsme jeli, on přišel, jeli jsme do Strážnice, nooo a procházeli jsme to a teď jsme přišli. Byly tam stánky a chlapi tam točili na kruhu. A točili normálně..a děda se k němu nehlásil, vůbec...byli vedle tebe. ...hleděli a j... to já udělám jednou rukou.... neříkal nic.... nooo, tak ukaž, ukaž.....cosi vytočil. Jéé, to není možné.

(smích)

AP: ..řikal..nó a to je můj syn.

BS:neodolal.

JP: No..... prostě udělal takovy...

JP: to ještě všichni....s tou váhou, no... to já taky. Já ještě kloub jsem si musel nechat vyoperovat..tak taky musím dávat pozor kromě toho mě tady odsud až posud rozřezali tlusté střevo.....

(...o zdraví..o operaci kterou pan Petráš absolvoval před dvěma roky..)

ROZHLAS

MT: A chtěl jsem se zeptat, tam byl rozhlas v té keramice

JP: rozhlas tam nebyl

MT: My jsme tam našli takovou rozhlasovou stanici

LT: Ne tož rozhlas. Ty myslíš jakohlášení když jako, ty amplióny to když do mikrofonu

JP: Nebylo tam, no.

LT: Tam jsou rozvody, všude nahořebyla taková pevná – jak když je rozhlas ve škole. Jako když hlásijou prostě

MT: Tam nic nehlásili?

JP: Ne, to tam nebylo

BS: Když jsem tam byla já, tak tam byla...pana Petráša..

JP: Blanka mi tam vběhla, tož to bylo jak když rozhlas no..

(smích)

BS: A my jsme spolu dlouho nemluvili, že? taky?

JP: No jo, tak.

AP: Blanka byla.

...

MALÉR / MALÉREČKA

MT: Byl tam aj nějaký malér? Nebo jenom samé malérečky?

JP: Malér. Ten Mikula Laďa, ten původně v té staré keramické dílně u pana Oldřicha Úředníčka začal jako po škole. Vychodil školu, a hned ona si ho tam zavolala, chtěl mu pomoci ten Oldřich – ten bývalý šéf, ten první Úředníček.....ho měl rád, tak tam ten Laďa u Úředníků něco se naučil malovat. A Oldřich mu zaplatil vysokou uměleckou školu v Praze, keramickou. Tím on prostě získal jakési vědomosti, aj teoretické. A už potom, už tam dělal takového polovičního šéfa. Přišel pan Hartl, ten se seznámil s Jirčou – s Jiřinkou, ale my jsme jí říkali Jirča. Já jsem je poprvé viděl spolu, to jsme bydleli už tady – ze Zlechova jsme se odstěhovali k lesu, ano. Tam jsme bydleli a odněkud k nám přišli když šli na výlet na Buchlov. Ten Hartl s tou Jirčou. Jsem je poprvé viděl spolu. Byla krááásná ženská, no je pěkná pořád, no.

TRUBKA

MT: Mě říkala paní Špalková, oni mají restauraci nahoře na Buchlově, říkala, že pan Petráš...a nevím jestli jste to byl vy – ale že když bylo nějak západ slunce tak že hrával na trubku.

JP: Já, já jsem hrával napřed sám. Tam jsme bydleli hned pod lesem, 20 metrů bylo k lesu. Tady...a na celé Buchlovici se to krásně neslo. Potom jsem vyučil bráchu, ano. Ten hrával na bas..... A tak jsme tam prostě hráli písničky dvojhlasně spolu baskřídlovka, křídlovka. A ještě teď na to někteří lidé vzpomínají, z těch starých kamarádů. Že se prostě tam ozývali krásné melodie.

BS: Pane Petráš, jak je Někdo to rád horké - jenom trumpetisty. To jsem byla já, jsem říkala to je úplně jak pan Petráš.

JP: Viděl jsem to několikrát, to je pěkný film. Ale měl jsm problémy. Já jsem cosi zkousnul tvrdého. A já jsem si odštípl celý předek tohoto zubu. Po celé šířce, po celé výšce, ano. Mě to spravil tady Náký zubař od ?rusina?. On nejdřív byl v Tupesích, dělal. Pavel, tož říká – tímto moc nevedem, ale zkusíme. On udělal otisk na celý tento předek, ano.... (dál pokrač o zubu) Můžu na to kousat, ale nemůžu na to zahrát. To je prostě mrtvé.

...o trubce... Tak Kde domov můj – to vždycky si jdu zahrát do kolny, tam mám trumpetu. To je taková písnička, která se dá aj s tím ne příliš citlivým zubem zahrát.

AP:od ..., když šli prvního máje...troubil..

JP: Vzpomínám si jak jsme odbočili z hlavní, ano. Do té úzké ulici, ne do prostřední ale hned ob silnice doprava, ano. Je tam takový kousek silnice než se odbočí na náměstí. Tam to prostě tak zaznělo! To jsme se chystali na to kterou tam dáme tu pochodovou skladbu. Aby bylo co nejvíc těch výšek, ano. Aby bylo slyšet. To bylo nádherné. No, my jsme jednu dobu tedy byli kapela která skutečně měla i jakýsi hrávali jsme s Hradišťankou. Když třeba byly hymny na prvního máje, ano. Tak to jsme byli dvě kapele domhromady a Hradišťáci ti zavolali nás. Protože oni přišli k nám když bylo prvního máje, ano. A my jsme šli na náměstí až tadyk horám. Tam se udělal veliký vstup lidí. Kluci na kolach omašení. A spousta lidí, velikánský průvod zase zpátky, pochodem až na náměstí. Tam byl takový krátký projev a tam to končilo. A spoutu autobů alespoň 4 autobusy, tak ti kteří chtěli, tak ti mohli jet do Hradiště s náma s muzikantama. Tam byli všichni Hradišťáci, my a ještě další lidé kteří prostě tam chtěli jet. Já jsem nejradši hrávala pochody. To byla moja radost.

AKCE V KERAMICE

MT: A byly aj nějaké takové závěrečné akce třeba aj v keramice? Myslím třeba Náký večírek třeba Vánoční?

JP: No to jsme mívali, my jsme dokonce.... ty dárky – kdo komu bude dávat nějaký dárek.

AP: Ale,!

JP: My jsme hrávali divadlo. My jsme hráli divadlo – jak se jmenoval ten...

JP: Starý pan Hartl byl divadelník, ano. Našeho Hartla tatínek byl divadelník. A ten nás prostě přinutil. Hráli jsme popelku, pohádku.

(smích)

AP: Hráli jste cosi zamilovaného. Co to bylo, já nevím..

JP: Hráli jsme tři za tu dobu co já jsem tam byl tak jsme odehráli tři divadla. Nejobtížnější

bylo

AP: se zpěvama!

JP: Ne ne...

BS: Milovníky, že pane Petráš? Vy jste hrál milovníky

JP: Ano, byl jsem aj. (smích) Já jsem v Buchlovicích odehrál takových deset divadel... První jako školák, v poslední třídě jsem hrál perníkovou chaloupku, dělal jsem tatínka, ano. A pak už to pokračovalo, a pak jsem hrál dokonce Švandu dudáka. A tam jsem prostě se sblížil s panem Šikem – to byl Buchlovský cukrář, a měl krásné děvčata. (ukazuje fotku) To je Alenka moja.

MT: Dcera pana cukráře?

JP: Ona se vyučila doma, u tatínka. No a on si mě zařídil v divadle Švandy dudáka. On tam hrál Vocílku a já jsem hrál Švandu. No a nějak si prostě si mě..

AP: Se zaplétl do naší rodiny.

MT: A vy jste v cukrárně nepracovala?

AP:že se chodilo do hospody místo do školy. Třikrát za týden nám dali úkoly.... nechtěli...ale my jsme museli do školy.

BS: Vzpomínáte jak měl pan Petráš padesátiny? A nebyli.....koláčky. A příště už jenom pan Petráš..

(o narozeninách)

JP: Já nemůžu zapískat. Já jsem vždycky, ano. Před každou hrou když jsem šel pěšky až od Buchlova po těch hor, na nměstí,ano. Tak jsem si pořád pískal. A ty nejvyšší tóny. Protože jsem potom je musel zahrát, ano.

BS: Taky si pískají při práci, pane Petráš. A Libor aj jednou dokonce zpíval. Já jsem slyšela. A Libor ti zpívá, a já jsem říkala on tak pěkně zpívá. A už nikdy potom nezpíval. Noo, protože se mi to líbilo.

LT: Já ti budu zpívat, noo.

JP: Já jsem zpíval, kromě toho že jsem hrál, ano. Tak jsme měli zpěvačku a když je nějaký duet, tak prostě jsem odložil trubku a šel jsem zpívat s ní. To bylo sólo.

LT: A na okarínu jste hrál?

JP: Ano, tam jsem zahrál všechny písničky. To jsem vám právě chtěl o okaríně něco říct. V tom je to natočené (ukazuje videokazetu), ale ňák to nemůžu pustit. My jsme v té době kdy nebylo práce pro malovanou keramiku, nikdo to nekupoval, prostě Jsme se snažili sehnat nějakou náhradní práci. Kromě toho že jsme dělali karíny, ano. Jsme dělali ještě další náhradní práce, které nám navrhl....no.....nemůžu vzpomínat, už mám tu hlavu dutou. A tak my jsme jedenkrát potřebovali předstihnout jednoho dělníka, nebo jednu továrnu která dělala v čechách No a dodávali jsme je do Prahy. Jenomže oni prodávali jenom za korunu padesát. A my jsme za to chtěli víc, asi pět nebo šest korun. Protože to dělal Ňáký Hána, ano. Ten dělal formy, speciálně krásnou formu na to dělal. A musel to jít do té Prahy tu kvalitu té naší okaríny obhájit. On byl muzikant, se mnou na ten klarinet. No a to byla prostě pro něho hračka. Náročné skladby, ano. Zahrál na tu okarínu tak perfektně,

že oni skutečně tu.... si vyměnili a kupovali okarány do těch obchodů přímo od nás z Tupes. Takže aj to nám pomohlo.

BS: Taková náhoda.

LT: Ted' nemáme ani jednu, ale budeme je dělat. Já to tam pořád mám. Já tam mám rozmnožovák..ta sádrovna co je tam sklad těch forem. Ten tam pořád je, ten jsem zachoval. To tam pořád je a okarána je tam jak formy, tak rozmnožováky, model. Tam je poměrně všechno, na talíře...

JP: A to je poměrně vzácné, takovou formu na okaránu neudělá jenom tak.

LT: A na Valachách, ve Velkejch Karlovicích žije pán který se žiiví tím že vyrábí píšťaly dřevěné, z bezu. Fujary, všechno možné. A já když jsme byli ve Strážnici na slavnostech, jsme tam měli k dispozici jeden ten domek, a tam jsme předváděli malování a tak... A on tam prodával ty píšťalky, tak já jsem za ním zašel s tou okaránou a on na ňu zajedno perfektně zahrál, a pak ju hrozně chválil, že to ladí. A je to kluk, jeho otec...On mi říkal, že jeho otec se podílel na vývoji té okarány, protože on je nějaký Brňák, a říkal že jeho otec je nějaký odborník na dechové nástroje. Proto on dělá ty píšťaly, protože to mají to v rodině. Tak mi ještě vysvětloval jak by se to ještě dalo zdokonalit, že se na to dělají nějaké vložky, že by se to dalo ještě nějak vylepšit, jako.

JP: No tak on to dokázal vyladit tak prostě, že tam tu stupnici jeden a půl stupnice perfektně vyladil a ještě dovedl nahnutím té okarány na jednu nebo druhou stranu změnit ten tón na půltón.

LT: Jo takhle, aha.

JP: Tkže opravdu tu písničku kterou on zahrál, mohla být v jakékoliv tónině, tak on ji dovedl zahrát.

LT: Volala mě zpěvačka Henychová, nebo jak se jmenuje, Marcela Henychová nebo tak nějak...ta ji sháněla tu okaránu. Říkám nemáme momentálně žádnou, jedna tam je ale tu si chci nechat, protože to...

JP: Já taky tam mám ještě tu jednu někde..

LT: A jedna velká, jedna malá

JP: Ano

LT: A pak jsou tam ještě píšťalky, takoví kohoutci.

JP: Ano, to jsme taky potom dělali.

BS: Tam byly myslim aj kočičky.

LT: Kočičky tam nejsou.

(smích)

BS: Píšťalky, nebo něco takového. Já si to pamatuju. To byla strašlivá práce. A ty okarány, kukačkou.....horem dolem.

AP: Proč tě dali do hlíny když jsi chtěla malovat?

BS: Já jsem zezáčátku byla pořád schovaná, protože maléreček bylo hodně. A já jsem to nakonec malovala v umyvadle. Dali mě na umyvadlo takový jenom plát. Tam se poskládali

panenky...

(smích)

LT: Umyvadlo?

BS: Ano, umyvadlo. Tam malovala Blanka Svobodová.

LT: Na chodbě? Tam ja je ten výklenek?

JP: Ano, ano.

LT: A taky jste mívali třeba že začli praskat uši, nebo něco že se stalo..taky jste to zažívali? Taky určitě..

JP: Ano

LT: Talíře že to praskne někdy takto

JP:tenké byly perfektně vytočené, a...popraskalo kolem dokola...

LT: No Slováci dělají ty talíře, ty vyřezávané, zatačejí a dělají je hodně tenké. Ještě jsem se nedíval jak to dělají. Ale dělají je takové hodně tenké, pěkné e dělají. A jinak slovenská majolika Modra ta je prodaná. Vy jste tam byl, že. Celá ta fabrika je prodná, kromě půlky jeak je ta první budova od cesty, tak ta druhá budova tam je ta půlka nechaná jenom. Půlka té budovy je keramika a jinak všecko je prodané nějaké paní, která obchoduje s potravinama. Celé to hlinárnu zrušili. Tři kalolisy. Já jsem minulý rok z tama odvážel ...dva kalolisy, jeden mlecí buben, šneky. Jsme to tam se synama demontovali. Je to všechno normálně...

JP: ...

LT: No ten šedesátideckový jo. Já mám těch kalolisů čtyři. Takže..no jedeme teďka na jeden nebo na dva.

JP: Vy tedy myslím žijete zčásti prodejem hlíny?

LT: No jasně, no..

JP: Protože v současné době skutečně...

LT: Víte co my děláme všechno abychom se uživili...my děláme hlinu, pak děláme ještě jako kameninovou hlinu, šamotovou – tu ale kupuju a jenom to jako meleme. Potom děláme strojní výrobu keramiky, ruční výrobu. A pak jsme začli dělat cihelné pásy na fasády. Protože ve Zlíně se spravuje spousta Baťových domků, to se na to lepí. Tak děláme i ty pásy, tahneme na šneku. No.

JP: Nakonec dopadáte tak jak my tenkrát to museli udělat ...kolekce.

LT: Ano, to tam ještě mám taky. Ty formy na to jsou. Já nevím ty nožíky..srp takový...

JP: Ano, toho bylo asi šest druhů.

LT: Ano, to tam všechno ještě je, ty barvičky k tomu.

JP: No, to dělal Náký pan (Vadmuža?). No taky starý pán, jak můj otec, i starší. Ten ...ještě do toho zapracoval aj jednu

AP: Však Mikula to dělal.

JP: Aj Mikula, ano. Na toho jsme taky zas dobře vzdělávali.

LT: To se dělalo ze sádry, ne? Pak to patinovali a pak na to byla taková krabice kde se to dalo s popiskama.. A tak vy jste tam měli jeden dva šneky.. Tak my jich tam máme osm, ne šest.

JP: My jsme tam měli jenom jeden šnek.

LT: Jeden? No ten Italský..no.

JP: A bubínek tam byl jeden

LT: No teď jsou, dva bubny jsou v hlinárně. Ty tam jsou, ale ty jako teď nepoužíváme. Pak máme jeden veliký na glazuru, tam meleme glazuru. Tam se pomele půl tuny glazury najednou. To je nějakých 700 litrů. A pak tam máme dvěstěpadesátku celoporcelánový a teď jsem koupil taky asi dvěstěpadesátku od Hanuly jako ze slovenska. A ještě jeden jsem koupil ze slovenska. Tak máme, já nevím, dva čtyři...asi osm. My máme vybavení máme dobré. Teď máme vozokomorové pece máme nové, no. Nové teď. Na Slovensku zkrachovala Švýcarská firma, tak jsme to koupili a tak i šneky. Německé šneky, ale jako nerezový vnitřek to má. Takže jako kvalitní šneky. No ale šnek je z roku 55 myslím. Ale funguje perfektně to jede. No, jsme schopni táhnou ten průměr až 23 centimetrů. Takový válec. Tak v tom se lisují ty talíře zase.

BS: Pane Petráš, kdybyste se díval, co se v těch strojích nakloní, otočí, táhne se to...mě se to hrozně líbilo.

JP: A můžems manželkou se někdy přijet podívat?

LT: Já pro vás přijedu, já vás přivezu odvezu. Já vám to ukážu. Se domluvíme.

AP: A říkám, dědo a nechtěl by ses tam jít podívat? ..

JP: Já říkám, od té doby co jsem tam byl a viděl jsem tam tu spoušť, tak ..

LT: To jste tam byl asi buď za Landsfelda, nebo až za ...

JP: za Landsfelda..

LT: To byl blázen podle mě. A představte si, že ten jeho brácha, který mu tam pomáhal s účetnictvím a ekonomikou, tak ten je v dnešní době náměstek primátora města Zlína. Bedřich Landsfeld, ten co tuneloval keramiku Tupesy. Protože oni to tunelovali, on byl ekonomický poradce vlastně ten Bedřich. On byl ekonom, on mu psal faktury bráchovi za daňové poradenství a tak odcházeli peníze k nim do rodiny.

JP: Já jsem jedenkrát byl v šoku, když jsem potkal děvčicu, to jsem byl asi půl roku v důchodu, možná dýl, když tu keramiku prodali, ano. A ona říká: a my jsme potom dostávali , a to byla jen uklízečka, byla svačínářka, já jsem dostávala 35 tisíc. Já říkám, co??

AP: Za co???

JP: Oni jak to prodali, ano. Tak Lidová tvorba ty peníze podle toho jak tam kdo byl dlouho a co tam všechno způsobil..Tak oni ty peníze rozdali. A já jsem byl chvíli v invalidním důchodu, přesto že tam šedesát roků jsem pracoval, jsem nedostal ani halíř, no.

BS: A pane Petráš, my jsme měli zaplatit družstevní příspěvek..nebo co jsme to platili jako že su člen družstva, tak mě to nechtěli zaplatit. Pořád psali, že si můžu vzít o novou podlahu, nebo mě půjčí traktor (smích) ano, nebo mě navrhnou novej pokoj. A ten členský příspěvek tatkoví zaplatit. A nakonec mě zaplatili. ..takové voloviny..a nakonec...skoro pět roků. No kdo stavěl tak si ty auta vzal...jo, tak si pronajali...ale stejně

to bylo srandovní.

MT: A myslíte, že kdybychom udělali třeba takovou akci jako že by jsme udělali den takový jako v Tupesích v keramice, že by se sešli zaměstnanci co tam pracovali. Že by jich bylo hodně, nebo..

JP: Mám za to že by se to dalo uskutečnit. My jsme totiž už dvakrát udělali takové společné setkání všech keramiků, nebo všech dělníků, kteří tam v té keramice pracovali. Bylo to tady v Buchlovicích, ano. V sále, měli jsme tam muziku, no. Sešlo se tam lidí se kterými jsme ani nepočítali. Celý ten sál byl plný.

(naléhá mu! o kořalkách...)

BS: Já si dám vodu pane Petráš, já jedu ještě na kole do Hradišťa.

(smích)

LT: Pane Petráš, my musíme jet. Dobře se u vás beseduje. Musíme jet.

LT: My jsme tady na dřevě. Já musím zatopit. Já jezdím ze Zlína. Takže musíme zatopit vždycky v zimě. Tipíme dřevem tam kde Blanka maluje, tam máme kotel na dřevo. Takže..

BS: Paní Petrášová, dojeďte se podívat, opravdu.

LT: Já přijedu pro ně víc. Přijedu, uděláme exkurzi.

JP: To my dojedem sami..

Lt: To je maličkost, to je kousek.

JP: Je to kousek, ale vy tam máte starosti a práce.

....

LT: Oni drátují, no. Kampanela.

AP: Byl tam asi třikrát. Igor vždycky točil na kruhu.

LT: Pujdem, musíme jít. Je sedm hodin. My jsme otrhali tamtu třešňu v Tupesách a dnes to pálí. Tam musím ještě jet, se podívat. (smích)